עלה זכרון

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים

בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה

בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

בס"ד. ז' ניסן תשע"ז

בגליון:

הפולמוס בקהלת קירכדארף בשנת תרמ"ו **ב**

המאבק על הצטרפות הקהלה לארגון האורטודוקסי, פעילות האב"ד רבי פסח זינגר, מעברו ל-וואלענדארף, פסילת שו"ב הקהלה, אגרות מראשי הקהלה בקירכדארף, וואלענדארף והסביבה, קובץ מכתבים מרבני קירכדארף, שוראן, אונגוואר, פרעשבורג, קאלאמייא, קעזמארק, קרייז-צאנז, אונסדארף, שינאווא ושטול-וויסענבורג, כתב פלסתר 'דברים נכוחים' - מהרב **ישראל נתן השל**

רבי בן ציון וועזעל אב"ד טורדא **לה**

לתולדותיו, בית אבותיו וצאצאיו - מהרב **אהרן אדם ברקוביץ** / אגרות מרבי בן ציון וועזעל

משפחת רובין בשאראש-פאטאק ובסאמאטור **מו**

צאצאי רבי פנחס סאמאטארער - מהרב **שמחה בונם יוסף סיימון**

אגרות מרבי יהושע גינז אב"ד אפץ **נב**

אל רבי יונתן שטייף, תעודות מרבני טארנא, יאלשאווא ומישקאלץ - מהרב **צבי יונתן מארטאן**

עוללות **נח**

זוגתו של הג"ר אליקים געץ באדאנסקיא - הרב **ו. ראזענבערג** / משפחת בעהם - הרב **מ.י. מילר** / רבי דוד אלי' קטינא - הרב **י.ה. קטינא** / האחים גרוס מראאב - הרב **ש. וייס**, הרב **י.צ. מארגירעטען** / משפחת רבי יוסף קוטנער מגוטא - הרב **י. בוים** / רבי ליב פרידמן מצאצאי ההפלא"ה - הרב **ש.ב.י. סיימון** / משפחת פריישטאט - הרב **י. לוי**

פולמוס אודות הצטרפות ק"ק קירכדארף לארגון הקהלות האורטודוכסיות ופסילת השו"ב שם - בשנת תרמ"ו

ב'מכון זכרון להנצחת יהדות הונגריה' נמצאים צילומי מכתבים מראשי הקהילה בקירכדארף ו-וואלענדארף אודות הגדרת הקהילה וכשרותו של השו"ב בקהילת קירכדארף שבהונגריה (כהיום בצפון סלובקיה) בשנת תרמ"ו.

יבורך מפי עליון הרב יו"ט ליפא ראקוב שליט"א רב ביהמ"ד היכל התורה בלונדון על שנהג טובת עין ומסר צילום קונטרס בכתב יד (בהדפסת אבן) הדן בענין השו"ב, המכיל מכתב הרב אב"ד רבי פסח זינגער, ואליו מצטרפים הרבנים גאוני ארץ זצ"ל משוראן, אונגוואר, פרשבורג, קאלאמייא, קעזמארק, קרייז-צאנז, אונסדארף, שינאווא ו-שטוהלווייסענבורג. כמו"כ מסר צילום מהכרוז - 'כתב פלסתר' שהופץ ע"י החולקים של הרב.

פרשה זו לא פורסמה עד היום וכמו"כ כת"י גדולי ישראל בנידון היו גנוזים עד עתה. במאמר זה נוסיף נדבך לתולדות העיירה ורבה של הקהילה שהיו עלומים עד היום, וננסה לתאר בקצרה עד מקום שידינו מגעת את הרקע והשתלשלות הפולמוס, ובתחילה ניתן רקע קצר לקהילה ולתחילת יסודה ולרב אב"ד שכיהן בתקופה הנ"ל.

חשובים הדברים שיקבעו לדורות על קהילה קטנה במחוז סעפעש (ספיש) שהיתה נתונה למצער בידי כמה אינשי דלא מעלי בתקופה שהריפורמה הרימה ראש ונעצה את ציפרניה ברחבי אשכנז, מזרח אירופה והונגריה, ולהעלות על נס את מעשיו הכבירים של רב המחוז והקהילה הגאון הצדיק רבי פסח זינגער זצ"ל שעל אף ענוותנותו והיותו מעביר על מידותיו הצליח לאחר הרבה יגיעות לעמוד בתוקף על מנהגי ישראל ועיקרי הדת וזאת יחד עם תבונתו ושיקול דעתו האיתנה.

קירכדארף – בית הכנסת (כהיום) בשממונו

כמו"כ להאיר את מסירותם של חבורה קטנה מחברי הקהילה שהיו נאמנים לד' ותורתו ועמדו לימין המרא דאתרא ועשו מאמצים רבים לייסד קהילה ע"פ דרכי התורה וההנהגה המסורה לנו ע"י גדולי ישראל מדור דור.

ולסיום, התודה והברכה לידידי ומכובדי העורך הרב ר' זושא קינסטליכער שליט"א שגילה אזני על כת"י אלו וסייע לי סיוע של ממש בהעתקת הכת"י ופיענוחם ובעריכת מאמר זה.

ישראל נתן השל - בני ברק

קהלות קירכדארף ו-וואלענדארף / יסוד רבנות הגליל והמחוז - הגאון הצדיק רבי פסח זינגער זצ"ל רב אב"ד / הגדרת הקהילה - סטטוס קוא - הצטרפות לארגון הקהלות האורטודקסיות / מאמצים לשינוי לקהילה נפרדת / עזיבת הרב לעיר הסמוכה וואלענדארף

היהודים בקירכדארף

קירכדארף היתה עיר במחוז סעפעש שבצפון סלובקיה. העיר נוסדה במאה ה-12 והשתייכה לטירת סעפעש הסמוכה, ובמאה ה-13 היתה לישוב עצמאי. רוב תושביה היו גרמנים ומיעוטם סלובקים והונגרים, והיא השתייכה לאיגוד היישובים הגרמנים של מחוז סעפעש. במאה ה-14 קיבלה מעמד של עיר ומאז התפתחה ושגשגה.

עד לשנת ה' ת"ר לערך מנעו תושביה הגרמנים השתקעותם של יהודים בשעריה. החל משנת ת"ר הוסרו ההגבלות על התיישבות יהודית בכל ישובי הקיסרות, ומאז נוסד הישוב היהודי בקירכדארף.

בשנת תר"כ מנתה העיר עצמה למעלה משלושת אלפים תושבים שמתוכם היו לערך מאתים וחמישים נפשות יהודים בלבד. אט אט התארגנו היהודים לתפילה בציבור בבית פרטי ואף יסדו 'חברא קדישא' וקידשו בית עלמין. החל משנת תר"ד אנו מוצאים מצבות בבית העלמין היהודי בעיירה.

בשנת תר"ח לערך הקימו בה מוסדות יהודים. בהמשך נוסד בקהילה: מקוה, בית כנסת ות"ת ושאר חבורות של מצוה כמו בכל הקהילות הקדושות. תוך שנים מעטות גדל מספר היהודים בעיר. ועד שנת ת"ש הם הגיעו כמעט לארבע מאות וחמישים נפשות.

בשנים הראשונות שימש הדומ"ץ רבי חיים שאול אייזנשטטר כממלא מקום הרב לקהילה ולסביבה.

בשנת תרכ"ח הוכרה כקהילה עצמאית ואף סונפו לה כפרים אחדים שבאזור כוואלענדראף, קראמפאך (קרומפחי), גלניצבאניא (גלניצה), סאמאלנאק (סמולניק), מרקושובצה, מרגצני ועוד יהודים מישובים נוספים שלא התארגנה בהם קהילה. כולם יחד היו נתונים תחת מרות של קהילה אחידה עם כפרים וגלילות.

היהודים בוואלענדארף

גם העיר וואלענדארף הסמוכה היתה במחוז סעפעש שבצפון סלובקיה. העיר נוסדה במאה ה-12. במאה ה-17 קיבלה זכויות של עיר, אך בהמשך נחלש מעמדה והיא חזרה להיחשב כעיירה קטנה.

עד לשנת ה' ת"ר לערך מנעו תושביה הגרמנים השתקעותם של יהודים בשעריה. החל משנת ת"ר הוסרו ההגבלות על התיישבות יהודית בכל ישובי הקיסרות, ומאז נוסד הישוב היהודי בוואלענדארף.

בשנת תרי"ב נוסדה בעיר קהילה יהודית שהצטרפו אליה גם יהודים מהכפרים שמסביב. התפללו בציבור בבית פרטי, ובנו בה מקווה טהרה. גם שוחט היה לעיירה ששימש גם כש"ץ ומלמד לתשב"ר. בשנת תרי"ד נוסח תקנון החברה קדישא וכנראה שבשנה ההיא קידשו את בית החיים של העיירה.

לא כיהן בה רב אב"ד בפועל והעיירה השתייכה לרבנות קירכדארף והיתה כפופה לה. בהמשך נבנה בקהילה בית כנסת ות"ת ושאר חבורות של מצוה כמו בכל הקהילות הקדושות.

צורת הרב הגאון הקצום בעל מחוזיו וזבח פסח, שאריית נצח, ארבי פז ואפרי פז, יחיד בדורו רבן של ישראל, זקדוש והטהור החסיד והענו כ"ק מו"ח **פסח זינגער** זצ"ל אב"ד דק"ק והגלי' צ"ע

בשנת תרכ"ט בעת פילוג הקהילות בהונגריה, הצטרפה ק"ק וואלענדארף לארגון הקהילות האורטודקסיות שראשה בבודאפעסט.

הגאון הצדיק רבי פנחס זינגער זצ"ל

בשנת תרל"ב, עלה לכהן פאר כרב המחוז הרשמי של סעפעש וכל עיירות הגליל שמסביב הגאון הצדיק רבי פסח זינגער זצ"ל.

נולד לאביו רבי אברהם באונגאריש בראד בשנת תקע"ו, והיה חתנו של הג"ר אהרן יוסף שמואל סג"ל אב"ד טרענטשין. בצעירותו למד בישיבת הגאונים: רבי משה כ"ץ וואנפריד בפרוסטיץ ורבי ישעיה בנעט אב"ד נאחוד ומיזליץ ולאחר מכן בקאלוב בנו של רב המדינה במעהרין הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל.

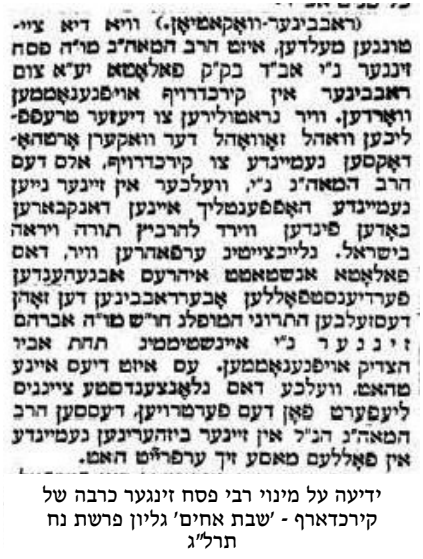
היה מפורסם לעילוי גדול ולצדיק שסיגף עצמו בתעניות לרוב והיה נוהג ללמוד תדיר בעמידה ועטוף בטו"ת בשקידה גדולה ובלילה היה נותן רגליו בתוך מים קרים בכדי שיוכל להמשיך בלימודו. גדולי הדור היו מרבים בשבחו ומתאמרי בבית מדרשא פתגמו הקולע של הגאון בעל ה'כתב סופר' זצ"ל עליו: "אין פסח שני בזמן

הזה"! - כלומר אין שני בדומה לו בזה"ז בתורתו ויראתו. אף בקי היה בחכמות העולם ושפת המדינה.

תקופה מסוימת שהה בעיר פאפא וניהל את הביה"ס היהודי במקום, ובשנת תר"ו עלה לרבנות ק"ק פלאטא ושם כיהן כ"ה שנים.

כתב הרבה חידושי תורה בכל פנות תוה"ק והיו למאורות, אשר רובם ככולם נאבדו מאיתנו. בסביבות שנת תרכ"א ביקש להוציא לאור את חיבוריו, ספר בהלכה ובאגדה בלשון קודש בשם "אדני פז", וכן ספר דרשות בלשון דייטש בשם "אמרי פז", ואף נערכו מגביות לדמי קדימה, אלא שלא איסתייעא מילתא והדבר לא יצא לפועל. קצת מדברי תורתו, וכן לתולדותיו של רבינו נדפס בשנה שעברה ב'מעדני פז' שבתוך ספר 'תפארת אבות' [הכולל גם פרקי תולדות וחידו"ת של חמיו-זקינו רבי יחזקאל סג"ל, חמיו רבי אהרן יוסף שמואל סג"ל, ובנו רבי אברהם זינגער], שיצא לאור ע"י מכון 'בני משה' ע"ש המהר"ם שיק.

בין פעולותיו הכבירות נכספה נפשו לעשות נחת רוח לנשמת חמיו-זקינו רבי יחזקאל סג"ל אבד"ק טרעניטשין, על כן גמר בלבבו להעלות מתהומות הנשיה ולהדפיס חידושי תורה אשר הניח אחריו חמיו-זקינו, ה"ה הספר "תורת יחזקאל", ועסק בהם הרבה להוציאם לאור עולם, ומעט הערות מעצמו שרשם על ספר חמיו-זקינו הובאו שם בשולי הגליון בשם "נקודות פז". וסיפח אליהם מעט צרי ומעט דבש מחידושי תורה של בנו - (חמיו) רבי אהרן יוסף שמואל סג"ל, ואף זכה וראה דפים הראשונים יוצאים ממכבש הדפוס. אמנם לדאבון נפש לא עלתה בידו להוציא מחשבתו מכח אל הפועל ולברך על המוגמר.

ידיעה על מינוי רבי פסח זינגער כרבה של קירכדארף - 'שבת אחים' גליון פרשת נח תרל"ג

בשנת תרכ"ז פירסם בעיתון 'דער איזראעליט' מאמרים נלהבים לחיזוק האורטודוקסיה ונגד המשכילים.

כאמור בשנת תרל"ב עלה לכהן פאר על כס הרבנות של מחוז סעפעש והגלילות (ובנו רבי אברהם מונה תחתיו בק"ק פלאטא), ומקום מושבו נקבע ע"י ראשי ופרנסי הגליל בק"ק קירכדארף. תשובה אליו אודות כתיבת גיטין בעירו נמצא בשו"ת

'מהר"ם שיק', אבה"ע סי' ק': "וספיקו דמעלתו... איך לכתוב בשם עירו שיש לה ד' שמות, קירכדאר"ף הוא שם שקורין בו היהודים, ובשם לעז נקראת - - וההגריים קורין סעפעשוואראלי"א, וההמון עם הסלוואקי"ן קורין אותה פאדרא"ז...".

נהג רבנותו בענווה גדולה אך בד בבד בתקיפות נגד מהרסי הדת וע"ז נסוב מאמרינו. בפולמוס דידן עזב במחאה את עיר קירכדארף ועבר לעיר וואלענדארף הסמוכה ומשם ניהל את רבנותו ברמה ואת המערכה עם אנשי הקהילה והשו"ב.

הגדרת הקהילה בקירכדארף

בעת פילוג הקהילות בשנת תרכ"ט ואילך

נראה שבשנת תרכ"ט עת הקמת הקהילות הנפרדות בהונגריה, היתה קהילת קירכדארף עומדת מן הצד ואף לא מוגדרת כקהילת "סטטוס קוא" ובודאי שלא כקהילה נפרדת [לעומת קהילת וואלענדארף שהצטרפה מיד בשנת תרכ"ט לקהילות הנפרדות], וזאת כנראה מחוסר ברירה עקב שלא כיהן בה רב רשמי כרב הגליל שיתן את הטון הראוי לחיזוק הקהילה, ונוסיף על כך את מיעוט ראשי המשפחות בעיירה שלא היה בה בכדי חלוקה כלל, והעיקר שחלק מאנשי העיר לא נטו לצד קהילה נפרדת, אז הם בחרו ב'שב ואל תעשה'.

מאמצים להצטרפות לארגון הקהלות האורטודקסיות

בשנת תרל"ב כשנתמנה הגר"פ זינגער זצ"ל לכהן פאר כרב גליל והמחוז, נקבע ע"י פרנסי הגליל מקום מושבו בעיר קירכדארף וזאת מפני שראש הגליל ומייסד הקהילה הקדושה היה הרבני המופלג מו"ה אליעזר ליפמאן הירטענשטיין ז"ל ומקום מושבו היה בקירכדארף, ולמענו ולכבודו הוחלט שרב הגליל יגור בעירו קירכדארף. נראה שהוא פעל רבות למען בוא רבינו לרבנות הגליל - המחוז.

שאיפתו ורצונו של הרב היה מיד בתחילת מינוייו להכליל את הקהילה תחת הגדרת הקהלות האורטודוקסיות בניהולה של הלשכה האורטודוקסית הראשית בבודאפעסט, ואף עשה מאמצים רבים לכך, אך כאמור מינויו של הרב היה בראשיתו והיו צריכים ללכת בין הטיפות ולגשר בין הצדדים והדברים היו יגעים, הן מצד חלק מראשי הקהל והן מצד מקצת אנשי הקהילה.

תקוה גדולה היתה בפעילותו של ראש הגליל "הרבני המופלג ומצוין בהפלאת חכמים, צדיק נשגב, שמו נודע לשם ולתהילה, עומד לנס הסביבה, ראש וקצין, מו"ה אליעזר ליפמאן הירטענשטיין ז"ל ממשפחה רמה ומפוארה בישראל" [מתוך 'שבת אחים', תרל"ג], שמעתה יוכלו להגדיר את הקהילה כקהילה אורטודוקסית, אך לא עברו אלא כמה חודשים מעת בחירת הרב, והרבני ר' אליעזר ליפמאן הנ"ל נלב"ע ביום א' דסליחות תרל"ב, וכל התוכנית נתקלה בקשיים מצד חלק מאנשי העיר

שנטו יותר להשאיר את המצב כקדמותו ולא רצו להיפרד כקהילה נפרדת, וכך נמשך כמה שנים שהקהילה עמדה מן הצד ללא הגדרה.

אין בידנו הרבה פרטים על מאמצי הרב נגד חברי ועד הקהילה בענין זה, אך במסמכים שיובאו להלן אנו רואים שבשלב מסויים החליטו כמה אינשי דלא מעלי מראשי הקהל לקפוץ בראש ולהכתיב תקנות להגדיר את הקהילה כקהילת 'סטטוס קוו' [זרם ביניים שלא הצטרפו לאורטודוקסים, וכביכול גם לא לניאולוגים], ועשו זאת מאחורי גבו של הרב ומבלי ידיעתו, והוסיפו אף לכתוב בתקנותיהם שאין הרב יכול למנוע זאת. כמו"כ לאחר פטירת הרבני ר' אליעזר ליפמאן הנ"ל הם הצליחו להעמיד 'ראש הגליל' שיהיה מטעמם וכרצונם.

באין ברירה ומרוב ענוותנותו שיתף הרב פעולה עם אנשי קהילת 'סטטוס קוו', ואף חתם על מכתבים רשמיים של הקהילה הנ"ל, בתקוה שיבוא יום ויצליח יחד עם האנשים החרדים לדבר ד' לייסד קהילה אורטודוקסית הנאמנה לד' ולתורתו בדרך המסורה לנו.

בנוסף, כפי שיובא להלן, לאור מעשיו של השו"ב שהגדיש את הסאה במרד בכבוד הרב ובמנהגי ישראל בפרהסיה, החליטו הרב יחד עם חלק מהחרדים לדבר ד' להפסיק לאכול משחיטת השו"ב, ואף בחרו להם שוחט אחר ירא שמים מרבים והסכימו יחד על הצורך לייסד קהילה חרדית נפרדת ולהיפרד מקהילת ה'סטטוס קוו'.

בשלב הבא ראשי הקהל וחברי ועד הקהילה עלו והחריפו את מעשיהם הנבזים, והשיבו מלחמה השערה נגד כבוד הרב ובני חבורתו היראים לדבר' ד' ורדפום בכל מיני דרכים בכדי להצר את חבורתם. שיאה הגיעה במשלוח מכתב ל'ראש הגליל' כתוב וחתום על ידיהם שהם מתפרדים מרבנות המחוז והגליל.

עזיבת הרב לעיר הסמוכה וואלענדארף

בחודש אלול תרמ"ה כשכבר הוגדשה הסאה בהתנהגותם, החליט הרב לעזוב את מקום מושבו בקירכדארף ולעבור לעיירה הסמוכה שתחת גלילו - וואלענדארף, ומשם ינהל את רבנותו לכל מחוז הגליל ואף לבני קהילת קיכרדארף, בתקווה שבני קהילת קירכדארף יתעשתו ממעשיהם והתנהגותם.

מעשיו של הרב עוררה את החרדים לדבר ד' בק"ק קירכדארף לעמוד על נפשם ולייסד קהילה חדשה נפרדת, וכפי שהם כותבים: "...וגם אנחנו נושענו, כי יציאת הצדיק עשתה רושם ויסדנו בעזה"י קהל ארטהאדאקס ביד רמה...", וגם לעמוד לימין הרב ביתר שאת. מאידך, צד החולקים החליטו לעשות מעשה אשר לא יעשה, "גמרנו אומר, כי בעזבו אותנו ויעתיק אוהלו לוואלענדארף, הוא לא שופטינו ולא

מחוקקינו, לא קבלנו עלינו גזרתו, ועוד יתירה עשינו, שלחנו לו ספר כריתות מאתנו...".

אך כנראה לא עבר זמן רב ממעשה מחפיר זה, וראו בני הקהילה המורדת את מצבם הנואש וכבודם האבוד שהם התפרדו מקהילת הגליל ומנגד רבם עזבם ואף היראים לדבר ד' לא אוכלים משחיטת השו"ב, והחליטו למראית עין לבקש מהרב שיחזור לעירם.

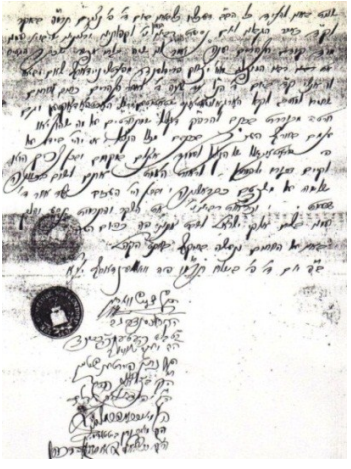
הרב בענוותנותו היתירה השיב להם שאם יקבלו עליהם לחזור להיות תחת דגל רבנות הגליל ולשמור ולקיים את תקנות הקהילות האורטודוקסיות ויכתבו ויחתמו על כך, אזי הוא מוכן בחפץ לב לסלוח להם ולקבוע מושבו כבתחילה בקירכדארף והכל על מקומו יבוא בשלום.

נראים הדברים שבתחילה הרב עזב את הקהילה בגפו והשאיר את חפציו וכלי תשמישו בביתו בקירכדארף בכדי לראות היכן הדברים נוטים. ואז אכן התחננו בפניו בני קהילתו שיחזור בו והסכים לחזור לקירכדארף ולהמתין להם עד שיחתמו על התקנות של הקהילה הנפרדת שתהיה כפופה ללשכה המרכזית של הקהלות האורטודוקסיות בבודאפעסט, אך ברוב חוצפתם שקר ענו בו וכל דיבורם היה מן השפה ולחוץ, והם לא באו כמוסכם וכהבטחתם, והרב המתין עד בוש. בשלב זה עזב הרב את מקומו לחלוטין ועבר לגור בעיר וואלענדארף.

לפנינו מכתב שכתבו ראשי הקהילה בוואלענדארף בנידון:

ב"ה

שנית באנו להעיד כל הב"ב דעכשיו כשבאנו ביום ד' פ' נצבים תרמ"ה בבוקר לק"ד כאשר הגבלנו ליום נסיעת רבינו הגאון נ"י לקהלתינו ורצונינו שיבוא עמנו מיד קודם הצהרים, ענה ואמר לנו שזה בלתי אפשר שכבר הבטיח את [ה]רבני המופלג מהו' **יצחק פרידלענדר** מפעטשינייד‌ארף שאם יביאו לו אנשי ק"ד ביום ד' הנ"ל עד שעה ד' לאחר הצהרים כתוב וחתום שחזרו למוטב לקבל האָרגאניזאָטיאנס שטאטוטען של האָרטהאָדאָקסען וגם חרטה מבוררת בכתב להראש הקהל דגליל שמתחרטים על מה שהוציאו עצמם בחורף העבר בכתבם מכלל הגליל, אז יהי' בידו על פי פראָטאָקאָלל של הגליל לעמוד אצלם במקומם, ובכן צריך הוא לקיים דבורו ולהמתין לראות האמת אתם לשוב בכוונה שלימה על משפטם כבראשונה. ובכן הי' העכוב עד אחר ד' שעות. וכראות רבינו נ"י את השקר והתרמית נסע והלך עמנו בשם אלקי ישראל לשבת אתנו פה כהיום הזה.

באנו על החתום ונעשה בתוקף בחותם הקהל

ב"ה יום ד' פ' בשלח [ז' שבט] תרמ"ו פה וואלענדארף יע"א

הק' **צבי שווארץ** - הק' **אלכסנדר ג"ב** [**גאלדבערגער**] - הק' **טובי' פעטערפריינד** - הק' **נתן הירטענשטיין** - הק' **בצלאל פיק** - הק' **יהודא ליב אדלר** - **הק' מאיר במהרמ...** - הק' **מאיר נתן ביטטערמאן** - הק' **ישראל קאראך הכהן**

פולמוס השו"ב

פסק הרב זצ"ל בענין השו"ב / פסק מושב בי"ד המיוחד / פשרה / מעשי השו"ב: שינוי המנהגים – מנהג אמירת 'קבלת שבת' בבימה שבביהכנ"ס - מורה הלכה בפני רבו - מורד ברבו - מחזיק במחלוקת / נימוקי הפסק דין / 'כתב קבלה' לשו"ב ע"י הרב משעבעש / מכתבי גאוני ארץ לסייע בידי הרב / כתב פלסתר ע"י מתנגדי הרב וסתירתו / מכתבי ראשי הקהל להסיר לזות שפתיים ודוברי שקר

פסק הרב זצ"ל בענין השו"ב

כאמור תוך כדי החילוקי דעות אודות הגדרת הקהילה, קמה לה סערה חדשה בעיירה אודות פסילתו של השו"ב.

לפנינו מכתב נחרץ מהמרא דאתרא הגאון רבי פסח זינגער זצ"ל שכתב בערב חג הסוכות תרמ"ו ממקום מושבו החדש ק"ק וואלענדארף לאחר עזיבתו במחאה את עירו - קירכדארף בו הוא פוסל את שחיטת השו"ב בכל מושבי בנ"י.

על מה יצא הקצף? מה היו מעשיו של השו"ב שהגדישו את הסאה עד כדי כך שפסלוהו לגמרי משחיטתו לכל ישראל? והאוכל משחיטתו כאוכל נבילות ואף הכלים אסורים?

במכתב זה מגולל הרב בקצרה את חטאיו של השו"ב שמכהן בקהילת 'סטטוס קוא', ובהמשך המאמר נפרט עוד את מעשיו.

א. שינה מנהג בית הכנסת וזאת אף על מחאת הרב. ועשה זאת בכדי למצוא חן בעיני ה'ראש הקהל'. **ב.** הורה הלכה בפני רבו. **ג.** מורד בכבוד רבו. **ד.** ומחזיק במחלוקת. - ומסיים הרב שעל כל אחת בפני עצמה היה אפשר לפוסלו.

מוסיף הרב, שבין כסה לעשור של שנת תרמ"ו התקיים מושב בי"ד אודותיו והוחלט שאין לשו"ב לשחוט בכל הגליל מבלי שיהיה אחד עומד על גביו, ובאם לא יציית וישחוט לבדו אזי נאסרת שחיטתו בכל מקום לכל ישראל. לסיום הוא כותב, שהיות והשו"ב עומד במרדו וממשיך לשחוט כרגיל מבלי שיהיה עע"ג, אזי "שחיטתו פסולה וכל האוכל משחיטתו כאוכל נבלות וגם הכלים אסורים".

האמת ניתן להיכתב שמעשיו החצופים והתנהגותו של השו"ב גרמה לפסילתו, אולם בנוסף לכך היתה פרשיה זו ל'מכה בפטיש' על כל התנהגות בני הקהילה במשך כל התקופה כדלעיל.

וז"ל הרב במכתבו:

בע"ה

הנה באתי במגלת ספר משפט כתוב להזהיר להודיע ולהוודע דינו של המורד ... שו"ב אצל כת השטאטוסקווא בקירכדארף אשר להפיק רצון הרה"ק [=הראש הקהל] דשם העיז פנים כמעט שנה תמימה לשנות מנהג בהכ"נ נגד המחאתי, וכמה רעות עשה ששנה מנהג קבוע והורה הלכה בפני רבו, מורד בכבודו בפומבי ומחזיק במחלוקת, אשר על כל אחת מאלה ראוי ליענש.

ובין כסה לעשור דהאי שתא במותב בד"צ יצא דינו שלא ירים את ידו בכל הגליל הזה לשחוט בלי עומד ע"ג הנקוב מפי הב"ד, ובהתראה מפורשת שאם לא יהיה ציית לקיים את זה כמו שנגזר עליו, הרי החרב מונחת על צוארו והוא אסור למלאכת הזבח לחלוטין ובכל מקום.

והנה הוא עומד במרדו להוסיף סרה ושוחט תדיר בקירכדארף בלי עומד ע"ג כלל, והרי הוא גורם רעה לעצמו וחל עליו אסור המפורש עפ"י דת ודין תוה"ק וכמבואר בפוסקים, ושחיטתו פסולה, וכל האוכל משחיטתו כאוכל נבלות וגם הכלים אסורים, שומר נפשו ירחק ממנו ולהשומע יונעם.

פה וואללענדארף ערב סוכות תרמ"ו לפ"ק.

הק' **פסח זינגער** מברודא
חפק"ק הנ"ל והגליל יע"א

פסק מושב בי"ד המיוחד בענין השו"ב

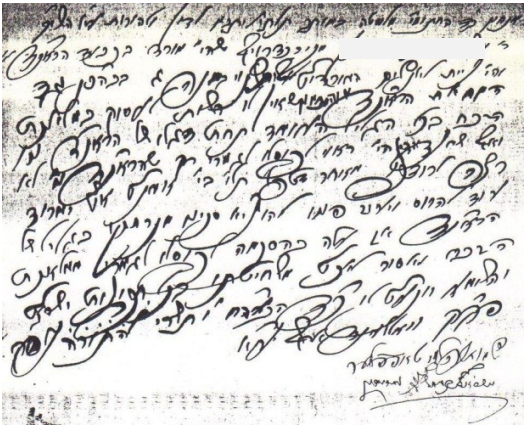
כאמור לעיל במכתבו של הרב, התקיים מושב בי"ד בתאריך ו' תשרי תרמ"ו בק"ק וואלענדארף שדנו במיוחד במעשיו של השו"ב.

לפנינו 'פסק דין' ממושב בי"ד זה שהתקיים 'במותב תלתא' יחד עם הרב אשר בו השתתפו: הדיין הישיש הגאון רבי שמואל הלוי טאפלער שהיה משרידי תלמידי מרן החת"ס זי"ע [נציין שלראשונה אנו נודעים על תלמיד של מרן החת"ס זי"ע שלא היה ידוע עד כה], ורבי ישראל ברמ"ש לעהמאן [שלע"ע גם לא נודע פרטים עליו].

ב'פסק דין' הם כותבים בקצרה שהשו"ב היה מורד בכבוד הראב"ד ושמע לקול אנשים המורדים לשנות ממנהג בית הכנסת וזאת אף על מחאת הראב"ד, אשר על כן מן הדין היה ראוי לפוסלו לגמרי מעבודת הזביחה, אך הרב ברוב רחמיו על משפחתו 'דטפלי תלוי' בי", הוחלט על פשרה שלא ישחוט בגליל של הרב, אך לכל ישראל שחיטתו כשרה. אמנם אם ימשיך במעשיו וימרוד נגד הרב וישחוט בגליל של הרב נגד הפסק דין, אזי אסורה 'שחיטתו בכל תפוצות ישראל'. - וז"ל הדיינים:

בעזה"י

אנחנו ב"ד החתומי' מלמטה במותב תלתא יתבנו לדון ולהורות ע"ד השו"ב ר'... מקירכדארף שהי' מורד בכבוד הראב"ד נ"י והי' ציית לאנשים המורדים לעשות שנוי במנהג בבהכ"נ נגד המחאת הראב"ד נ"י.

והסכמנו שאין לו רשות לעסוק במלאכת הזבח בכל הגליל העומד תחת דגלו של הראב"ד נ"י, ואף שמן הדין הי' ראוי לפוסלו לגמרי, רק שהראב"ד נ"י לא רצה לרודפו מאחר דטפל' תלוי בי'. אמנם אם ימרוד עוד להרוס ויעיז פניו להוציא סכינו מנרתיקו בגליל של הראב"ד, אז עלה בהסכמה לפוסלו לגמרי ממלאכת הזבח ואסור לאכול משחיטתו בכל תפוצות ישראל, והשומע יונעם לו.

כ"ד הבעה"ח ו' תשרי להתור"ה לפ"ק פק"ק וואלענדארף יע"א

שמואל הלוי טאפפלער - ישראל ברמשז"ל **לעהמאן**

פשרה

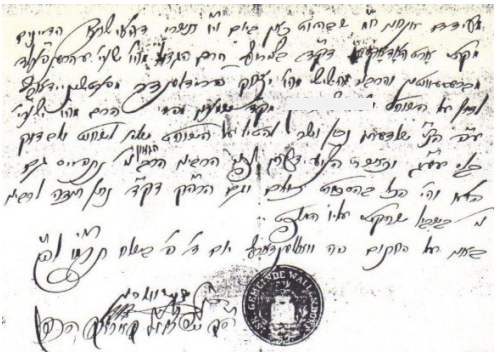
אם כי בפסק של ה'מושב בי"ד' לא מופיע כלל ההיתר של 'עומד על גביו' שכותב הרב בפסקו דלעיל, אלא כותבים בהחלטיות שתחת גלילו של הרב שחיטתו פסולה לחלוטין, אך במסמך שנפרסם להלן שנכתב ע"י ראשי קהילת וואלענדארף ביום ז' שבט תרמ"ו מופיע פרטים נוספים על ה'מושב בי"ד' שהתקיים.

במסמך זה הם מציינים שמלבד הדיינים הנ"ל, השתתפו גם הגאון רבי ישעי' עהרנפעלד רבה של ברעזאוויץ זצ"ל [בן בתו של החת"ס, תלמיד דודו ה'כתב סופר' ואחיו ה'חתן סופר' זצ"ל], והרבני הישיש ר' יצחק פרידלענדער ז"ל מפעטשניידארף, איש תורני ומכובד וצדיק במעשיו שהיה מקובל אף על הצד השני שהיו חולקים על הרב, והם אלו שדרשו שהוא ישתתף במושב בי"ד זה וינסה אולי להמליץ בעד השוחט ובעדם.

במסמך זה מעידים ראשי ק"ק וואלענדארף ששמעו מפיו של הג"ר רבי ישעי' עהרנפעלד זצ"ל שהיה נכון וישר לגזור על השוחט שלא ישחוט ויבדוק אלא כשאחד עומד על גביו, ואף הראב"ד נתפייס והסכים לכך וזה היה בהסכמת כל הדיינים, ואף ה'ראש הקהל' דקהילת קירכדארף - [שהיה ממתנגדי הרב] הביע את תודתו לרב על שהסכים להקל בדין השוחט.

כנראה שפשרה זו באה לאחר כתיבת הפסק דין של ה'מושב בי"ד' כדי לנסות לתת קצה חוט לשיפור מעשיו של השו"ב, ולכן אינה מופיעה בפסק של ה'מותב תלתא' מיום ו' תשרי, אלא נכתבה בפסקו של הרב בערב סוכות שלאחריה שהובאה לעיל.

וז"ל ראשי ק"ק וואלענדארף:

ב"ה

מעידים אנחנו ח"מ שבהיות כאן ביום וי"ו תשרי דהאי שתא הדיינים מקהל ארטהאדאקסען דק"ד בצירוף הרב הגדול מהו' **ישעי' עהרנפעלד מברעזעוויטץ** והרבני הישיש מהו' **יצחק פרידלענדר מפעטשינייידארף** לדון על השוחט ... מק"ד, שמענו מפי הרב מהו' ישעי' ע"פ הנ"ל שלדעתו נכון וישר להטיל על השוחט שלא לשחוט ולבדוק בלי עע"ג. וכאשר הציע דעתו לפני רבינו הרב הגאון נ"י נתפייס גם הוא והי' הכל בהסכמת כולם, וגם הרה"ק [=הראש הקהל] דק"ד נתן תודה לרבינו נ"י בשביל שהקיל עליו המשפט.

באנו על החתום פה וואלענדארף יום ד' פ' בשלח [ז' שבט] תרמ"ו לפ"ק

הק' **צבי שווארץ**
הק' **ישראל קאראך הכהן**

לפנינו מסמך נוסף שנכתב ע"י הרבני הישיש ר' יצחק פרידלענדער ז"ל מפעטשיניידארף שכאמור לעיל היה מקובל אף על הצד השני, המופנה לראש הגליל הרבני ר' אלכסנדר גולדבערגער ז"ל, ובו הוא מעיד על מהלך ה'מושב בי"ד' ועל הפשרה שניתנה בהסכמת הרב.

במכתב זה מופיע השינוי שנהג השו"ב במנהגי ביהכנ"ס על אף מחאת הרב שנאריך בזה להלן, ואת תשובתו של השו"ב שנהג כן מחמת פחדו מן 'ראש הקהל' שהוא הסית אותו למרוד בכבוד הרב ופרנסתו תלויה בו וכלשונו שהיה צריך "לבחור בחיים"...

כמו"כ הוא מציין שפשרה זה נעשתה למען הקל על השו"ב בפרנסתו כעת בחודש תשרי שזה חודש פרנסת השוחטים מריבוי השחיטות לקראת החגים והכפרות בעריוכ"פ.

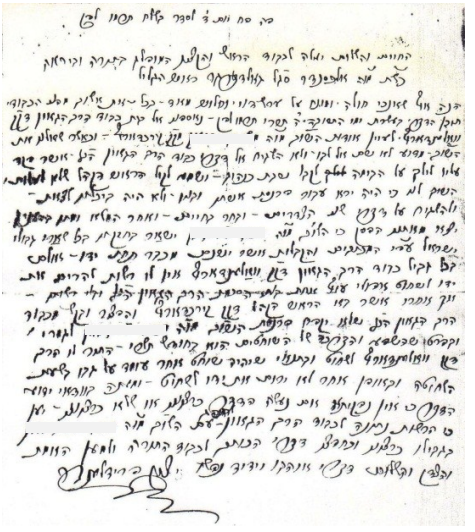
וז"ל המכתב:

פה פ"ח יום ד' לסדר בשלח [ז' שבט] תרמו לפ"ק

החיים והשלום יעלה לכבוד הראש והקצין המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה **אלכסנדר סג"ל גאלדבערגר** ראש הגליל

הנה אף שאנכי חולה ומונח על ערש דוי וחלוש מאד, בכל זאת אשיב מפני הכבוד.

תוכן הדבר, בעשרת ימי התשובה ה' תשרי תרמו לפ"ק, נאספנו אל בית כבוד הרב הגאון דק"ק וואלענדארף, לעיין אודות השו"ב מו"ה ... מק"ק קירכדארף, וכאשר שאלנו את השו"ב מדוע לא שם אל לבו ולא השגיח אל דברי כבוד הרב הגאון הנ"ל, אשר פקד עליו

לילך על הבימה לקבל שבת כנהוג, ושמע לקול הראש הקהל שלא לעשות, השיב לנו כי היה ירא עבור פרנסת אשתו ובניו, ולא הי' ביכלתו לציית ולהשגיח על דברי שני הצדדים, ובחר בחיים.

ואחר המשא ומתן בהענין יצא מאתנו הפסק כי השו"ב מו"ה ... ישאר בחזקתו בכל שארי גבולי ישראל עפ"י המכתבים והקבלות אשר ישנם מכבר תחת ידו, אולם בכל גבול כבוד הרב הגאון דק"ק וואלענדארף, אין לו רשות להרים את ידו לשחוט אפילו עוף אחת בלי הסכמת הרב הגאון הנ"ל ובלי רשות.

אך אחרי אשר בא הראש הקהל דק"ק קירכדארף והפציר וביקש מכבוד הרב הגאון הנ"ל שלא יקפח פרנסת השו"ב מו"ה ... לגמרי, ובפרט שהשפע והברכה של השוחטים הוא בחודש תשרי, התיר לו הרב דק"ק וואלענדארף לשחוט ובתנאי שיהיה שוחט אחר עומד על גבו בשעת שחיטה, ובאופן אחר לא ירום את ידו לשחוט.

ומעתה בוודאי ידוע הדבר כי אין נפקותא אם נעשה הדבר כרצונו או שלא כרצונו, יען כי הרשות נתונה לכבוד הרב הגאון להתנהג עם השו"ב מו"ה ... בגבולו כרצונו וכחפצו.

דברי הכותב לכבוד התורה ולמען האמת והצדק והשלום. דברי אוהבו וידיד נפשו

יצחק פרידלענדר

כאמור אנו רואים שהרב בא לקראת השוחט בהדרגה, שאם כי היה ראוי לפוסלו לחלוטין בכל תפוצות ישראל, אך משום 'דטפלי' תלי' בי" בא הרב לקראת השו"ב והסכים ששחיטתו כשרה בכל מקום ורק בגליל הרב אסורה שחיטתו לגמרי. ואח"כ התפייס הרב עוד להתיר לו אף בגלילו לשחוט באחר עע"ג.

אך כאמור השוחט לא שמע לקול הרב ובית דינו, ומתאריך ו' תשרי עד ערב חג הסוכות ובכללם עריוהכ"פ המשיך השוחט לשחוט כרגיל לבדו ומבלי שישראל אחר יעמוד על גביו. כך שמעשיו גרמו שהרב נאלץ בלית ברירה לקיים את פסקו ואזהרתו הראשונה ואסר את שחיטתו לחלוטין ו'האוכל משחיטתו כאוכל נבילות ואף הכלים אסורים'.

מעשי השו"ב

הרב בפסקו לא מפרט במה היה השו"ב מחזיק במחלוקת ומורד ברבו ומה שינה במנהגי ביהכנ"ס נגד מחאתו, אלא כותב בכללות שמרד ושינה מנהג ביהכנ"ס, אך

בכת"י בכרוז שכותרתו "בעזה"י תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז", שנכתב ע"י נאמני הקהילה והרב בתאריך ח' שבט תרמ"ו, כנגד "כתב פלסתר' שכתבו החולקים על הרב, הם מפרטים את 'מעשיו' של השו"ב כדלהלן:

א - כשהלך רבינו נ"י למרחץ צוה שהרבני הישיש מהר"ש [שמואל] טאָפלער א' משרידי תלמידי מאוה"ג מרן בעל חת"ס זצ"ל יורה תחתיו, ובכ"ז העיז השו"ב אשר לא ידע מקום דין בש"ע להורות בשאלות, ובשוב רבינו נ"י ושמע מהחציפות, הי' רק מזהירו בהעבר' על מדותיו.

ב - זה איזה שנים אירע לה... מקרה רע ביום הקדוש בעמדו לפני התיבה בחזרת תפלת מוסף באמצע ... והי' צריך להפסיק ולצאת, ועמד הבעל שחרית תחתיו להתפלל משם ולהלן, ולאחר חצי שעה חזר ובא לבהכ"נ ודחף [את] הבעל שחרית והשלים בעצמו התפלה בלי שום שאלה אצל רבינו נ"י, והוא פניו אל הקיר לא השגיח בתחלה על הנעשה, ואח"כ הי' במיצר לתת קול געָרה וצעקה ביום הקדוש. ועתה הנשמע עוד חציפות כזאת, ובוודאי הי' ראוי להעבירו, ובכ"ז נהג רבינו עמו בחסדו ...

במסמך נוסף שיובא להלן מופיע גם:

"שבהיותו משמש בקהלתינו במלאכת הזבח לא התנהג כראוי, ופעם אחת נגזר עליו שלא לעמוד לפני התיבה להיות ש"צ בימים נוראים, וכל מגמתו לחרחר ריב בעזות פנים".

בשני מקרים אלו: הוראת השו"ב בהלכה ש"אף לא ידע מקום דין בש"ע" בניגוד להוראת הרב שישאלו את הדיין בהעדרו, ודחיפתו את הש"ץ מהעמוד באמצע חזרת הש"ץ ביום הקדוש, עדיין העביר הרב על מידותיו ונהג עמו חסד ולא העבירו ממשרתו, אך -

[ג.] - אמנם כעת הפעם השלישית אשר בזדון נפשו כמעט כל ימות השנה שמע לקול רה"ק לשנות המנהג בבהכ"נ נגד רצון רבינו נ"י, בזה הראה גודל החציפות עד שרבינו נ"י פסק מלהנות משחיטתו וכמה יראים עמו, ובחרו להם שוחט אחר ירא ותמים מהגליל.

ומוסיפים עוד לומר:

ובאמת גם מדת טובו וחסדו לעמת השו"ב גרם כי גדלה חציפותו עד למאוד, כי כבר הי' ראוי להעבירו כמה פעמים.

ועדיין לא ידענו מה שינה ממנהגי ביהכנ"ס כמעט שנה תמימה? ברם, ב'כתב פלסתר' שהפיצו החולקים על הרב ברוב חוצפתם בתאריך ז' טבת תרמ"ו תחת שם "דברים נכוחים" שיובא להלן הם מפרטים מה היה השינוי. וז"ל:

"...רק איזה שבועות [!] לא הלך הש"ץ על הבימה לקבל שבת, רק בעמדו לפני העמוד כנהוג בקהלות ישנות רבות...".

גם במכתב מהרבני הישיש ר' יצחק פרידלענדער ז"ל מפעטשניידארף שהבאנו לעיל מוזכר ענין מנהג ה'קבלת שבת', וז"ל:

> וכאשר שאלנו את השו"ב מדוע לא שם אל לבו ולא השגיח אל דברי כבוד הרב הגאון הנ"ל, אשר פקד עליו לילך על הבימה לקבל שבת כנהוג, ושמע לקול הראש הקהל שלא לעשות, השיב לנו כי היה ירא עבור פרנסת אשתו ובניו, ולא הי' ביכלתו לציית ולהשגיח על דברי שני הצדדים, ובחר בחיים.

כאמור השו"ב היה משנה כמעט שנה שלימה מהמנהג הקבוע בביהכנ"ס להתפלל 'קבלת שבת' בבימה ולא ע"י העמוד, וזאת אף על מחאת הרב מפעם לפעם ובזה מרד ברב אב"ד בפרהסיא לעיני כל הקהל ובמקום המקודש - ביהכנ"ס.

מנהג אמירת 'לכה דודי' בבימה

ברוב הקהילות שבאירופה עד לחורבן יהדות אירופה וכן כהיום נוהגים בני אשכנז שהחזן עולה לבימה לאמירת 'קבלת שבת' וחלקם נהגו לעלות על הבימה רק לקראת פזמון 'לכה דודי' הנאמרת בשירה וזמרה. מנהג זה נהגו באשכנז, אוסטריה, סלובקיה, הונגריה ועוד, ואף בפולין ואגפיה בקהילות בני אשכנז היה קצת נפוץ.

את מנהג אמירת 'קבלת שבת' בפניא דמעלי שבתא חקר היטב ידידי הדגול הרה"ג ר' יחיאל גולדהבר שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו במאמרו המפורסם "לכה דודי לכו נרננה" שהתפרסם בקובץ באו"י (מאסף מרכזי לתורה והלכה ממוסדות קרלין סטולין) במס' גליונות. בגליון ס"ו הוא מביא עדויות על המנהג, תפוצתו ומקורותיו.

במנהגי פפד"מ בס' 'נוהג כצאן יוסף' כבר מובא המנהג, וז"ל: "ואח"כ עומד החזן על הבימה ומקבל שבת" ועוד ספרי מנהגים לקהלות נוספות ועדויות שונות.

כמו"כ הוא מביא כמה טעמים שנאמרו בזה:

א. קבלת שבת - אינה מעיקר סדר התפילה אלא הוספה מדורות מאוחרים, וע"י שהש"ץ משנה מקום עמידתו הוא מבליט שאינה מסדר התפילה, ולרוב הפוסקים שפסקו שאסור לש"ץ לעמוד על הבימה בעת התפילה - ע"ז ניכר שאינה מעיקר סדר התפילה.

ב. לקיים מצוות קדמונים לצאת בחוץ לקבל את השבת, ולכן פנה הש"ץ מה'עמוד' לעבר הבימה שיותר קרובה לפתח.

ג. שאינה מסדר התפילה שעליה נאמר 'ממעמקים קראתיך ד'', אלא נאמרת לכבוד השבת אז מותר ועדיף לאומרו במקום גבוה - הבימה.

נציין בזה עוד שהיות וסימני ההיכר של בית תיפלתם של הרפורמים היא בשינויים שערכו במבנה הביהכנ"ס ומקום עמידת החזן, הבימה והעוגב ושינוי נוסח וסדר התפילה וכו', לכן נלחם הרב במעשי השו"ב כששינה ממנהגי ביהכנ"ס המקובלים

מדור דור וראה בכך פירצה שעלולה להתגלגל לדברים נוספים וחמורים יותר, כמו שאכן קרה בקהלות אחרות.

נימוקי הפסק דין

הרב ובית דינו לא מפרטים את נימוקיהם ומקורותיהם לפסק הדין, אך בכת"י נוסף של רבי פסח זינגר שכותב את פסקו שמובא למעלה מערב סוכות תרמ"ו, בו מופיע גם הסכמתו של הגה"ק רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא זי"ע בחתימת יד קדשו לפסק זה שיובא להלן [צילום המכתב בקטלוג 'קדם' - בית מכירות פומביות, מס' 19, פריט מס' 341. ויש לציין שבבלנק המכתבים של המרא דאתרא היה מודפס 'ה"ק פסח זינגער מברודא א"ב"ד דק"ק קירכדארף והגלול י"ע"א', כאן מחק הרב את 'קירכדארף' וכתב בכתב ידו 'וואללענדארף']., הוסיף הרב לאחר חתימת מכתבו במספר שורות את מקורותיו לפסק דידן.

וז"ל [בסוגריים מרובעות הוספנו פיענוח המראי מקומות שציין]:

"בעזה"י ז"ך תשרי משו"ש לפ"ק

"אחרי שנתאחרה מרוצת הכתב עד הנה אמרתי לרשום בקיצור מקור הדיני' בש"ע אשר על פיהם הי' הפסק בית דין.

"**או"ח סי' תר"ץ סי' יז בהגה** [ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחינם הוקבעו (ב"י בשם א"ח)],

"**פר"ח סי' תצ"ו סעי' י** [בקונטרסו הגדול בענין 'דיני מנהגי איסור'],

"**יו"ד סי' רמ"ב סעי' ב** [כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה וכל המתרעם עליו כאילו מתרעם על השכינה וכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה],

"[**שם**] **סס"י רמג** [סעיף (האחרון) ט': אע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו אינו שבח לת"ח שינהיג עצמו בדבר זה בד"א שחירפוהו בסתר אבל אם חירפוהו בפרהסיא אסור לו למחול על כבודו אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו],

"**יו"ד סי' של"ד סעי' מ"ג בנד"ד** [על כ"ד דברים מנדין את האדם ואלו הן: א' המבזה את החכם אפילו לאחר מותו. ד' המזלזל בדבר א' מדברי סופרים ואין צריך לומר מדברי תורה],

"**יו"ד סי' קיט** [סעיף א': החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהם ואם נתארח עמו לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם. וראה שם בסעיף ט"ו],

"ובפר"ח שם ופרמ"ג סי' ב,

"שו"ת מרן בח"ס ז"ל בסי' שכב [הדן שם באם ינדו למי שחייב נידוי אפי' באם יצא ח"ו לתרבות רעה, או באם בניו הקטנים יצאו לתרבות רעה ויתערבו בין הגויים. ובענין אם אדם שמערער ומפקפק אפי' בקל שבקלות מנדין אותו, עיי"ש].

"ובכ"מ [ובכמה מקומות] **שו"ת שאר גאוני' קמאי ובתראי ובפרט בשו"ת האחרון מהר"ם שיק זצ"ל שהפליא להזהיר בזה** [ראה להלן במכתבו של רבי ידידיה גוטליב פישר].

'כתב קבלה' לשו"ב ע"י הרב משעבעש זצ"ל

בראות צד החולקים שהרב אסר לשו"ב לשחוט בגלילו ולבסוף אף בכל גלילות בני ישראל, בצר להם החליטו לשלוח את השו"ב לרבה של שעבעש **הגאון רבי יהודה ליביש יולעס** זצ"ל (תלמידו של הגאון רבי שלמה קוועטש זצ"ל אב"ד ניקלשבורג. כיהן כרבה של שעבעש במשך נ"ה, עד להסתלקותו בשנת תרס"ה) בכדי לקבל 'קבלה' והיתר על שחיטתו מכאן ולהבא, ואכן נתן לו הרב כתב קבלה על שחיטתו. וכה הם כותבים ב'כתב פלסתר': "...עד אשר הלך אל הרב הגאון דק"ק שעבעש, אשר אמת חותמו. ושם נסהו ונתן לו כתב קבלה, וביום ד' דחנוכה הוסיף ידו שנית לבקר סכינו".

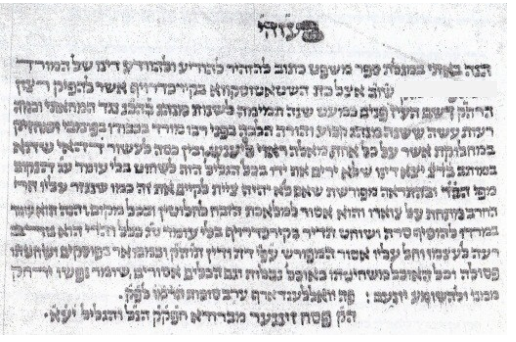
אין אנו יודעים את טעמו ונימוקו של הרב משעבעש זצ"ל ולא שרד שום מסמך ממנו באמתחת הכתבים שלפנינו. מסתבר אולי לומר שהשו"ב הגיע אליו כמשיח לפי תומו שרוצה 'כתב קבלה' על שחיטתו ולא סיפר לו דבר וחצי דבר על כל הענין או שסיפר לו חצאי דברים. והרב בדקו ונתן לו 'כתב קבלה' כפי שביקש מבלי להיכנס לכל הנושא, ובודאי שלא כתב שו"ת בענין זה.

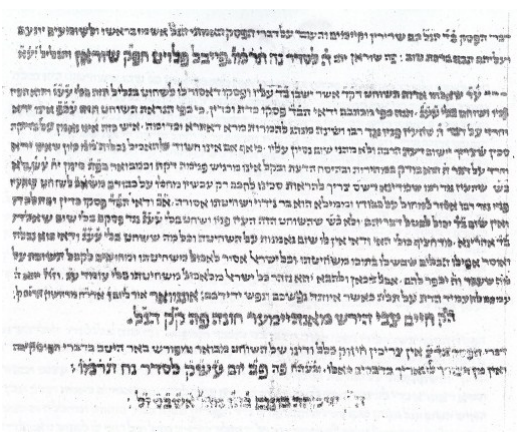
בראות המרא דאתרא את התירו של הרב משעבעש נאלץ לפנות לרבנים שבדורו בכדי שיחוו דעתם על פסקו, וכה כותבים ראשי הקהילה בא' המסמכים שיובא להלן: "...ואח"כ מצאו המזידים... שרב א' פתח יד לקבל מפושעים וחטאים, לכן הציע רבינו נ"י הענין לפני גאונים צדיקים נ"י, והמה החליטו המשפט".

הצטרפות רבנים וצדיקים לפסק הרב ובית דינו

כאמור, הרב וראש הקהל ואנשי ועד הגליל שלחו את הפסק בי"ד לרבנים מפורסמים בהונגריה ואף לגאליציה בכדי לקבל הסכמה ותוקף לפסק 'מושב הבי"ד' המיוחד אודות השוחט. ואכן גדולי הרבנים עמדו לצידו, חלקם כתבו אגרת מיוחדת והביעו את הסכמתם לפסק דין וחלקם הוסיפו מס' שורות כהצטרפות לפסק הרב כדלהלן:

הגאון רבי חזקיה פייביל פלויט זצ"ל רבה של שוראן מח"ס 'ליקוטי חבר בן חיים' מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע מחזק את הפסק בי"ד והוסיף מס' שורות על הפסק:

דברי הפסק ב"ד הנ"ל הם שרירין וקיימים והעובר על דברי הפסק האמתי הנ"ל אשמו בראשו, ולשומעים יונעם ועליהם תבא ברכת טוב.

פה שוראן יום ה' לסדר נח תרמ"ו.

פייבל פלויט

חפ"ק **שוראן** והגליל יע"א

גם הגאון רבי חיים הרש מאנהיימער זצ"ל רבה של אונגוואר מח"ס שו"ת 'עין הבדולח' מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע מחזק את הפסק בי"ד בתוקף:

- - ע"ד שאלתו אוד[ו]ת השוחט דק"ד אשר ישבו ב"ד עליו ופסקו דאסור לו לשחוט בגליל הזה בלי עע"ג, והוא העיז בפיו ושוחט בלי עע"ג.

הנה כפי מכתבם ודאי הב"ד פסקו כדת וכדין, כי כפי הנראה השוחט הזה עכ"פ אינו ירא וחרד על דבר ה' שהעיז פניו נגד רבו ושינה מנהג להמרות מרא דאתרא וכדומה. איש כזה אינו נאמן על בדיקת סכין שצריך יישוב דעת הרבה ולא מהני שום נסיון עליו, כי אף אם אינו חשוד להאכיל נבלות, מ"מ כיון שאינו ירא וחרד על דבר ה' הוא בודק במהירות ובהיסח הדעת, ובקל אינו מרגיש פגימה דקה, וכמבואר בפ"ת סימן י"ח ע"ש.

לא כ"ש שהעיז נגד רבו שמדינא דש"ס צריך להראות סכינו לחכם רק עכשיו מחלו על כבודם, משא"כ לשוחט שהעיז פניו נגד רבו אסור למחול על כבודו, וממילא הוא בר נידוי ושחיטתו אסורה. א"כ ודאי הב"ד פסקו כדין וכהלכה, ואין שום ב"ד יכול לבטל דבריהם.

ולא כ"ש שהשוחט הזה העיז פניו ושחט בלי עע"ג נגד פסקם בלי שום שאלת ב"ד אחרינא, מדחציף כולי האי ודאי אין לו שום נאמנות על השחיטה, וכל מה ששחט בלי עע"ג ודאי הוא נבלה ואוסר אפילו הכלים שבשלו בתוכו משחיטתו, וכל ישראל אסור לאכול

משחיטתו, ומחויבים לקבל תשובה על מה שעבר וה' יכפר להם. אבל מכאן ולהבא יהא נזהר כל ישראל מלאכול משחיטתו בלי עומד ע"ג.

וזו"ז יהא ה' עמכם להעמיד הדת על תלה כאשר איותה נפשכם ונפש ידידכם.

אונגוואר אור ליום ו' אדר"ח מרחשון תרו"ם לפ"ק

הק' **חיים צבי הירש מאנהיימער**
חונה פה ק"ק הנ"ל

הגאון רבי שמחה בונם סופר זצ"ל, רבה של פרעשבורג בעל ה'שבט סופר' ונכדו של מרן החת"ס זי"ע וממשיך דרכו, מחזק את הפסק בי"ד והוסיף מס' שורות על הפסק:

דברי הפסק בד"צ אין צריכין חיזוק כלל ודינו של השוחט מבואר ומפורש באר היטב בדברי הפוסקים ואין מן הצורך להאריך בדברים כאלו.

ובעה"ח פה פ"ב יום עש"ק לסדר נח תרמ"ו

הק' **שמחה בונם** בה"ג מו"ה אשב"ס ז"ל

הגאון רבי הלל ליכטענשטיין זצ"ל, רבה של קאלמייא מח"ס שו"ת 'בית הלל' וספרי 'משכיל אל דל' מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע, מחזק את הפסק בי"ד בנחרצות, ואף נדפסה בספרו שו"ת 'בית הלל' סי' פ"א:

{בע"ה יום א' ט' חשון תרמ"ו לפ"ק קאלאמיא יע"א.

לאנשי אקרו"ט הקצינים הנכבדים בק"ק **וואללענדארף** ד' עליהם יהי' במחוז צופסין.

עבור השוחט שהחציף פניו נגד הרב דמקומו שהיה אוסר אותו לשחוט מבלי עומד על גביו, וגם הורה להתיר ולשנות מנהגי בהכנ"ס נגד המחאות הרב - וגם נשתתף עם הכת "שטאטוסקווא" ויצא הפסק מהרב וב"ד ששחיטתו אסורה כנבילה - ונשאלתי מה דעתי נוטה לפסק זה.}

הנני לאשר ולקיים פסק הנ"ל ויפה הורו ויפה דנו ואין לזוז ממנו זיז כל שהוא ששחיטתו היא נבלה גמורה.

ואתם כת היראים תחזקנה ידיכם להיותכם עם לבדד, ולא תחושו ללעג ולא תאמרון קשר. ותורה אמרה ואנשי קדש תהיון לי, פרש"י אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות אתם שלי ואם לאו אינכם שלי.

וז"ל מחבר יו"ד סי' י"ח סעיף י"ז, והרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין, הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואח"כ ימצאנה, כי הכין לבו באחרונה, ובחינת חוש המשוש כפי כוונת הלב. ומאחר שהזיד והרשיע לעשות כל אלה אין ... יראתו לה' וזהירותו בבדיקת הסכין. ולבי עלי דוי איך ירוד ירדנו ואיך אמת נעדרת, שעל עושה אלה עדיין עולה על דעת אדם להסתפק אם הוא ראוי להיות שוחט. וז"ל פ"ת [פרי תואר] סי' י"ח אות ל"א, ולדידי חזי לי דכל בן אדם דמזלזל קצת במצוה א' ממצוות התורה קים לי בגוי' דלא רמי נפשי' למעבד בדיקה לסכין הצריכה כאשר ציונו ה', עכ"ל.

ועיי' במהר"ם שיק סי' ש"ז ש"ח שכל הדברים שמונה שם מענין חיוב הפירוד הן אמת וצדק ויתד שלא תמוט.

לכן פשיטא ופשיטא שהשוחט שלהם אסור לאכול משחיטתו, ואין כאן מקום להאריך.

ויהי רצון שנזכה במהרה שיקוים מקרא שכתוב ויתמו חטאים ולא חוטאים ועמך כולם צדיקים. - אוהבכם

הק' **הלל ל"ש מוועטש**
(אבדק"ק קאלאמיא יע"א)

[במכתב הנ"ל הוספנו בסוגריים מהוקצעות עפ"י תשובתו שנדפסה בספרו 'בית הלל' הנ"ל]

אף הגאון רבי אברהם גרינבורג זצ"ל רבה של קעז'מארוק שבסלובקיה מגדולי תלמידי הגאון רבי יהודה אסאד זצ"ל והגאון בעל 'הכתב סופר' זצ"ל מחזק את הפסק בי"ד ומתפלא על מה צריך להסכמה נוספת על דברי הרב ובית דינו. יתירה מכך הוא מוסיף, אף ללא הוראת הרב ובית דינו היה ראוי לכל מי שירא את ד' למנוע עצמו מלאכול מזביחת השוחט הלז, וכדלהלן:

הפס"ד הנוכחי נשלח לידי מאת כבוד יד"נ הרבני הנכבד והמפואר וכו' מו"ה **אלכסנדר גאלדבערגער** נ"י ראש אנשי יהוד' וגליל **ול"ד** [וואלענדארף] יצ"ו ליתן הסכמתי עליו ולאסור איסור על השו"ב הנ"ל אשר החציף כל כך.

והשתוממתי על המראה הסכמה זו מה עושה, הלא הרב הגאון [רבי פסח זינגער] הנ"ל נ"י מצד עצמו וכבודו ומרא דאתרא כד[א]י לעצמו ונוסף לזה בד"צ. ומה חיזוק צריך לדברים הנאמרים באמת וצדק על האיש השו"ב הנ"ל הנותן כתף סוררת והוא פורץ גדר ועבריין מבזה כבוד התורה ומחלל השם ומכשיל רבים, וכל איש מישראל אשר לא נכבה עוד בלבו גחלת היראה מכל וכל, ראוי לו למנוע מאכילת זבחי רשע גם זולת פסק בד"צ, ועל אחת כמה וכמה זבח תועבה כפולה ומכופלת.

ואנשים ישרים אשר נלכדו בבלי דעת במצודת המסית ומחרחר ריב, עליהם להציל את נפשם ולתקן המעוות להסיר המכשלה ולתת פאר ותהלה לכבוד רבם הגאון נ"י העומד בפרץ, והוא במקום גדולתו שם ענותנותו ימחול להם על העבר ויענה ויאמר סלחתי, ויהי שלום בחילם ושלוה בארמנותם א"ס הן תוי תוי וגו' למען האמת והצדק.

יום א' דר"ח מרחשון עש"ק נח תרמ"ו לפ"ק קעזמארק יע"א

הק' **אברהם גרינבורג**
חפק"ק הנ"ל

מגליציה הגיע מכתבו של הגה"ק רבי אהרן הלברשטאם זי"ע רבה של קרייז צאנז בנו של הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, אליו פנה ראש הקהל, והינו מחזק את הפסק בי"ד:

{החיים והשלום לכבוד הראש הגביר הנגיד המפורסים מ' **אלכסנדר גאלדבערגר** נ"י ולכל המסתופפים בצלו ד' עליהם יחי'}

הנה אשר דרש ממני ליתן דעתי בזה השו"ב דק"ד {דק' קירדארף} אשר החציף פניו נגד הה"ג דשם אשר הוא מתגורר כעת בעיר וו"ד {וואלן דארף}, וכי פקד עליו הרב שלא

ישחוט בלי עומד ע"ג, והוא לא שמע לקול המורה ושחט בינו לבין עצמו להמרות דברי מורה, ועוד נשמע מהשו"ב דברים מכוערים,

ע"כ לדעתי זה דומה לשו"ב ששחט בלי נטילת קבלה ששחיטתו אסורה לכל אעפ"י שהוא מומחה, ואעפ"י שיש בידו כתב קבלה מכבר, כי הקבלה היא רק על אופן אם הוא שומע וסר לדברי המורה אשר הוא תחת דגלו, ובאם הוא מסרב נגד המורה שלו או שאין עליו עול המורה שישגיח עליו בכל עת, אסור לאכול משחיטתו.

והשו"ב הזה לפי הפסק שהוא למראה עיני הוא חצוף ואינו שומע לקול המורים, אסור לאכול משחיטתו ושחיטתו {שחיטת} נבלה, וכל האוכל משחיטתו מפגל נפשו ממרק בשר פיגול.

ואקוה שכל מי שיראת ה' נוגע בלבו יתן מקום לדברי אלו הנאמרים באמת עפ"י התורה בלי שום חולק, כמבואר בהרבה תשובות וביותר התבואות שור, שהוא {אשר הוא} יסוד התורה בדיני שו"ב מחמיר על השו"ב שמסיר עול המורה מעליו {עולו מעל המורה}.

והשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב ובזה יתרומם דגל התורה ועבודה.

דברי ידידו הדו"ש לנצח. יום א' לך שנת תרו"ם קרנינו לפ"ק צאנז

הק' **אהרן** בהרב הגאון זצלה"ה

[במכתב הנ"ל הוספנו בסוגריים מהוקצעות עפ"י העתק המכתב ב'עטרת חיים' ח"ב עמ' רב]

הגאון רבי שמואל רוזנבערג זצ"ל רבה של אונסדארף מח"ס 'באר שמואל' מגדולי תלמידי הגאון בעל 'הכתב סופר' זצ"ל מחזק את הפסק בי"ד והוסיף מספר שורות:

ב"ה

דברי הרב הגאון נ"י א"צ חיזוק והאמת עד לעצמו בשוחט אשר חטא באלה הדברים הנאמרים למעלה ואפי' באחת מאלה אשר יעשה לאשמה בה כדאי הוא לאסור שחיטתו כנבלה וטרפה. ולהשומעים יונעם ועליהם תבא ברכת טוב.

בעה"ח אונסדארף ג' חשון תרמ"ו לפ"ק

הק' **שמואל ראזענבערג** אבדק"ק הנ"ל

אף הגה"ק רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם זי"ע משינאווא בנו של הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע מחזק את הפסק בי"ד כאחיו הגה"ק רבי אהרן מקרייז-צאנז והוסיף מס' שורות על מכתבו של הרב:

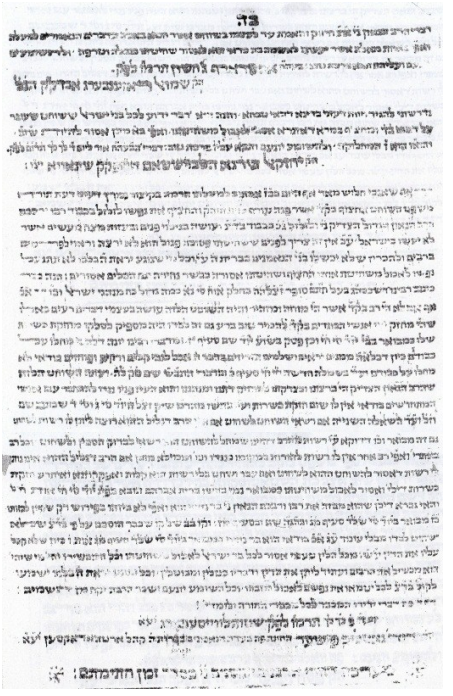
נדרשתי להגיד חוות דעתי בדינא דהאי טבחא.

והנה הוא דבר ידוע לכל בני ישראל ששוחט שעובר על דברי ב"ד ומחציף במרא דאתרא אסור לאכול משחיטתו. ואפי' בא' מהן אסור להיות שו"ב, והוא"ו היא ו' המחלקת. ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב.

דברי הבעה"ח {היום} אור ליום ד' לך לך תרו"ם לפ"ק

הק' **יחזקאל שרגא הלברשטאם** החופק"ק **שינאווא** יצ"ו

הגאון רבי ידידיה גאטליב פישר זצ"ל רבה של שטוהל-ווייסענבורג שבהונגריה מח"ס 'דלתים ובריח' מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע מחזק אף הוא את הפסק בי"ד:

- - אף שאנכי חלוש מאד אף היום בכ"ז אכתוב למעלתו הרמה בקיצור נמרץ דעתי דעת תורה משפט השוחט החצוף בק"ד אשר פנה עורף לדת תוה"ק והחציף את נפשו לזלזל בכבוד רבו ורבכם הרב הגאון הגדול הצדיק נ"י ולזלזל ג"כ בכבוד בד"צ, ועושה בגילוי פנים ובעזות מצח מעשים אשר לא יעשו בישראל, ע"כ אין זה צריך לפנים ששחיטתו פסולה פגול הוא לא ירצה, וראוי לפרסם ברבים ולהכריז שלא יכשלו בנ"י הנאמנים בברית ה' ע"י, וכל מי שנוגע יראת ה' בלבו לא תתגעל נפשו לאכול משחיטת אותו החצוף ושחיטתו אסורה כבשר נחירה וגם הכלים אסורים.

הנה כבר כתב רבינו רשכבה"ג בעל חתם סופר זצלה"ה בחלק או"ח סי' נ"א כמה גדול כח מנהגי ישראל וכו' - - א"כ אף אם לא הי' רב בק"ד אשר הי' מוחה ומזהיר, והיה השוחט הלזה עושה בעצמו דברים רעים כאלו שהי' מחזק [ידי] אנשי הבוגדים בק"ד להמיר טוב ברע, גם זה לבדו היה מספיק לסלקו מחזקת כשרות שלו כמבואר בב"י יו"ד סי' ח"י וכן פסק בשו"ע יו"ד שם סעיף י"ז, ומדברי רבינו יונה דלהכי מחלו על כבודם כיון דבלא"ה ממנים יראים ושלמים החרידים בדבר ה' אבל לגבי קלים ורקים ופוחזים בודאי לא מחלו על כבודם, ועיי' בשמלה חדשה סי' ח"י סעיף כ' ובדברי התב"ש שם ס"ק ל"ה.

ועתה השוחט הלזה שהרב הגאון הצדיק הי' ברצונו ובצדקתו להחזיק דתנו ומנהגנו, והוא העיז פניו נגדו להתחבר עם אנשי המתחדשים, בודאי אין לו שום חזקת כשרות.

ועי' בתשו' מהר"ם שיק זצ"ל חיו"ד סי' ג' וסי' ד' שכתב שם וז"ל, וע"ד השאלה השנייה אם רשאי השוחט לשחוט אם אין הרב דגליל ההוא רוצה ליתן לו רשות לשחוט, גם זה מבואר וכו' דדוקא ע"י רשות מהרב דהיינו שמחל להשוחט הוא רשאי לבדוק הסכין ולשחוט וכל רב באתרי' ואפי' רב אחר אין לו רשות להורות במקומו כנגדו וכו', וממילא מובן אם הרב דגליל ההוא אינו נותן לו רשות דאסור להשוחט ההוא לשחוט, ואם עבר ושחט בלי רשות הוא קלות ואפקרותא ואיתרע חזקת כשרות דילי' ואסור לאכול משחיטתו, כמבואר נמי בתשו' ברית אברהם הובא בפ"ת יו"ד סי' ח"י אות ח', והאי גברא דילן, שהוא מבזה את רבו

ורבכם הגאון נ"י, בר נידוי הוא, ואפי' לא ביזהו בפירוש רק שכיון לבזותו, כ"ז מבואר ביו"ד סי' של"ד סעיף מ"ג ובהג"ה שם ובסעיף מ"ז.

וק"ו ב"ב של ק"ו שכבר הוסכם על פי בד"צ שלא ישחוט לבדו מבלי עומד ע"ג, א"כ בודאי הוא בר נידוי כמבואר ביו"ד סי' של"ד סעיף מ"ג אות ו', כיון שלא קבל עליו את הדין, ע"ש.

מכל הלין טעמי אסור לכל בר ישראל לאכול משחיטתו וכל המכשירו יהי' מי שיהי' הוא מכשיל את הרבים ועתיד ליתן את הדין ודבריו בטלין ומבוטלין. וכל מי שיראת ה' בלבו ישמעו לקול בד"צ לבל יטמאו את נפשם לאכול מזבחו, וכל השומע יונעם ושכר הרבה יקח מן השמים.

- - כה דברי ידידו המכבד לכל מכבדי התורה ולומדי'.

יום ד' פ' לך לך תרמ"ו לפ"ק שטוהלווייסענבורג יע"א

הק' **ידידי' גאטליב פישער**
החונה פה בעדת הנאמנים בברית ה' קהל ארטהאדאקסען יע"א

- [מכתבי] ... הרבנים הגאונים נ"י כסדר זמן חתימתם -

כתב פלסתר ע"י מתנגדי הרב

ביום שלישי ז' טבת תרמ"ו הדפיסו והפיצו ברבים החולקים על הרב 'כתב פלסתר' וקראו את שמו "דברים נכוחים" בו הם מפרטים את השתלשלות הפרשה באריכות מלאה בשקרים ודברי חוצפה נגד הרב שאין זה מהכבוד להעלות על הגליון את כל דבריהם, אי לזאת נצרף בזה רק צילום מ'העלה' ונצטט את עיקר דבריהם ומבלי דברי החוצפה, ונסתור בקצרה את דבריהם ע"פ כל המסמכים שלפנינו.

קיצור כתב פלסתר "דברי נכוחים" מצד החולקים על הרב וסתירתו בצידו

הרב בעצמו לא נמנע מלחתום על הניירת של הקהילה כשמתנוסס שם החותמת של 'סטטוס קוא' עד היום. ואך לפני שנה בערך ביקש הרב להחליף את שם והגדרת הקהילה, ובאם לאו הוא יעזוב אותנו. וגם השוחט שלח מכתב כזה לקהילה. אך לא נעננו להם לשנות הגדרת הקהילה, כי לא שינינו כלום ממנהגי ישראל ואנחנו אדוקים כמאז בתורת ד' ומנהגיו.

מלכתחילה ביסוד הקהילה רצה ראש הגליל והמרא דאתרא להצטרף לקהלות האורטודוכסיות, אך היות וראש הגליל נלב"ע תוך זמן קצר, החולקים על הרב ניצלו את המצב והחליטו על דעת עצמם ומאחורי גבו של הרב להגדיר את הקהילה כסטטוסקווה ואף כתבו ברוב חוצפתם בתקנותיהם שאין הרב יכול להתערב בזה, ובלית ברירה נאלץ הרב לחתום על מסמכים רשמיים של הקהילה.

רק מה כן היה? שזה כמה **שבועות** שהחזן לא הלך לקראת קבלת שבת לבימה אלא נשאר על מקומו בעמוד התפילה, [ולמעשה זה היה המנהג בקהלות רבות בשנים קדמוניות!] וגם בקהלתינו לא היה בזה מנהג קבוע! וגם השו"ב כך נהג ולא חרג

כלום, וגם הרב לא מיחה בידו. בכל אופן הם ביטלו את הנהגתם וזה עוד בהיות הרב כאן בעיר כי לא רצו מחלוקת וריב.

הרב כותב בפסק דינו הנחרץ שכמעט שנה שלימה!! שינה ממנהג בביהכנ"ס וגם מחה בו והיה מורד ברבו ומחזיק במחלוקת. ואף השו"ב הודה לזה במפורש בטענה שפחד מהראש הקהל שיקפח פרנסתו ולכן "בחר בחיים" כלשונו.

ככה עברו עליהם שמונה חודשים מלאים כעסים ומחלוקות, ואז הרב החליט לעזבם ועבר מעירנו לעיר וואלנדארף. ואז ביקשנו מאיש חשוב ישר דרך רבי יצחק פרידלנדר שיבוא אתנו לרב וינסה לפשר הדברים ונבקש מאתו לבוא בחזרה לעירנו ואנו נבטל רצונו מפני רצונינו, והבטיח לנו שהוא יחזור לעיר ולא יעזוב אותנו בגלל שם והגדרת הקהילה. אך למחרת באו עגלות לעירנו לקחת את כל כליו והפר הבטחתו ועזב עירנו לוואלנדארף.

היפוכן של דברים! הרב התנה במפורש את חזרתו לקירכדארף בתנאי שיחתמו על הצטרפות לקהילות האורטודוכסיות והם הבטיחו לו ע"ז, והרב אף חיכה בביתו כמה שעות כפי הבטחתם לבוא, אך שקר היה בפיהם והרב חיכה עד בוש עד שראה את תרמיתם ואז החליט לעזבם ולקבוע מושבו בוואלנדארף.

הרב אמר שהרב דק"ק ברעזוויטץ רבי ישעי' עהרנפעלד אסר את שחיטתו של השוחט עד שיעמדו לביד"צ עם הרב הנ"ל ואתו עמו האיש החשוב ר' יצחק פרידלנדער דלעיל. ידענו שלא נכונים הדברים מפי הרב רבי ישעי' עהרנפעלד הנ"ל, אך בכל אופן מהייתם נקיים לא שחט השוחט עד שבאו לביד"צ בוואלנדארף. כשהגיע לשם לא שמעו כלל את דברו, והתנהל הדיון בדלתיים סגורות, ושמעו טענת הטוען שלא בפני הנטען. ועכ"ז יצא פסק הביד"צ ששחיטתו כשרה לכלל ישראל, אך בעירנו תלוי ועומד לפי החלטת ודעת המרא דאתרא. והרב כשלעצמו החליט שלא ישחוט השוחט באם אין עע"ג, אך הביד"צ לא הסכים לכך.

כל הדברים הנ"ל מוכחשים, שהרי בפסק דין שכתבו הדיינים נכתב בפירוש שעלה בדעתם לפסול השו"ב מכל וכל, רק הרב הוא זה שריחם עליו ואסרו רק בגלילו, ורבי ישעיה עהרנפעלד הציע פשרה נוספת שאף התקבלה ע"י הרב ברוב ענוותנותו שיתירו לו לשחוט רק בעומד ע"ג, וכל הדברים הנ"ל עלו בדעה אחת עם כל המושב בי"ד.

לאור כל הנ"ל ועוד שהוא עזב אותם לעיר אחרת אזי הם החליטו שגם עוזבים אותו ויותר אינו הרב שלהם ושלחו לו מכתב פיטורין.

זה אכן נכון שהם שלחו להרב 'מכתב פיטורין' - ואין במעשה זה להתפאר, אדרבה להצטער ולהתבייש במעשיהם הנלוזות. ואף אין בידם לעשות כן מחמת שהרב נתקבל כרב הגליל והמחוז כולו.

בנתיים לא שחט השוחט כלום אפי' בעע"ג, עד שהלך להרב דק"ק שעבעש ובחנו ונתן לו קבלה ואף בדקו בסכינו.

דברים נכוחים!

„תכסה שנאה במשאון הגלה רעתו בקהל" (משלי כ"ו, כ"ו.)

הן היום ראו עינינו מגלה עפה, כה האשות כמהרי"ד [illegible] שו"ב בעדתינו, כתובים בעם בהול ועוסרת, נחיתו על לוח מירי הרב הגי' מוואללענדארף טלאה עלילות דברים, לאמור איסר על שחיטתו, ובקור עבגיש אשר אין, ת ש ס גם נדולי ארצינו ולכרים ברשותו לדבא תחת רגלם איש נקי וחף מפשע, ונתן מ כ ש ו ל ולפני כל קהל ישראל בחללם מהגא שחתם.

לכן לא נוכל להתאפק מלפקח עינים עורות בדבר הזה, ועם ההולכים בחשוך מעשיהם יראו אור נדול, ונעריכה נגדה לכל נדולי ישראל ולנגד כל בני עמנו דברי ריבות אשר בשערינו, ובמה נקוה כי מאזני ארצינו לא יעליטו עיניהם מהאמת הצדק, אשר היא מבן בפאם. ויהקיו עד הבלית הדבר, כאשר כבוד מלכים מלכי רבנן חקוד דבר, ויכירו וידעו כי לא על אדני אמת הסבעו. דברי הרב הגי' מוואללענדארף ולא נעשתה תועבה כזאת בעדתינו, ובכן שמעו נא אמרינו אשר אין בהם נשחל ועקש.

זה כאריבע שנה והני אשר אנו מראשי עדת מפיהי מהן עתה (וזה שמם אשר בצדק יקרא להם, כי באמת לא לשם שמים כוונתם) לעת מצוא אפשה עדתינו הכללית, עורר את נבורי לשונו המדברה עתק כתעי מלמש, להסיר המסכה הנסוכה והלולות סני הלום מעל פעולת ההדהכ"הרונט-קאנצ-לייא, כאשר יעידון עתה נם דברי הרב הנאון מוה' חיים סופר נ"י, אשר אינה שמה האמת לקן, וצדקה למשקולת, ודבריו עשו חיל והכו שורש, וקול אחד ענה כל התדה יהדיו: „חדש מפני ישן נצא, ונקרא בשם אבותינו מעולם שאשאנוס-קוזא"! אמרנו ויהי כתוב ותתום בספרי עדתינו.

והרב הגי' מוואללענדארף אשר משכן כבודו היה או פה, לא פצה פיו ולא נדד בכנפו לעמור בעדינו, ולא חושך ידו לכתוב שמו על כל מכתבי עדתינו, אף כי היה עליהם פתרוני חזותם שאשאנוס-קוזא.

אך זה כשנה החל רוח הארשהאראקטער לשעטן, בנלל אנשים אחדים בני בלי שם מהנליל, ושנה את שעמו לאמור, אם לא נחליף את שמינו, יעזוב אותנו. — וגם השו"ב הנ"ל ערך מכתב בקשה לראשי עדתינו להסיר שמינו.

אולם שנינו עויף למשאלתיי, ולא הלך מפני רוח בעלינו, כי לא שנינו שום מנהג מפנחני ישראל בבית הכנסת ובכל ענייני העדה, רק איזה שבועות לא הלך השיצ על הביסה לכל שבת, רק בעמדו לפני העמוד בנהת בקהלות ישנות רבות, ונם בערתינו לא היה זאת מנהג קבוע, כי פעמים רבות אשר אחר מאנשי קהלתינו ערך תפלת בערינו, לא עלה הכפתה. ובכן דיימינו כי נם השו"ב לא נוטל ממנו, ולא נוע בשנות דתינו אם נם השו"ב יעמוד על עמדו לאמור שם לכו נרננה? — ומעולם לא מיחה הרב הנ' בשו"ב אשר חשך רוליו מלילך על הביסה לקבל שבת, ושהדיינו במרומים כי הכרים אנחנו באו כן עתה של יראי ה' ולשומרי מצותיו בשאת, בפרט בענייני הנהנות העדה, ולכן נם את השינוי הזה הסדונו מאתנו עוד בהיותו פה, אך לא חצנו להת שמנו לשטצה בקינו, להיות אנשי תחפוכות.

כה עברו עלינו שנותה הרשים בכעס וקצף, רבצנו בין משפתי התרעומת עד אשר ראינו, כי הקשה את רוחו ואמץ רוח לבבו להלוך מאתנו, נאספו יחד קהל עדתנו ומאספנו היה איש אמונים הלך בישרו, הצדק איזור מתניו והאמונה איזור חלציו, הרבני המופלג תו"ש א"א בשית כמה' יצחק פריעדלאנדר- פנחשטיי-נידערך בראשינו, ונבוא אל הרב הני' מוואללענדארף לחלות פניו להשכין כבודו בם ולהאה בתוכינו, ובכל רצונינו ספני רצונו, והבטיח אותנו כי לא ימוש אותנו בעבור שמינו, ועד אמונים איש הנ"ל, אשר לא מבני עדתינו ואשר רבי שקר רוקה ממנו, על כל אלה.

ולמרות כל אלה ויהי מסתרת באו עצלות מוואללענדארף להעביר את כלי, וכאשר התוכחנו עמו: מדוע מצא שפתיו לא ישמור? „כחש בני" ואחרי אמרנו לו! הן יש נאונים שופטים שראל, נבחרה לנו ונניש עצומותינו לפניהם ישפטון לפי הצדקה!"... ברום לבבו ענות „למשפט כמי" ? עד אשר נקבצו אנשים הנקובים בשטותם וכאו לוואללענדארף, ואף כי למרת רוח היה להם לישב על כסא משפט אחריי דלתים סגורות בעד הנשען ולשטוע דברי סרה מפי מוען שלא בפני הנטען, ופולם הטה מה? אחרי אשר באו בצל קורתו! ובכל זה בהשפטו יצא נקי מפי הבי"צ ושוחטנו כשרה לכל ישראל מבלי שקפוק, ואך הנוע לשחוט בקרכדורף, תלוי בראון מרא דאתרא. וכאשר הרב הנ' מוואללענדארף אחרי עצת... הוא הלך אנחנו ואותנו עוב בלא מנוחות, כי בהמם נלגל עליהן, אמר כי הרב המאהיב מופלג בתורתו ויראתו מנוע נאונים וסופרים יסורתו כשיו כמיה שעיה ע"פ אב"ד דברעזאוויטש אשר לאכול משחיטת כמ' שויב בעדתינו, ולכן לא ישחוט עד אשר יקרב למשפט לפני בי"ד, והב"ד יהיה אב"ד מברעזא- ווייטש וכבוד הרבני מוה' יצחק פריעדלאנדר.

ואף כי ידענו כי לא כנים הדברים האמורים כשם אב"ד מברעזאוויטש, בכ"ז להסיר ממנו עקשות פה ולהיות נקיים נם מישראל, לא שחט כמ' [illegible]; עד אשר נקבצו אנשים הנקובים בשטותם וכאו לוואללענדארף, ואף כי למרת רוח היה להם לישב על כסא משפט אחריי דלתים סגורות בעד הנשען ולשטוע דברי סרה מפי מוען שלא בפני הנטען, ופולם הטה מה? אחרי אשר באו בצל קורתו! ובכל זה בהשפטו יצא נקי מפי הבי"צ ושוחטנו כשרה לכל ישראל מבלי שקפוק, ואך הנוע לשחוט בקרכדורף, תלוי בראון מרא דאתרא. וכאשר הרב הנ' מוואללענדארף אחרי עצת... הוא הלך אנחנו ואותנו עוב בלא מנוחות, כי בהמם נלגל עליהן, אמר כי הרב המאהיב מופלג בתורתו ויראתו מנוע נאונים וסופרים יסורתו כשיו כמיה שעיה ע"פ אב"ד דברעזאוויטש אשר לאכול משחיטת כמ' שויב בעדתינו, ולכן לא ישחוט עד אשר יקרב למשפט לפני בי"צ, והב"ד יהיה אב"ד מברעזא- ווייטש וכבוד הרבני מוה' יצחק פריעדלאנדר.

ואיה איפא השכך ב"ד אשר נזר עליו? לא נזר רק הוא ותשיע לו נזרע מרא דאתרא ושנאתנו חנם את השו"ב היא מפכתנו. אולם אנחנו באשר נם מבלעדי זאת נסרנו אומר, כי במבו אותנו ויתיקע אהלו לוואללענדארף, הוא לא שופטינו ולא מחוקקנו, לא כקלנו עלינו נזרתו, ועור יתיה עשינו, שלחנו לו ספר כריתות מאתנו, „קרעתיננו", ואמנם נלך לדעול תחת דעל האמת באשר נמצאה.

ובעוד הימים האלה לא שחט השוחט לא לברו ולא עפ"י עפ"נ, עד אשר הלך אל הרב הנאון דקיק שעבעש, אשר אמת חותמו, ושם נשמו ונתן לו כתב קבלה, ובימים ד' דחנוכה הוסיף ידו שנית לבקר סבינו.

ומזה יבין כל אשר בשם ישראל יבונה ומולך אך שמץ מעט בדרך התורה אשר דריכה דיכי נעם, וכל אשר רשפי החבלה ונשתו האנושיות לא נכבו כלה סלבו, כי נבילה ומריסה לא אכלנו ועולה לא פעלנו, באשר לא הדסנו שמצבו של בליחה, איש אשר זה שנים עשרה שנה עובד עבודתו באמונה בעדתינו, ושמונה שנים בעדת ואוללענדארף, וכל יודעיו וכל־ריו יעידון, כי איש אמונים היא ולא רגל על לשונו ולא החזיק במחלוקת, ולא הורה הלכה בפני רבו, והבריצ לא מצא בו פסול לאוכרו.

ואחרי אשר אנחנו אינינו חוסים בצל הרב הני' מוואללענדארף ולא נשכון בסתר כנפיו, לא אחא דרב מוואללענדארף לנזור עלינו נזירות קשות, ובכן לא נתן תחף סורות לא לברי"צ ולא לסרא דאתרא, נם אינינו שוחט על סמך קבלה שנוטל מכבר, ויש עליו עול תורה תבה, ומעתה לא יבצר מימה מכל אשר אך מעט מועיר האמת נגע עד לבו, לראות כי נפל בישוד, אשר בנה הרב הני' מוואללענדארף בשוח שוא ותפל, והשתות נהרתו וצריכי הדור מה פעלו בבנים אשר בנו עליון? יעורו ללא כח והשיעו זרוע לא עץ! ולשפת יתר יחשב להשיב על דבאי"א, אך אל הרב יושב על כסא לבן, נשימה בריתינו: מאין ירע כי השו"ב מחזיק ידי הבוגרים אשר לא יאבו להסיר טוב ברע, הלא הרב מוואללענדארף בעצמו חוק דינו שלש שנים רצופות; ולמה יחזיק נם אתה ידי בוגרים עשרת מונים כמונו בעיים אשר התת דנלו והדל בניו? ומאין איפא ידע, כי השוחט כיון לבוותו ובמה? כל אלה דברי נביאות אשר בפלה בימינו, ולו חס על כבוד התורה, היה שם מחסום לפיו ולא לבטר באחיו, אשר בני אל חי נחנו כאומרו ולסכור פ' דוברי עתק ההופכים משפט ללענה (ורב אחר אשר עליו בצרק יאמר: „אם קמן אתה" — בעיניך ראש שבטי ישראל אתה", בחשבו ברעתו לקנא קנאת ד' צבאות מעה והחליף אלעקסאנדער הנדול באלעקסאנדער האריון).

בהנו נא דברינו בואת, אם בצרק אמרי פינו באשר נם עתה לא נשוב אחור מדבריגו, נבח־ה נא לנו שלשה מנאוני ארצינו, אוהבי אמת ורודפי שלום, אשר ישיתו ידם על שנינו וישמעו דבריגו ויוכיחו בינינו ע"פ דין תורת"ק.

דברי הכותבים ומחתימים למען האמת ולצרק בשם כל העדה.

פה קיהדרוף יום שנכסל כו כי טוב לסרר לישועתך קורתי ד', דשנת תי"ר"ם ירך לפיק.

ראשי וטובי קהל עדת ישורון.

השו"ב נפסל ב-ו' תשרי, ובערב סוכות כותב הרב בפסקו שהשו"ב שחט מבלי שיהיה אחר עע"ג, לא נראה שתוך ימים ספורים הצליח כבר השו"ב לקבל את ה'כתב קבלה' מהרב משעבעש. ולו יצוייר שהספיק לקבל 'כתב קבלה' על שחיטתו מהרב משעבעש, אין זה מתיר לשו"ב לשחוט בקהילתו מבלי רשות המרא דאתרא, כמבואר בשו"ת מהר"ם שיק המובא לעיל במכתב רבה של שטוהל-ווייסענבורג.

ולכן כולם יראו שהשוחט הינו עובד עבודת השחיטה באמונה ולא נמצאה עוולה בו זה עשרים שנה, ולא החזיק במחלוקת ולא רגל על לשונו ולא הורה הלכה בפני רבו ואף הביד"צ לא מצא בו פסול.

ז"ל הרב: וכמה רעות עשה ששנה מנהג קבוע והורה הלכה בפני רבו, מורד בכבודו בפומבי ומחזיק במחלוקת, אשר על כל אחת מאלה ראוי ליענש.

וז"ל הדיינים במושב בי"ד: אמנם אם ימרוד עוד להרוס ויעיז פניו להוציא סכינו מנרתיקו בגליל של הראב"ד, אז עלה בהסכמה לפוסלו לגמרי ממלאכת הזבח ואסור לאכול משחיטתו בכל תפוצות ישראל.

לאור כל הנ"ל שהרב כבר לא מרא דאתרא ואנו איננו צאן מרעיתו, והשוחט כשר וישר, ואינו שוחט על סמך קבלה ישנה אלא יש לו כתב קבלה חדש ומורה הוראה עליו, אז אין שום עוולה, וגם הרב חיזק ידינו שלושה שנים, ואנו מוכנים לעמוד בפני ביד"צ של שלושה גאוני ארץ אוהבי אמת.

אינו צריך לפנים על דרישתם ברוב איוולתם לתבוע את המרא דאתרא "בפני ביד"צ שלושה גאוני ארץ אוהבי אמת".

מכתבי ראשי הקהל בשתי הקהילות
להסיר לזות שפתיים ודוברי שקר

ביום חמישי ח' שבט תרמ"ו כתבו ראשי קהילת קירכדארף כתב - כרוז נגד ה'כתב פלסתר' של החולקים על הרב שתחילתו הוא, "... כחש ומרמה ... בני בלי שם דשטאטוסקווא דפה מגלת שקרים ... בידיהם מרישא ועד סיפא, וח"ו אל יעלה על דעתכם שהם מלומדים, אדרבה המה בני בישן בלי שום ריח תורה, פוחזים וריקים המתלוצצים מכל ירא אלקים והתורה נמבזה בעיניהם, והמה מעט הכמות כב' מנינים ומעט האיכות, ובכל וועד מועצותיהם ישתו יין נסיכם ויפערו פיהם בלי חוק על ה' ועל משיחו כדרכם לאמר כל בן תורה ומורנו ראוי לדון בשריפה, ויש לנו לקונן על רוב עשקנו".

בכרוז זה הם הופכים את הקערה על פיה ומעלים על הנס את ענוותנותו היתירה של המרא דאתרא בהתנהגותו זמן רב מבלי לפגוע בשו"ב ואף לרחם עליו ומציינים שאולי בזה שהרב ריחם עליו כ"כ זה עצמו גרם לחציפתו ומרדו של השו"ב, וז"ל: "...ובאמת גם מדת טובו וחסדו לעומת השו"ב גרם כי גדלה חציפותו עד למאוד, כי כבר הי' ראוי להעבירו כמה פעמים...".

לא ידוע לנו אם כת"י זה נדפס והופץ או שרק נכתב בכת"י. לפי כותרתו "בעזה"י תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז" נראה שהודפס, אך לידינו הגיע רק הכת"י.

בכתב זה המופנה "לאחינו בנ"י ורבותינו גאוני ... נ"י" הם מגוללים את כל הפרשיה מראשיתה, יסוד רבנות כל הגליל, התייסדות קהילת סטטוס קוה מאחורי גבו של הרב, מעללי השו"ב, רחמיו של הרב על השו"ב, יסוד קהילה אורטודוקסית, קבלת שו"ב אחר, המתנתו של הרב עד בוש, עזיבת הרב את העיר, ועוד, כמו שתיארנו לעיל.

כמו"כ הם מציינים על התכתבות בין המרא דאתרא לבין יו"ר הקהילות האורטודוקסיות בבודאפעסט רבי יצחק רייך אודות צערו בענין הקהילה ומבקש עצתו ועזרתו [התכתבויות אלו לא הגיעו לידינו].

בנוסף הם מספרים שצד החולקים פנו לרב אחד ויצא ממנו היתר לשחיטת השו"ב כפי שכתבנו לעיל.

את כרוזם הם מסיימים, "ועתה מה לנו לרבינו נ"י עם פושעים ומורדים, כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאוה, וברוך השי"ת אשר הצילנו מיד העוכרים והציל נפשותינו שלא לאכול בשר מגואל משחיטת איש לץ ... אשר ידענו בבירור שאין שום ניצוץ יראה בלבבו ושלום על ישראל".

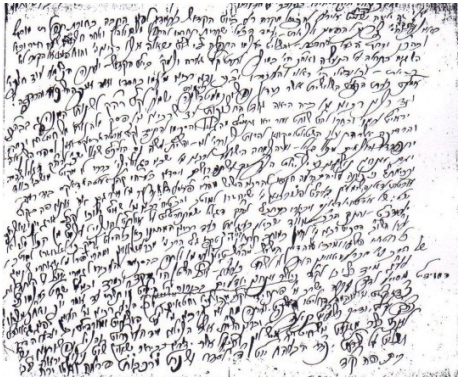
בעזה"י תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז

קול אחים בעלי אמונה ... אחינו בנ"י ורבותינו גאוני ... נ"י

... כחש ומרמה ... בני בלי שם דשטאטוסקווא דפה מגלת שקרים ... כי כזב בפיהם מרישא ועד סיפא, וח"ו אל יעלה על דעתכם שהם מלומדים, אדרבה המה בני בישן שאין בהם שום ריח תורה, פוחזים וריקים המתלוצצים מכל ירא אלקים והתורה נמבזה בעיניהם, והמה מעט הכמות כב' מנינים ומעט האיכות, ובכל וועד מועצותיהם ישתו יין נסיכם ויפערו פיהם בלי חוק על ה' ועל משיחו כדרכם לאמר כל בן תורה ומורנו ראוי לדון בשריפה, ויש לנו לקונן על רוב עשקנו.

כי בתחלה כאשר נתיסד קהל הגליל הי' פה איש חי ורב פעלים הרבני הצדיק מו"ה **ליפמאן** ז"ל **הירטענשטיין**, והוא הי' גם ראש הגליל, ולמענו נעשה החטיבה לקבוע מושב ראב"ד הגליל פה במקומינו, אמנם אללי בעו"ה איזה חדשים אחרי בוא רבינו הראב"ד דגליל הנה נעדר הראש הצדיק ז"ל והניח אותנו לאנחות, הדיוטים קפצו בראש המה בעוכרנו וברשתם נלכדנו, ובעלות האולת פתאים? על לבם להיות שטאטוסקווא, היו מתיראים שרבנו נ"י יתאמץ לנגדם, והניחו יסוד מוסד שהרב הוא דאמעסטיק? ואין לו שום רשות להתערב בתקנותיהם, ועשו הכל בלי ידיעתו ורצונו, והשתדלו שראש הקהל דגליל יהי' איש גילם, ואין לשער גודל צער רבינו נ"י כאשר ידוע איש צדיק העומד בראש הדפ"ק [הדורכפיהרונגס-קאנצלייא (הלשכה האורטודוקסית)] **מהר"י רייך** נ"י ממכתבי רבינו נ"י

אליו. ואף שלא הי' לו שום התקשרות עם הקהל דפה, כי לא נתקבל בשטר רבנות אלא מקהל דגליל, בני הגליל מושיטים לו סיפוקו, וכ"א מהקהלות ישלמו מעות ערכם לקופת הגליל, ואנשי ק"ד ג"כ כמותם. בכ"ז לא הורשה לבחור לו מקום מושב אחר כ"ז שבני הגליל בעצמם לא יתירו הרצועה ... יהי' יכול להניחם כדברם - בכ"ז לא הי' יכול לגעור בהם בבואם בבקשה להיות להם מליץ לסיעתם בחתימתו, ותפח רוחם ונשמתם בדבר אשר הי' להם לסנגור המה לו קטגור, שראה חותם שלהם והטיב עמהם. והיודע ענותנותו מכיר השקר שהוא מתגאה.

ובאמת גם מדת טובו וחסדו לעמת השו"ב גרם כי גדלה חציפותו עד למאוד, כי כבר הי' ראוי להעבירו כמה פעמים.

א - כשהלך רבינו נ"י למרחץ צוה שהרבני הישיש **מהר"ש** [שמואל] נ"י **טאָפלער** א' משרידי תלמידי מאוה"ג מרן בעל **חת"ס** זצ"ל יורה תחתיו, ובכ"ז העיז השו"ב אשר לא ידע מקום דין בש"ע להורות בשאלות, ובשוב רבינו נ"י ושמע מהחציפות, הי' רק מזהירו בהעבר' על מדותיו.

ב - זה איזה שנים אירע להפסול מקרה רע ביום הקדוש בעמדו לפני התיבה בחזרת תפלת מוסף באמצע התפלה והי' צריך להפסיק ולצאת, ועמד הבעל שחרית תחתיו להתפלל משם ולהלן, ואחר חצי שעה חזר ובא לבהכ"נ ודחף [את] הבעל שחרית והשלים בעצמו התפלה בלי שום שאלה אצל רבינו נ"י, והוא פניו אל הקיר לא השגיח בתחלה על הנעשה, ואח"כ הי' במיצר לתת קול גערה וצעקה ביום הקדוש. ועתה הנשמע עוד חציפות כזאת, ובוודאי הי' ראוי להעבירו, ובכ"ז נהג רבינו עמו בחסדו ואיה אפוא השנאה והרדיפה.

אמנם כעת הפעם השלישית אשר בזדון נפשו כמעט כל ימות השנה שמע לקול ראש הקהל לשנות המנהג בבהכ"נ נגד רצון רבינו נ"י, בזה הראה גודל החציפות עד שרבינו נ"י פסק מלהנות משחיטתו וכמה יראים עמו, ובחרו להם שוחט אחר ירא ותמים מהגליל והסכימו להתיסד לקהל ארטהאדאקס, ואין לספר השנאה והרדיפה אשר התנכלו השטאטוסקוואו להיות צוררים לנו – והשי"ת עשה נס הוליכם שולל שכ' לרה"ק דגליל שהמה יתפרדו ויוצאים מכלל הגליל, ומזה צמחה הישועה לרבנו נ"י שבני הגליל יצ"ו בררו לו מקום מושבו בוו"ד, וגם אנחנו נושענו, כי יציאת הצדיק עשתה רושם ויסדנו בעזה"י קהל ארטהאדאקס ביד רמה.

וכראותם כי כלתה עליהם הרעה חנפו להרבני הישיש **מהר"י פריעדלענדער** נ"י אשר גם בניו? אתנו פה בקהל ארטהאדאקס שימליץ בעדם לפני רבינו נ"י שיחזרו למוטב, והבטיח

רבנו נ"י שאם ישובו לקבל ארגאניזאציאן שט'[אטוטען] של ארטהאדאקס ויבארו במכתבם לרה"ק דגליל שמתחרטים על אולתם להוציא עצמם מן הכלל אז לא יעזבם - והנה הב"ב מוו"ד שבאו בעגלות בעד רבינו המתינו כאן כל היום לריק, כי לא חזרו למוטב.

וע"א [=ועל אודות] השו"ב הסכים רבנו נ"י לדון במותב תלתא ... ויצטרפו גם **הרב נ"י מברעזאוויץ ומהר"י פר"ל נ"י**, ואחרי שנמנו כל חטאיו פשעו ומרדו ע"י הדיין הישיש **מהר"ש טאָפלער** נ"י, עלתה בהסכמה להעבירו לגמרי, אבל על השתדלות של הרב נ"י מברעזאוויץ הותר לו לשחוט בעע"ג – אבל השטן הי' מרקד ובמרד ובמעל שחט בעצמו בלי עע"ג מיד בשובו לק"ד כאשר אנחנו יודעים בבירור כל הימים מו' תשרי עד אחר יוכ"פ.

ואח"כ מצאו המזידים מסייע לדבר עבירה שרב א' פתח יד לקבל מפושעים וחטאים, לכן הציע רבינו נ"י הענין לפני גאונים צדיקים נ"י, והמה החליטו המשפט.

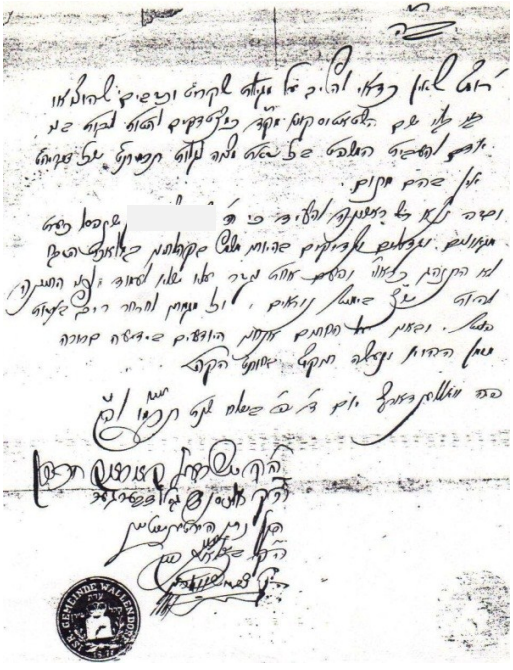
ועתה מה לנו ולרבנו נ"י עם פושעים ומורדים, כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד, וברוך הש"ת אשר הצילנו מיד העוכרים והציל נפשותינו שלא לאכול בשר מגואל משחיטת איש לץ ובליעל אשר ידענו בבירור שאין שום ניצוץ יראה בלבבו ושלום על ישראל.

כ"ד הבעה"ח יום ה' לסדר ושנת מ'ר'כבו'ת' פרעה וחילו ירה בים פה **ק"ד**

משה אריה הירטענשטיין ר' הקהל בן א"א המפורסם מהר"ל הש"ט זצ"ל

יעקב פריעדלאנדער טה"ק בן לאאמ"ו הרבני מהריפ"ל נ"י מפ"ח

גם ראשי קהילת וואלענדארף באו לעזרת אחיהם שבק"ק קירכדארף וכתבו ביום ז' שבט תרמ"ו מכתב קצר נגד ה'כתב פלסתר' של החולקים על הרב:

ב"ה

אף שאין כדאי להשיב על מגילת שקרים וכזבים שהוציאו בני בלי שם השטאטוסקוואו מק"ד כמצטדקים להטות לבות בני אדם להעבית [=לעוות] המשפט בכל זאת מצוה לגלות תרמיתם שכל דבריהם אין בהם מתום.

ובזה נצא ראשונה להעיד כי ה' ... שנפסל כעת מגאונים וגדולים וצדיקים בהיותו משמש בקהלתינו במלאכת הזבח לא התנהג כראוי, ופעם אחת נגזר עליו שלא לעמוד לפני התיבה להיות ש"צ בימים נוראים, וכל מגמתו לחרחר ריב בעזות פנים.

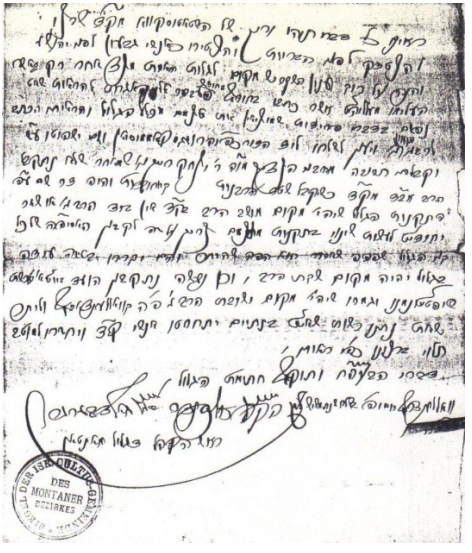
ובאנו על החתום אנחנו היודעים בידיעה ברורה מזמן ההוא ונעשה התוקף בחותם הקהל.

פה וואלענדארף יום ד' פ' בשלח [ז' שבט] שנת תרמ"ו לפ"ק

הק' **ישראל קראך הכהן** - הק' **אלכסנדר גאלדבערגער** - הק' **נתן הירטנענשטיין** -
הק' **בצלאל פיק** - הק' **צבי שווארץ** - [עם חותם: קהל עדת ישורון וואלענדארף]

על הטענה שכתבו החולקים על הרב ב'כתב פלסתר': "גמרנו אומר, כי בעזבו אותנו ויעתיק אוהלו לוואלענדארף, הוא לא שופטינו ולא מחוקקינו, לא קבלנו עלינו גזרתו ועוד יתירה עשינו, שלחנו לו ספר כריתות מאתנו...", הוסיף ראש הגליל מכתב מתאריך ט' שבט תרמ"ו בו הוא כותב שבשעתו שלח בעצת הרב את מכתב הפרידה של בעלי המחלוקת אל רבי יצחק רייך ראש הלשכה של הקהילות האורטודוכסיות בבודאפעסט, וקיבל תשובה ממנו שהיות והרב לא נבחר לכהן בעיר קירכדארף דווקא ולא ניתנה לו כתב רבנות מעיר זו, אלא נבחר לכהן כרב כל הגליל מחוז סעפעש וע"י החלטת ראשי הגליל נקבע מקומו בקירכדארף, גם כעת אין היחידים או הרב יכולים לשנות דבר מבלי אסיפת ראשי הגליל והם יחליטו על מקום מושב הרב., ואכן התקיימה אסיפה נוספת בחודש אלול תרמ"ה, בה הוחלט שמקום מושב הרב יהיה בוואלענדארף ומשם מצודתו פרוסה גם לקירכדארף ואין החולקים על הרב יכולים למנוע זאת. לסיום הוא מציין שהוחלט באסיפה שאם יחזרו החולקים מדרכיהם, תלוי ברצון הרב אם לחזור לעירם קירכדארף.

וז"ל המכתב:

בעה"י

ראינו כל דברי תוהו וריק של השטאטוסקווא מק"ד שרצו להצטדק לפני הבריות והצטירו כאנשי גבעון לפני יהושע,

והנה על רוב ענין השקר יש מקום לגלות האמת מצד אחר רק באשר העלימו מעליהם אשר כתבו בחורף בחודש פעבער אל... אגרת להראות שאט נפשם בדברי פרידות שמוציאין את עצמם מכלל הגליל, והראיתי הכתב לרבינו הגאון נ"י ויעץ לשלחו ליד הדורכפיהרונגס קאממיסיאן [=ללשכה המרכזית של האורטודוקסיה] ושם ישפוטו ע"ז.

וקבלתי תשובה מהרבני הצדיק מו"ה ר' **יצחק רייך** נ"י [ראש הלשכה הנ"ל] שמאחר שלא נתקבל הרב אב"ד מק"ד כשיקבל? שטר

הרבנות ביחידות? והיה דר שם ע"פ התקנות הגליל שיהי' מקום מושב הרב בק"ד, אין ביד הרב נ"י או שאר יחידים לעשות שינוי בתקנות מעצמם, צריך על זה לקבץ האסיפה של כל בני הגליל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והם יבררו באיזה עדה בגליל יהיה מקום שבת הרב.

וכן נעשה נתקבץ הועד ביום א' פרשת שופטים ונמנו וגמרו שיהי' מקום ישיבת הרב נ"י פה בוואלענדארף, וליתר שאת נתנו רשות שאם בנתיים יתחרטו אנשי ק"ד ויחזרו למוטב תלוי ברצונו כפי ראותו.

דברי הבעה"ח ותוקף חתימת הגליל. וואלענדארף יום ו פ' בשלח [ט' שבט] שנת משוש [תרמ"ו] לפ"ק

הק' **אלכסנדר סג"ל גאלדבערגר**
ראש הקהל דגליל מאנטאן

כהמשך למכתבו של הגאון רבי ידידיה גוטליב פישר זצ"ל רבה של שטוהל-ווייסענבורג שבהונגריה שהדפסנו לעיל, הננו לצרף מכתב שכתב ראש הקהל של הגליל הרבני ר' אלכסנדר גאלדבערגער אליו בענין הנ"ל.

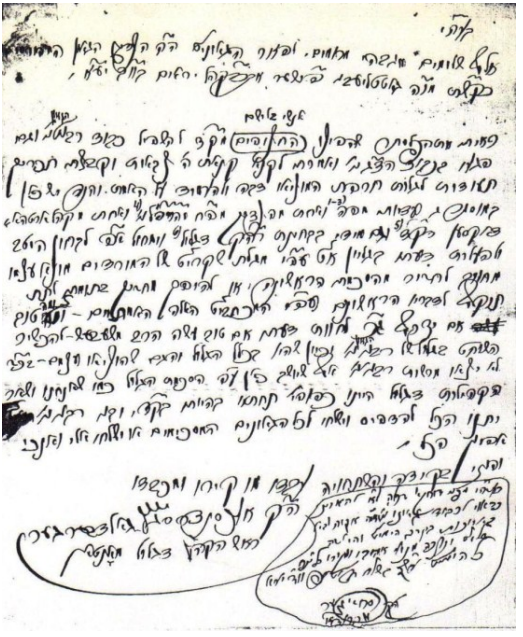
מכתבו זה בא כנראה לאחר שהגיעה לאזניו שמועה שאולי הרב רוצה לחזור בו מפסקו ולהתיר את השוחט עקב שמועות לא מבוססות שהופצו ע"י אינשי דלא מעלי, ולכן הוא שולח לו את המכתבים הנ"ל שכתבו אנשי הקהילה ובו הם מעידים על מעשיו האמיתיים של השו"ב, ושלא יתייחס ל'כתב פלסתר' שהדפיסו החולקים על הרב, בו הם משפילים גם את כבודו. (ב'כתב הפלסתר' – 'דברים נכוחים', הם כותבים עליו בזה"ל: אך אל הרב יושב על **כסא לבן** [רמז על כהונתו בשטוהל-**ווייס**ענבורג...] נשימה דברתינו: מאין ידע כי השו"ב מחזיק ידי הבוגדים אשר לא יאבו להמיר טוב ברע...).

כן הוא מבקש ממנו שיחווה את דעתו אודות מה שהגאון רבי יהודה ליביש יולעס זצ"ל רבה של שעבעש הכשיר את השוחט. [יש לציין שבמכתבו של רבה של שטוהל-ווייסענבורג המובא לעיל לכאור' מתייחס ברמז לרב המכשיר וכותב: "וכל המכשירו יהי' מי שיהי'..."].

במכתב הוא גם מתייחס לטענת אנשי קירכדארף שהיות והרב עזבם לוואלענדארף כבר אינו המרא דאתרא שלהם ולכן אינם חייבים לשמוע בקולו בענין השוחט כמו שהבאנו לעיל. ברם, כותב הראש קהל, היות והמרא דאתרא נבחר כרב של כל בני הגליל ורק מקום מושבו נבחר לקירכדארף, אז אע"פ שעזב את מקום מגוריו לק"ק וואלענדארף, עדיין הוא מכהן כרב לכל בני הגליל וגם לבני קירכדארף, כמו שמלפנים היה מקום מושבו בקירכדארף והיתה רבנותו מחייבת גם את בני ק"ק וואלענדארף שלא דר בתוכם. בסיום מכתבו מצרף המרא דאתרא רבי פסח זינגער זצ"ל מספר שורות:

בעה"י

אלף שלומים מגבהי מרומים לפאר הגאונים ה"ה הצדיק הגאון המפורסם כקש"ת מו"ה **גאטטליעב** נ"י **פישער** אב"ד קהל יראים **בוו"ב** יע"א

ראיתי את הפלסתר שהפיצו אנשי בלי שם מק"ד להשפיל כבוד רבינו הגאון נ"י וגם פגעו בכבוד הד"ג נ"י, ואמרתי לקנא קנאת ה' צבאות וקבצתי תכריך תעודות לגלות חרפת המוציאי דבה ולהעמיד על האמת.

והנה יש כאן במוסגר ג' עדיות מפה 1-3, ואחת מהצדיק מפ"ח מהריפ"ל נ"י 4, ואחת מקהל ארטהאדאקסען דק"ד 5, וגם מידי בבחינת רה"ק דגליל 6.,

וימחול א"פ [=אלף פעמים] לבחון היטב ולהעלות דעתו בגליון אם עפ"י מגלת שקרים של המורדים מוצא עצמו מחויב לחזור מהסכמתו הראשונה, או להיפך מחזיק בתומתו לתת תוקף לדבריו הראשונים עפ"י המכתבים האלה האמתיים.

ומה טוב אם יצרף ג"כ לחוות דעתו אם טוב עשה **הרב משעבעש** להכשיר השוחט בגליל של רבנו הגאון נ"י, וכיון שהיו בכלל הגליל והגם שהוציאו עצמם, בכ"ז לא יצאו מרשות רבנו נ"י אף שיושב כאן ע"פ הסכמת הגליל כמו שאנחנו ושאר הקהילות דגליל היינו כפופי' תחתיו בהיותו בק"ד.

ובני רבינו נ"י ... יתנו הכל להדפיס וישלחו לכל הגאונים המסכימים או ישלחו אלי ואנכי אפיץ הכל.

והנני בקידה והשתחויה עבדו מוקירו ומכבדו

הק' **אלכסנדר סג"ל גאלדבערגר**
ראש הקהל דגליל מאָנטאן

בעזה"י

מפני דוחקא דכלה ל"א להאריך כראוי לכבוד גאונו נ"י ואי"ה אקוה לבא באריכות בקרב הימים. והי' זה שלום וברכה מנאי אוהבו ומוקירו בלונ"ח כל הימים

עש"ק בשלח תרום לפ"ק וו"ד יע"א

פסח זינגער מברודא

אין לנו ידיעות או מסמכים נוספים איך הסתיים פולמוס השו"ב ומה עלה בגורלו, האם חזר בו השו"ב ממעשיו וביקש מחילה מהרב וחזר למשרתו כבראשונה או שסולק ממלאכת הקודש ונשאר לשמש השו"ב החדש שבחרו לעצמם. אולם זה ברור שהרב חזר למקום מושבו הראשון בק"ק קירכדארף לאור הצלחתו לאחד את השורות ולמסד את הקהילה על אדני התורה והמסורה והצטרפותה לארגון הארצי של קהלות האורטודוקסים, והרוחות שקטו והכל בא על מקומו בשלום.

שם כיהן פאר עד לפטירתו בערב חג הפסח שנת תרנ"ח לאחר שקידש וטיהר עצמו במקוה טהרה ולאחמ"כ עלה בסערה השמימה בשנתו הפ"ב ושם מנו"כ, ולידו זוג' הרבנית ע"ה. רצ"ב חלקו העליון של מצבותיהם בקירכדארף שנמסרו ע"י הרב שלמה נפתלי הכהן פריד הי"ו.

קהלת קירכדארף המשיכה את חייה עפ"י מה שהנחיל רבם הראשון, רבי פסח. משנת תרס"ד כיהן שם כרב הקהלה, רבי מנחם מנדל שיק מח"ס ישרש יעקב, עד לשנת תרס"ז בעת עלה על כס הרבנות בסיקסא, בה כיהן עד לפטירתו בשנת תרפ"ח. על מקומו נתמנה תלמידו הגדול של ה'באר שמואל' מאונסדארף, רבי אשר לעמיל הלוי שפיצר, שכיהן שם פאר עד עלותו על המוקדה י"ט תשרי תש"ה [ראה עליו ב'עלי זכרון' 10 עמ' יז, 11 עמ' מז-נב, 28 עמ' לה].

ישראל נתן השל - בני ברק

בשולי המאמר:

"איש חי ורב פעלים הרבני הצדיק מו"ה **ליפמאן** ז"ל **הירטענשטיין**, והוא הי' גם ראש הגליל" הנזכר למעלה, ש"למענו נעשה החטיבה לקבוע מושב ראב"ד הגליל פה במקומינו, אמנם אללי בעו"ה איזה חדשים אחרי בוא רבינו הראב"ד דגליל הנה נעדר הראש הצדיק ז"ל והניח אותנו לאנחות". היה בנו של רבי יחיאל מיכל הירטנשטיין שכיהן במשך כ"ה שנה כרבה של פעטשי-ניידארף והגליל [כולל ברעזאוויץ].

בעתון האורטודוקסי 'שבת אחים' גליון פרשת נצבים תרל"ג, מבכים מרה בני קהלת קירכדאף את פטירתו של "הרבני המופלג ומצוין בהפלאות חכמים, צדיק נשגב, שמו נודע לשם ולתהלה, עומד לנס הסביבה, ראש וקצין, מו"ה אליעזר ליפמאנן הירטענשטיין, ממשפחה רמה ומפוארה, בעו"ה ביום א' דסליחות נפטר והלך לעולמו".

בהמשך המאמר נכתב בין השאר: הוא היה המייסד של הקהלה בקירכדארף, ובזכותו נבנה הבית הכנסת במקום על אף הקשיים שהיו. הוא זה שהביא את "הגאון הצדיק מו"ה פסח זינגער נ"י לרב ואב"ד דשם". זו לא רק אבידה לקהלת קירכדארף ולמחוז ציפסער, אלא לכל היהדות האורטודוקסית במדינה. להלווייתו הגיעו ציבור גדול מכל הסביבה, ומחמת דוחק הזמן הספידוהו רק "הרב הגאון אב"ד דקהלתנו ומו"ה ישעי' דייטש נ"י", את ה"עובד ה' באמונה, אוהב עמו ודובר שלום לכל זרעו".

זוגתו מרת חנה נפטרה בקירכדארף ה' חשון תרס"ו, היא היתה בתו של רבי משה ארי' עסטרייכר אב"ד קראלי.(עפ"י 'סדר מגילת יוחסין משפחת לעווי קנאבלאך' עמ' לב). בנם הוא **רבי משה אריה הירטענשטיין** "בן א"א המפורסם מהר"ל הש"ט זצ"ל", שחתום למעלה כראש הקהל של קירכדארף. בתם מרת חוה [נפטרה ה' ניסן תרפ"ט בת פ"ה שנה ומנו"כ באוהעל] אשת רבי פנחס זעליג לעוו [בן רבי ירמי' לעוו אב"ד אוהעל], נפטר בדמי ימיו בכפר אקרוטא (סמוך לסאבינוב) ביום כ"ה ניסן תרל"ז ומנו"כ בפעטשי-ניידארף ליד חו"ז האב"ד שם.

הרבני הישיש ר' **יצחק פרידלנדר** מפעטשי-ניידארף הנזכר למעלה כמה פעמים, שהיה מקובל על שני הצדדים. נמנה בין תלמידי החת"ס [אינו מוזכר בספרי 'החת"ס ותלמידיו']. נפטר בשנת תרס"א ומנו"כ באלטנדארף (מחוז סעפעש). נוסח ראש המצבה: איש חמודות נזר משפחתו שמו יגיד תהלתו כבוד מהו' יצחק בן מ' יעקב פריעדלאנדער זצ"ל תלמיד מרן בעל חת' סופר זצ"ל, נפטר בשיבה טובה בן צ לימי חיי' א' אייר תרס"א לפ"ק. - בנו הוא רבי **יעקב פריעדלאנדער** "בן לאמ"ו הרבני מהריפ"ל נ"י מפ"ח", שחתום למעלה כ'טוב הקהל' בקירכדארף.

הרב **אהרן אדם ברקוביץ**
ירושלים

תולדות אא"ז רבי בן ציון וועזעל זצ"ל אב"ד טורדא

בקשר למאמר בעלה 21 של ידידי ר' שמעון דייטש, על זקנו ר' משה סופר זצ"ל מוואמוש אודוורהעלי, ראיתי שנכון הוא לייחד מאמר על כל אחד מהחתנים של חמיו ר' אלימלך רוזנפלד ז"ל מסעפלאק, אשר היה מחותן עם ששה גדולי הדור, וראש וראשון הוא מרן הכתב סופר זצ"ל, אשר כבר נכתב בגליון הנ"ל בהרחבה על חתנו הגדול של ר' אלימלך הנ"ל - ר' משה סופר מזיבענבערגען. ורצוני להמשיך עם תולדות חתנו אא"ז הגאון ר' בן ציון וועזעל זצ"ל מטורדא. ואשר ר' אלימלך הנ"ל נקבר בסמוך לציונו בבית הקברות בטורדא. [ובעז"ה בגליונות הבאים על שאר החתנים].

מצבת רבי אלימלך רוזנפלד

דרך אגב קברו של ר' אלימלך רוזנפלד ז"ל כיום נמצא במצב קשה מנשוא, המצבה שבורה ונתוצה, וכך הרבה קברות מביה"ק שבטורדא, ישנה התעוררות אצל כמה מבני המשפחה (ע"י מאיר יחיאל וואלקענפעלד נ.י.) לשקם את ביה"ק, וכל המסייעים שכמ"ה.

רבי כלב פייבל וועזעל

ר' בן ציון וועזעל זצ"ל נולד בי"ז תמוז תרכ"ד, לאביו ר' כלב פייבל ב"ר יוסף וועזעל - בעמח"ס קרית ספר (דעש, תרס"ה), ולאימו מרת חנה בת ר' יצחק יששכר דב נוסבוים (מיאז). שורש משפחת וועזעל מוצאה מהעיר פראג, ובספר גל עד (עמ' כ"א) מוזכר א' מראשי המשפחה ר' ברוך ברבי יצחק ווייזל.

עוד בילדותו נכרו בו כשרונות עצומים, ומידות תרומיות. ספג רבות מחינוכו הטהור של אביו, אשר יגע ועמל כדי ללמדו תורה, על אף מצבם הקשה בחיי דחק, הסתפקו במועט והקדישו את זמנם לעמל התורה.

מבניו של ר' כלב פייבל וועזעל (אחים של רב"צ) ידועים לנו:

אהל קבורת רבי כ"פ וועזעל וזוגתו

א) ר' שמואל בנימין זאב וועזל, שהיה אב"ד דעווא, מוזכר ב"קרות בתינו" (עמ' קנח, ר' מ.ש. הערצאג אב"ד שטאמפי, פרעסבורג תרע"ח) ותקופה קצרה אף שימש כרב בשטאמפי (עיר הולדת אביו ר' כלב פייבל. ובאותה תקופה רמ"ש הערצאג הנ"ל עבר לדעווא), נפטר בן נ"ג ביום א' ט"ו אלול תרע"ד ומנו"כ בדעווא.

ב) ר' יהודה ממחוז מעזישג (מרשימת ה"פרנועמראנטען" שבסוף ספר קרית ספר)

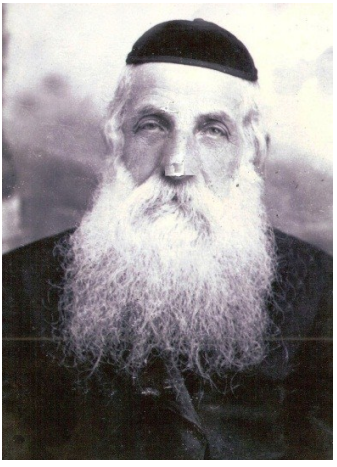
ג) ר' דוד מקאלאזשוואר (שם).

ד) ר' משה מפיליש טאבא [עם בנו בשם כלב פייבל] (שם).

ה) בתו צירל [אלמנה], ממחוז ענערבעדי הסמוך לטורדא, [שם נפטר רכ"פ].

בשנת תרמ"ו בא רב"צ בברית הנישואין עם רעיתו מרת שיינדל בת ר' אלימלך רוזנפלד מסעפלאק הנזכר, חתנו היה מוקיר רבנן וירא שמים מרבים, והיה בעל אחוזה גדולה בכפר סעפלאק והיה נקרא בפי כל "ר' אלימלך סעפלאקער" הידוע בכינויו "אספן החתנים", שתמך בו אחר נישואיו.

ר' בן ציון הוסמך לרבנות ע"י הגה"ק רבי חנניה יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל מסיגעט ה"קדושת יום טוב", ור' מרדכי יודא לעוו זצ"ל אב"ד ענטראדאם.

רבי בן ציון וועזעל

בשנת תרמ"ח ישב על כסא הרבנות בק"ק "דייטש-אסענט-מארטון" כשנתיים והוא בן כ"ד שנים בלבד. ובשנת תר"נ שימש כרב הראשון של קהילת האורטודקסים בבראשוב, ולמרות גילו הצעיר היה נערץ על כל בני קהילתו. וכמו שכתב (בהקדמה לספרו של אביו "קרית ספר") על קהילת בראשוב; "אנשים יקירי ערך אלה היו שלמים איתי, דאגתם היתה רק להטיב מעמדי החומרי ולרומם מצבי המוסרי, הוקירו לי ברכה, עוד בי נשמתי לא אשכח ברית אהבתם אשר קשרו עמדי, נצח לא תמיש תודתי מעמקי לבבי..."

בג' אלול תרנ"ח נפטר אביו ר' כלב פייבל - רבה הראשון של טורדא, וכתב בצוואתו שבנו ימלא מקומו, אולם רב"צ מחל על כבודו והניח לקהילת טורדא לבחור רב

כחפצם. למרות זאת בשנת תר"ס כאשר ראה ש"אחדות העדה בטורדא ירדה עשר מעלות אחורנית", ואחר מעורבותו של בעל ה"קדושת יו"ט" בענין, נענה לבקשת הקהילה וישב על כס הרבנות בטורדא כארבעים שנה. בעירו טורדא פעל מיד עם מינויו לצרכי הקהילה, וכבר בכסלו תרס"ב נתוספו לקהילת טורדא ביהכ"נ מפואר, מקוה חדש, ת"ת, ודירות למו"צ ושו"ב.

בשנת תרפ"ו עמד בראש הארגון "מחזיקי הדת", חברה זו נוסדה כבר עשרות שנים קודם לכן ע"י גיסו ר' משה סופר (הנ"ל), על שבעה מחוזות זיבענבערגען (טרנסילווניה) [אשר כלל את העיירות: אוודוואראהעלי, אלבא, טורדא, טשוק, טארנאיוא-מיקא, טארנאווא-מארע, מירעש], ורב"צ שימש בעבר כמזכיר הארגון. ובפרוץ מלחמת העולם הראשונה פסקה מפעולתה. ובשנת תרפ"ו קרא רבינו לאיגודה ועמד עימו גם ר' מנחם (בר"מ) סופר, ואז נוספו לחברה עוד שלשה קהילות [בראשא סעבען הונעדארא].

מפַעֲלי החברה הי' חלוקת הש"ס מידי שנה בין החברים, שכירת סופרי סתו"ם שילכו בכל המחוזות הנ"ל לבדוק כשרותם של הסתו"מ בעיירות הנ"ל, את של העניים בדקו ללא תמורה, וכן לפקח על הכשרי המזון, כתיבת "קול קורא" ועוד. סיום הש"ס הי' זמן התועדות לעניינים העומדים על הפרק והיו עושים רושם גדול לחיזוק הדת.

בשנת תרפ"ט נבחר לחבר ועד בחינות הרבנים. שנחקק אז ברומניה חוק שכל רב שרצה שיחרור משירות הצבא חויב להתיצב לבחינה בפני "ועד רבנים" שישב פעמיים בשנה, ואך אם יצליח במבחן יפטר מהצבא, וגם היה מחוייב לקבל תעודה ממחלקות תיכוניות, והדבר עלה בקושי לת"ח אשר מלאו כריסם בש"ס ופוסקים והתרחקו מספרים חיצוניים, שלא עברו הבחינות האלו. אמנם רב"צ היות שהי' לחבר לועד בחינות הרבנים כעשור שנים, היו לו הזדמנויות רבות לגמול חסד בצורות שונות עם הרבנים הצעירים שהתיצבו לבחינה, כל רב שעבר כור בחינה אצלו היה יכול לספר איך נטה מחומר הדין והשתדל רבות לתת את הפטור.

באביב תר"צ נסע עם הגה"ק בעל ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש לארה"ק, המסע המופלא הזה אשר תועד בפרוטרוט בספר "מסעות ירושלים" (ע"י ר' מ. גאלדשטיין, מונקאטש תרצ"א, ונד"מ כעת), ורב"צ יצא מגדרו ב"הסכמה" שכתב בראש הספר ואלו חלק מדבריו שם: "הרה"צ וקדוש מרחם הגה"ג המפו' בכל קצוי תבל כקש"ת מ"ה חיים אלעזר שפירא שליט"א שזיכני ד' ליסע איתו בצוותא חדא לאלה חמדת לבבינו לערי הקודש ולירושלים... ורושם גדול ועמוק חרות ממנו על לוח ליבי בכל אלה הימים שזכיתי להתענג מזיו שכינתו בקרוב אליו, ולעולם לא אשכח ולא ימושו כל אלה הדברים שאזני שמעו ולא זר שדבר פא"פ בלשונינו הק' עם הרה"ק ציס"ע האי ס"ק מו"ה שלמה אליעזר אלפאנדרי זיע"א וכל מעשה תקפו וגדולת

פרשתו וכל היקר ואותות הכבוד שנעשו לו בכל משך נסיעתו באה"ק ובחו"ל בעיני ראיתי ושמחתי לראות ולהתענג בכבוד התורה והדרה..."

בכ"ה אדר תרצ"ב נבחר ל"נשיא לשכת הרבנים בטרנסילווניא" מטעם הקונגרס הארצי לשש שנים. לאחר שבשנת תר"ץ נפטר נשיא הארגון הגאון רש"ז אולמן זצ"ל אב"ד ביסטריץ, ולשכת הרבנים כמעט שהתפלגה, עד שנתקבל מינויו של רבינו בין מצד החסידים בהנהגת הגה"ק ר' יואל ט"ב מסאטמר [וסגנו בלשכה היה הגביר ר' יוסף פריינד], ובין מצד האשכנזים שע"י הגאון ר' בנימין פוקס מגראסווידיין [וסגנו בלשכה היה הגביר ר' ישראל אולמן], מועמדותו של רבינו נתקבלה פה אחד. ושוב מינוהו כהונת עולם בשנת תרצ"ז בועידה הארצית של 153 קהילות הלשכה בקלויזנבורג. כמו כן היה מראשי אגודת ישראל ברומניה, ואף השתתף בכנסיה הגדולה במרינבאד.

בראשית שנת תרצ"ד נסע מביתו למשך ארבעה שבועות וחזר עם קוצר נשימה (אסטמה) וביקר לצרכי רפואה בביה"ח הגדולים בבודפעשט קלויזינבורג ועוד, ואולם לא מצא מזור למחלתו אשר ממנה לא קם עד יומו האחרון, נפטר בעש"ק פרשת ויקהל כ"ד אדר א' תרצ"ח, בביה"ח היהודי בקלויזנבורג, וקהל רבבות ליווהו ביום א' לפרשת פקודי לקברות אבותיו בטורדא. [רעייתו הרבנית שיינדל נפטרה בכ"ג אלול תרפ"ב].

בהלווייתו השתתפו למעלה מחמישים רבנים, שהספידוהו משעות הבוקר עד לפנות ערב, וביניהם רש"ז עהרנרייך זצ"ל גאב"ד שמלויא, שאמר; "אבידת הרב מטורדא בזה"ז היא יותר גדולה מאבידת ה"נודע ביהודה" בזמנו, כי אז נשארו גאונים וצדיקים מגיני ארץ, אבל בדור יתום כזה מי יהיה המנהיג שלנו אחריו? מי יקום למען ת"ח עניים? מי יעמוד לימין הקהילות הקדושות???".

רב"צ ציוה בצוואתו לאבד את כל כתבי ידו וחידושי תורה שלו, ואסר על צאצאיו להוציא את כתבי ידו וחידושיו לאור.

על מצבתו נחרט: **פ"נ** / הרועה הנאמן לעדתו ולכלל ישראל / הרב מו"ה / בן ציון / בן הרב הגאון מו"ה כלב וועזעל ז"ל / שעמד על משמרתו בבראשאוו י' שנים / ופה מיום ז' דחנוכה תרס"ב / עד כ"ד אדר ראשון לשנת תרח"ץ / תנצב"ה / שם אמו חנה

שמעתי שרב"צ ציווה שלא יעשו אהל על קברו, וכאשר קברו בזמן המלחמה (תש"ד) את הגאון ר' יקותיאל יהודה ראזענבערגער בעל התורת יקותיאל, אב"ד דיערעש (עיירה סמוכה לטורדא) בטורדא, הסתפקו אם לעשות לו אהל כראוי, או שמא זה פגיעה בכבוד רב"צ המרא דאתרא שאין לו אהל, וההכרעה היתה לעשות אהל סתום.

הנהגותיו

בדרשות רש"ז עהרנרייך זצ"ל (אב"ד שימלוי בעמ"ח שו"ת לחם שלמה) כתב עליו: הצדיק הזה ראוי לקרותו "אסימון" שהי' אוצר מלא מידות טובות ואהבת ישראל ענוה ושפלות רוח מלבד גדולת תורתו ויראתו.

היה ידוע ג"כ לאיש אמת, ללא פניות, איחד את הקרעים השקיט סערות קירב רחוקים, מעולם לא השתמש אפי' בילד, ובביהכ"נ הי' יושב בספסל האחרון, ואסר להש"ץ להמתין עליו.

היה מוערך על הכל, מייעץ ומורה דרך לכל אחד באשר הוא גויים ויהודים, מודרנים וקיצוניים. היה מהרבנים המפורסמים הן בידיעת חכמת התורה והן בידיעות כלליות, העיד אחד מהגימנזיום בטורדא שהיה מתייעץ עימו והיה בקי בכל המקצועות ידיעת שפות וידיעות העולם. ופעם שהיה במשלחת אצל שר הדתות נזדמן איזה מינסטר ואמר "הטורדא-רב הוא טאקע יאנעסקו (דיפלומט גדול בהונגריה שחתם על הסכם שלום של "הונגריה הגדולה" ב-920) של רבני טרנסילווניא".

תקופת פעילותו של הרב"צ כנשיא הלישכה היתה תקופה של פריחה דתית ומוסרית באיכות ובכמות, קול תלמידי ישיבות גדולות וקטנות וקול תלמידות בית יעקב לאלפים ולרבבות מלאו כל הקהילות, בתי כנסיות ובתי מדרשות רבים נפתחו, מוסדות הקהילות רבים נתייסדו גדלו והצליחו, ההסתדרות החרדית התפתחה ומשלה בכל שטח החיים של הכלל ושל הפרט, הלשכה נעשתה גם כעין בי"ד הגדול של המדינה. [כמו כן האריכו בפועלו למען השחיטה ולמען שהיהודים יכלו לסגור החנויות בשבתות וחגים, וכן מפעם לפעם הי' מופיע לפני חברי הממשלה בבוקרשט, והתיחסו אליו בכבוד רב. גם ביום פטירתו ממש הביע צערו על שלא יכל ללכת לראה"מ (מיראן קריסטעא) שהגיע לקלויזינבורג [ושהכירו עוד מעיר המרפא בארסעק] להשתדל למען הכלל. וגם הביע דעתו בעת חליו שצריך לכתוב תולדות היהודים ורבניהם בטרנסילווניא.

אם היה שומע על איזה ת"ח נזקק היה הולך בגפו לאסוף לו כדי צרכו.

כשהיה אצל הגרש"ד אונגואר זצ"ל מנייטרא לא הסכים לשבת בפני רבינו ואמר "אשיותו של רבינו נכבדה מרבנים", ועוד אמרו עליו "צדקתו ואופיו הטהור מביא כבוד על הרבנים ועל הרבנות בכלל".

חתניו

ר' בן ציון לא השאיר אחריו בנים, [בן אחד היה לו שנפטר אחר לידתו בשם יהודה זעלקי (ע"ש אביו של ר' אלימלך רוזנפעלד). נכתב בפנקס המוהל של גיסו ר' משה סופר בזה"ל (אות רכז) "ברכה בגימט' זָכָר לעולם להכניסו בחיתוך פריעה ומציצה אצל הילד יהודה זעלקי [ז"ל] בן גיסי מו"ה בן ציון וועזעל ביום ה' פ' נח ב' במרחשון תרח"ם בישוב ק. סעפלאק יע"א", ובין השיטין הוסיף: "לברכה שבק חיים לכל חי ביום ד' ט"ז לר"ח מרחשון תרמ"ח"]. אך זכה לארבעה בנות, שנישאו כולם לת"ח מפורסמים.

א) חתנו הראשון, היה ר' **זאב צבי הכהן קליין**. נולד בט"ז טבת תרל"ט, לאביו ר' זכריה (אחיו של ר' הלל הנקרא ד"ר קליין בניו-יורק), למד בפרנקפורט אצל רש"ז ברייער, וערך אז את השבועון "איזרעליט". בשנת תרס"ח נשא את בתו הבכירה של רב"צ, מ' צירל, אחר נישואיו שימש אב"ד בראשוב, ושימש ברבנות "קהל עדת ישראל" בברלין י"ח שנה, ואח"כ רב ביהכ"נ "אחדות ישראל" בבונוס-איירס. מח"ס חכמה עם נחלה (עה"ת, ג"ח, ברלין תרפ"ט), כהנא מסייע כהנא, אורייתא בגלותא ועוד. (ועיין ב"הפרדס" שנה כ"ג חוברת ד' עמ' 11, מאמר לרגל מלאת לו 70 שנה).

אך אשתו - צירל (בת רב"צ) נפטרה בדמי ימיה בעת לידתה [את בתה השניה, ל. הופנהיימר] ביו"ט שני של שבועות שנת תר"ע. בזוו"ש נשא הרב קליין הנ"ל את מרת חנה בת ר' מיכאל הלוי מלונדון - חתן רש"ר הירש. [קברה נמצא בטורדא, אך במצב כיום קשה לאתר את קברה].

בנם הראשון בשם "כלב פייבל" נפטר בינקותו וקבור בטורדא, בפנקס המוהל של ר' משה סופר הנ"ל (אות שע) כתב "קרע שטן ממני בזכות שזכיתי להיות מוהל בחיתוך פריעה ומציצה אצל הילד כלב המכונה פייבל בן לאהו' י"נ חתן גיסי ה"ה הרב מו"ה זאב צבי הכהן קליין נ"י רדקה"ל קראנשטאדט יע"א ביום ד' ו' אדר לס' תצוה תרס"ג לפ"ק בקהל קראנשטאדט יע"א". ע"כ.

ב) חתנו השני וממלא מקומו ברבנות טורדא ה"ה א"ז הגאון ר' **יוסף אדלר** זצ"ל, נולד ביום ח"י כסלו תרמ"ד בעיר נייטרא, לאביו ר' אברהם אדלר [נכד ר' יעקב מאיר צבי פרידלנדר זצ"ל, בעל ה"דרך ימה" אב"ד שוראן], ולאימו מרת שרה. בשנת תרס"ט נשא את מרת הינדא סערעל בת רב"צ. בשנת תר"פ נתמנה לאב"ד שעסבורג, ובשנת תרצ"ח אחר פטירת חמיו מילא את מקומו בטורדא, וכן כנשיא לשכת הרבנים בטרנסילווניה. לאחר השואה בשנת תש"ה נבחר שוב לנשיא הלשכה בקלויזנבורג, בשנת תש"י עלה

לארה"ק, וקבע את משכנו בשיכון הרבנים רוממה. שימש עד סוף ימיו כחבר מועצת גדולי התורה בארה"ק, והיה ממיסדי בחינוך העצמאי, נפטר בי"ב אדר תשל"ז ומנו"כ בחלקת הרבנים בהר המנוחות. רעייתו הינדא סערעל נפטרה בג' תמוז תשכ"ח וטמונה בסמוך לו.

ג) חתנו השלישי הוא ר' **דב פרידלנדר** הי"ד, נשא את רעייתו רייזל בת רב"צ. שימש ברבנות בקהילת בראשוב, ולאחר מכן רב בסטאנאוויטץ, נעק"ה בי"א תמוז תש"א עם בניו נתן צבי ואלימלך הי"ד, ורעיתו רייזל נעק"ה בי"ז תשרי תש"ב, ובתו חי' צירל (בה' טבת) הי"ד. נותרה לפליטה מכל משפחתו בת אחת (מ' מרים שולץ). [בן נוסף בשם כלב פייבל, נוסח המציבה בטורדא: "נטע שעשועים פרח שושן יניק וחכים... בן ז' שנים ערב שבועות תרע"ז"].

מצבת כלב פייבל פרידלנדר

ד) חתנו הרביעי הוא ר' **צבי יעקב אברהאם** ז"ל [בן ר' אברהם מכפר טירע], מזכיר ומנהל משרד הקהילה בטורדא (תרצ"ג-תרצ"ט), ועורך השבועון החרדי "האמת" (שי"ל בין השנים תרצ"ג-תש"א), מח"ס שו"ת באר צבי יעקב, בית אולפנא (ו' חלקים), לקורות היהדות בטרנסילוואניא (שנכתב ע"פ צוואת חמיו רב"צ). נפטר ביום כ"ג אלול תשל"ד, ורעייתו פערל (בת רב"צ), האריכה ימים ונפטרה בשיבה טובה י"ט שבט תשנ"ו בת צ"ח. מנו"כ בהר המנוחות. חתנו הוא הרב הלל זיידמן

מצבת הב' אלימלך אברהאם

המפורסם, מחבר "יומן גטו וורשה", ועוד, [ואף כתב מאמר על ר' בן ציון וועזעל בספר "אלה אזכרה" חלק ז' (עמוד 293 והלאה) שממנו שאבנו ג"כ חלק מתולדותיו].

א' מבניו של ר' צבי יעקב, בשם אלימלך - ע"ש ר' אלימלך סעפלאקער - נפטר בבחרותו בכ' אלול תרצ"ט, ומנו"כ בטורדא.

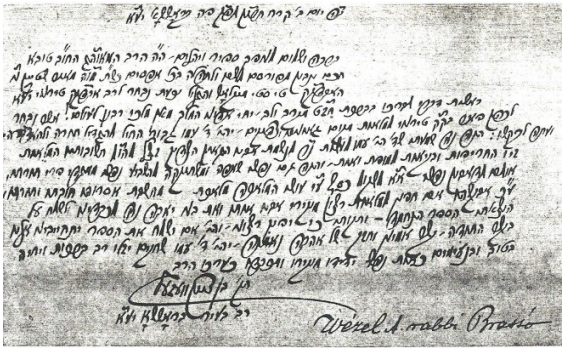
אהרן אדם ברקוביץ - ירושלים

בשולי המאמר:

אגרות מרבי בן ציון וועזעל

לפנינו העתק אגרות מהרב מטורדא שכתבם אל רבי מאיר שטיין רב בטירנא (מעזבון בתו מרת יודקובסקי ע"ה מתל-אביב) ואל גיסו רבי יחיאל מאיר פנט אב"ד הידאלמאש (מעזבון בנו רבי אשר שמואל פנט מירושלים חתן רבי מנחם מענדל למברגר אב"ד טיסא-פולגאר). צילומי המכתבים במכון 'זכרון':

ב"ה יום ב' קרח תרו"ן לפ"ק פה בראָאששאָ יע"א

ברכה ושלום לנופך ספיר ויהלום, ה"ה הרב המאוה"ג החו"ב טובא חכם ונבון מפורסם לשם ולתהלה בכל אפסים כש"ת מו"ה **מאיר שטיין** נ"י האבדק"ק ט' סט' [=טירעק סענט] **מיקלאש** והגליל וכעת נבחר לרב אבדק"ק **טירנוי** יע"א

ראשית דברי לברכו בברכת מז"ט מקרב ולב, יחי אדוני המלך מאן מלכי רבנן לעולם! אשר נבחר לכהן פאר בק"ק טירנוי למלאות מקום גאונים וצדיקים, יהי ד' עמו גבור החיל להגדיל תורה ולהאדירה.

ועתה לבקשו: הנה נא שמעתי שד' הי' עמו לעשות נ"ר לנשמת אביו הגאון הצדיק זצ"ל [רבי **פנחס שטיין** אב"ד ט' ס' מיקלאש] להו"ל תשובותיו ['קנאת פנחס'] המלאות זיו החריפות ובקיאות למופת ולאות, והנה גם נפשי שאפה ומשתוקקה להשביע נפשי ממגדי פרי תורתו, אולם לדאבון נפשי א"א לשקול כסף ע"י עושי המלאכה מלאכת מחשבת אסרוהו חוקתו ותורתו, ע"כ אבקשהו אם חפץ למלאות רצון מוקירי אביו אותו ואת בנו יאבה נא לכבדינו ולשלוח על הוצאתי הספר

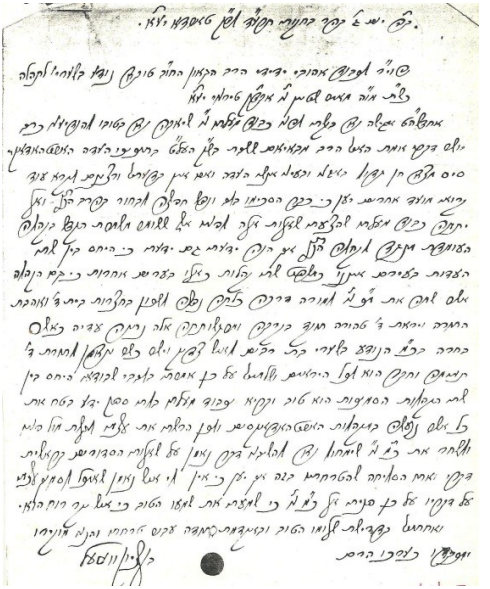
הנחמד, ותקותי כי יפיק רצוני, והי' אם ישלח את הספר יתחייבינו אליו בקשר התודה, קשר אמיץ וחזק של אהבה נאמנה.

יהי' ד' עמו שחקים יזלו רב ברכות ויחיה בטוב ובנעימים כאות נפש ידידו מוקירו ומכבדו כאערכו הרב

הק' **בן ציון וועזעל** רב בעיר **בראָששאָ** יע"א

ב"ה יום ג' בהר בחקותי תרע"ד לפ"ק טארדא יע"א

שוי"ר לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון החו"ב טובא נודע בשערי' לתהלה כש"ת מו"ה **מאיר שטיין** נ"י אבד"ק **טירנוי** יע"א

אחדשה"ט אגישה נא בקשתי לפני כבוד מעלתו נ"י שיאבה נא בטובו להודיעני כתב יושר דברי אמת האם **הרב מבאיאם** [רבי מנחם סופר, לאחר מכן אב"ד מאראש-וואשארהעלי] ששבת בש"ק העל"ט בתוככי העדה הארטהדאקסים מצא חן גדול באזני ובעיני אנשי העדה, ואם אין בדעתם ורצונם לקרא עוד קרואי מועד אחרים, יען כי כבר הסכימו בלב ונפש חפצה לבחור בהרב הנ"ל.

ואל יתמה כבוד מעלתו שהצעתי שאלות אלה לפניו אף ששומר משמרת הקדש בקהלה העומדת מנגד לקהלה הנ"ל [קהלת שטאטוסקווא], אך הנה ידעתי גם ידעתי כי היחס בין שתי העדות בעירם איננו כמשפט שתי קהלות כאלו בערים אחרות, כי גם הקהלה אשר שמה את מ"כ נ"י למורה דרכה כלתה נפשה לשכון בחצרות בית ד', ואהבת התורה ויראת ד' טהורה תוקד בקרבה ... אלה נתנה עדיה כאשר בחרה בכ"מ הנודע בשערי בת רבים לאיש צדיק וישר כשר ונאמן לתורת ד' תמימה, וחבר הוא לכל היראים ושלמים. על כן אמרתי בלבבי שבודאי היחס בין שתי הקהלות הסמוכות הוא טוב ובריא, וכבוד מעלתו בלתי ספק ידע בטח את כל אשר נעשה במקהלות הארטהאדאקסים, ולכן הרשתי את עצמי לגשת מול פניו ולשחר את כ"מ נ"י שימחול נא להשיבנו דבר נאמן על שאלותי הסדורים בראשית דברי. ואתו הסליחה שהטרחתיו בזה, אך יען כי אין לי איש נאמן שאוכל

לסמוך עצמי על דבריו, על כן פניתי אל כ"מ נ"י, כי שמעתי שמעו הטוב כי איש יקר רוח הוא.

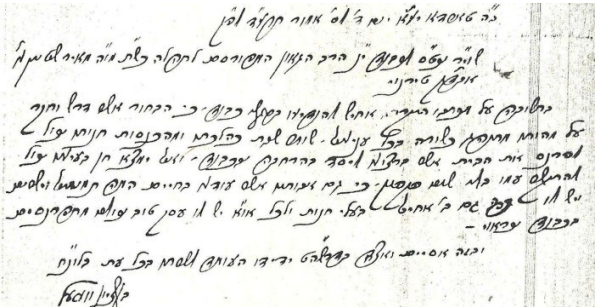
ואחתום בדרישת שלומו הטוב ובאקדמת התדוה עבור טרחתו והנני מוקירו ומכבדו כערכו הרם

בן ציון וועזעל

ב"ה. טארדא יע"א יום ד' לס' אמור תרע"ד לפ"ק

שוי"ר וכט"ס לכבוד י"נ הרב הגאון המפורסם לתהלה כש"ת מו"ה **מאיר שטיין** נ"י אבד"ק **טירנוי**

בתשובה על מכתבו היקר אחיש להודיעו ברגשי כבוד, כי הבחור אשר דרש וחקר על מהותו, מתנהג כשורה בכל ענינים, שומר תורה כהלכתו ומהכנסות חנותו יכול לפרנס את הבית אשר ברצונו ליסד בהרחבה ובכבוד. ואם ימצא חן בעיניו יכול להתקשר עמו בלי שום פקפוק, כי גם אבותיו אשר עודנו בחיים,

המה תמימים וישרים, ויש לו בפה גם ב' אחים בעלי חנות, ולכל או"א יש לו עסק טוב, וכולם מתפרנסים בכבוד וכראוי.

ובזה אסיים ואצא בדרשה"ט ידידו העומד לשרתו בכל עת בלונ"ח

בן ציון וועזעל

ב"ה. יום ד' לס' ב"ב ל"ו למב"י תרצ"ו לפ"ק טארדא יע"א

אהובי גיסי הרב הגאון החו"ב בנש"ג וכו' [רבי **יחיאל מאיר פנט**] שליט"א אב"ד ק"ק **הידא** והגליל יע"א

אחר דרשה"ט באהבה וחבה!

כאשר ידעת חתני **הרב הגאון משאסבורג** [רבי יוסף אדלר] נ"י נבחר מכבר למלא מקומי, ואם יהי' רצון ד' שיבחרו בי לראש הלשכה [האורטודוקסית] גם מכאן ולהבא, מוכרח אני לעזוב פה את משרתי, כי בשום אופן לא אוכל להשתמש בב' כתרים מחמת שאין אני בבריאות. ורק איזה ימים ששבתי לביתי מאבבאציא ובודאפעשט, ודרשנו וחקרנו אחר איזה בחור מופלג ראוי להיות רב שם [בשאסבורג], למען יקח לו לאשה את נכדתי תי' [חנה בת רבי יוסף אדלר], נערה

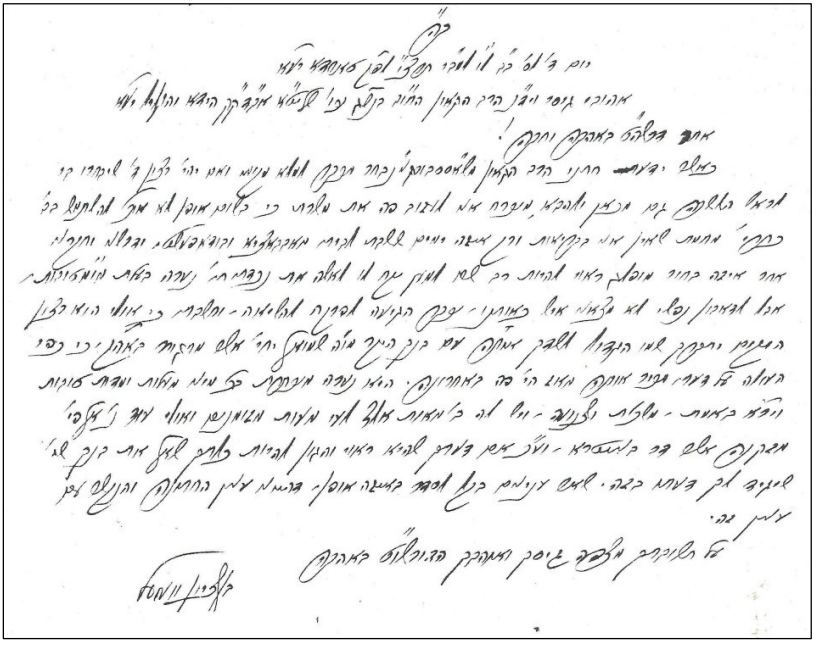
בעלת מו"מ טובות, אבל לדאבון נפשי לא מצאנו איש כאָותנו, וכבר הגיעה לפרקה להשיאה.

וחשבתי כי אולי הוא רצון המקום יתברך שמו הגדול לשדך אותה עם בנך היקר מו"ה [**אשר**] **שמואל** יחי' אשר מתגורר באה"ק, כי כפי העולה על דעתי מכיר אותה מאז הי' פה באחרונה, היא נערה מוכתרת בכל מיני מעלות ומדות טובות ויר"א באמת, משכלת וצנועה, ויש לה ב' מאות אלף לעי מעות מזומנים, ואולי עוד נ' אלפי' מזקנה [רבי אברהם אדלר] אשר דר בנייטרא. וע"כ אם דעתך שהיא ראוי[ה] והגון להיות כלתך, שאל את בנך שי' שיגיד לך דעתו בזה. שאר ענינים בקל לסדר באיזה אופן, דהיינו ענין החתונה והנקשר עם ענין זה.

על תשובתך מצפה גיסך ואוהבך הדורשה"ט באהבה

בן ציון וועזעל

[מרת חנה אדלר הנ"ל, נישאה לרבי משה דוד ברקוביץ שמילא מקום חמיו כרבה של שעסבורג, ולאחר מכן רב דקהלת 'עדת בני ישראל' בלונדון]

הרב **שמחה בונם יוסף סיימון**
בני ברק

משפחת רובין בשאראש-פאטאק ובסאמאטור

צאצאי רבי פנחס סאמאטארער

משפחת רובין הכהנים מוצאה מעיר ש. פאטאק. אבי המשפחה רבי **מרדכי ב"ר צבי הכהן רובין** משם, דור שישי מרבנו הש"ך, נפטר ביום ג' שבט תר"ח. זוגתו מרת רבקה בת מרים נפטרה ביום כ"ב טבת תר"ב. ברשימות מהעיר משנת תקס"ו רשום מרטון רובין שהגיע הנה מליזענסק - פולין בשנת 791 [תקנ"א], כנראה שהוא ר' מרדכי הכהן רובין. ברשימות אחרות משנה זו רשום מרטין רובין, וכן ברשימת משלמי המיסים משנת תקפ"ח רשום מארקוס רובין.

מצאצאיו ידוע על **א)** בנו מו"ה **שאול הכהן רובין** מסאמאטאר חתן הג"מ **פנחס אריה הכהן רפפורט-הרטשטיין** משם המכונה רבי **פנחס סאמאטארער**. הוא נולד בשנת תקס"א לערך, וזוגתו בשנת תקס"ד. בשנת תרכ"ט עוד היה בן החיים. כנראה שהוא שאלאמון רובין שנפטר בסאמאטור ביום ה' תשרי תרמ"ח, בגיל 78. **ב)** בן נוסף נזכר בהקדמת 'עטרת ישעיה' (ברוקלין תשל"ה) מו"ה נחום הכהן. **ג)** כמו"כ בש. פאטאק התגורר רבי נתן הכהן רובין יליד תקפ"א, ונפטר שם ביום כ"ט אייר תרל"ג [26 מאי 873], כנראה שהוא בן ר' מרדכי. זוגתו מרת שאשע ציפרה לבית ליבערמאן נפטרה שם ביום י"ב שבט תרנ"ג בגיל 65. **ד)** בשנת תקצ"ה רשום לידת התאומים איסאק ושיינדל רובין, ושם האב אלימלך - מארטון, אולי גם זה בנו. **ה)** בעיר ש. פאטאק התגורר רבי שאול עקשטיין יליד תקס"ה, אשר נשא שם את זוגתו מרת בריינדל [שרה?] ילידת המקום [בשנת תקע"ה] בת מור רובין. בין השנים תר"ג-תר"כ נולדו שם ילדיהם: בלימא, נפתלי, משה, יהושע, פאני, לעני, רעבעקה. בתם מרת געלע ילידת תקצ"ד היתה אשת מו"ה משה אברהם גרינפעלד מש. פאטאק אחי בעל 'קול יהודה' מסעמיהאלי, ונפטרה שם ביום ח"י שבט תרע"א. בעלה נפטר ביום א' דר"ח תמוז תרע"ח.

ו) בנו הצעיר של ר' מרדכי, ה"ה הג"ר **ישעיה הכהן רובין** אב"ד בעלעניעש ומיהאליפאלווא. זוגתו הראשונה מרת פרומעט רחל בת הג"ר פנחס [קליין] אב"ד קעלנדערעש נפטרה בדמי ימיה בת כ"ח שנה, ביום כ"ח אדר א' תרכ"ז, ומנו"כ בבעלעניעש. לאחר פטירתה נשא את זוגתו השנייה רוזה לבית לאווינגער ונפטרה כנראה בין השנים תרמ"ב-תרמ"ד. לאחמ"כ נשא את זוגתו השלישית מרת הינדא לאה בת מו"ה יצחק ברוין, ונפטרה אחריו ביום ג' סיון תרפ"ז. זו האחרונה היא אֵם ילדיו ר' יצחק מסאמאטור [יליד תרמ"ה] ור' חיים צבי [יליד תרמ"ז]. בתו מזו"ר מרת בריינדל (נזכרת ברשימת הצאצאים בספרו 'עטרת ישעיה') נישאת בשנת

תרמ"ז למאטיאש קיש יליד Vasad בן 24. צאצאיהם: חיים ישראל יעקב, מרדכי, רגינה, נולדו במיהאליפאלווא בין השנים תרמ"ח-תרנ"ב.

מו"ה **שאול הכהן רובין** מסאמאטור הנזכר לעיל הקים שם משפחה עניפה. בנו מו"ה **יחיאל מיכל הכהן רובין** נולד בשנת תק"ץ או תקצ"ג, והתגורר בסאמאטור. מרישומי הלידות בסביבתו אנו למדים שהוא מל ילדי ישראל. הוא נפטר ביום כ"ז אדר תרע"ז ומנו"כ בסאמאטור. על מצבתו נחרת: את האלוקים התהלך וזריז במצותיו / קדוש וטהור וחסיד בכל מעשיו / כתר תורה וכהונה ושם טוב תפארתו / פאר הדור עטרת בניו והדרת משפחתו / לתורה ולעבודה כל ימיו מסר נפשו / רבים השיב מעון בחכמתו וענותנותו / נ"נ באמונה ומשכיל אל דל מיגיע כפו / ה"ה הרב המפורסם / מו"ה **יחיאל מיכל** ע"ה / הכהן הגדול מאחיו בן / מו"ה **שאול** זצ"ל / נשמתו הטהורה יצאה באחד בן פ"ד / שנים / אור ליום ד' ויקרא כ"ז לחודש אדר / שנת עזר"ת ל..

זוגתו [כנראה] מרת ציפרה מלכה ב"ר מנחם מאניש קעלער, נפטרה שם ביום כ"ו תמוז תרע"ו. על מצבתה נחרת: אשה יראת ה' היא תתהלל / צנועה וחסידה בכל דבריה ומעשיה / נודע בשערים זכיותיה וצדקותיה / תורת חסד על לשונה בחכמתיה / כפה פרשה לעני מפרי ידיה / מרת ציפרה מלכה ע"ה / בת המנוח מו"ה מנחם מאניש ז"ל / הלכה לעולמה ביום ה' פרשת / אלה מסעי כ"ו לחודש תמוז / תרע"ו לפ"ק.

צאצאיהם:

בנם רבי **מנחם מאניש הכהן רובין** מסאמאטור, נולד בשנת תרי"ז לערך, ונפטר ביום כ"ה כסליו תש"ב. זו' לבית קאסטענבוים כנראה מבערעגסאז. על מצבתו בסאמאטור נחרת: איש צדיק תמים במעשיו / מפורסם בתורה ובחסידות / ירא שמים בסתר ובגלוי / מגזע בעל הש"ך וסמיכות חכמים זצ"ל / מו"ה **מנחם מאניש** ז"ל / בן מו"ה **יחיאל הכהן** ז"ל / גדל בש"ט ונפטר בש"ט / כ"ה כסליו תש"ב לפ"ק.

בנם מו"ה **יוסף חיים הכהן רובין** מסאמאטור. נולד בשנת תרכ"ח, ונעקד"ה בחודש סיון תש"ד. זוגתו הראשונה מרת ריזל בת ר' יעקב פוקס ממונקאטש נפטרה ביום ג' תמוז תרנ"ג בת כ"ד שנה ומנו"כ בסאמאטור. לאחר פטירתה נשא בשנת תרנ"ד את זוגתו השנייה מרת אלטע ריזל חנה, בת הרה"ק רבי **הלל ליכטנשטיין מקאלאמייא** מזוגתו השנייה בת רבי יחיאל שלזינגר מפ"ב. בתו מזיו"ר מרת חיה פיגא [ילידת תרמ"ט] היתה אשת ש"ב ר' יצחק הכהן רובין בן הג"ר ישעיה אב"ד מיהאליפאלווא. היא נפטרה ביום י"ט אב תרצ"ז ומנו"כ בסאמאטור. צאצאיהם מזיו"ש: התאומים יואל והילל ילידי תרנ"ה, ר' ברוך בענדיט מטירנויא, ר' ישעיה דוד מסאמאטור, ר' שמעון שאול.

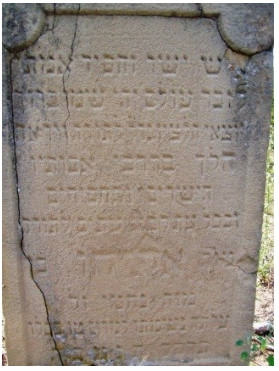

בנם מו"ה **פינחס הכהן רובין** מסאמאטור. נפטר בן נ"ג שנים ביום כ"ג תמוז תרע"ו ושם מנו"כ. על מצבתו נחרת: **פאר** משפחתו כתר בניו / **ירא** ... חסיד ועניו / **נרו** יאיר ... / **חנכם** לתורה ... / **סרו** למשמעת ... כל אחד הצליח / כתר הודם נתעלה ... / ה"ה הרבני המופלג בתורה וירא / ... מפואר בחסידות / מו"ה **פינחס** / בן מו"ה **יחיאל הכהן רובין** שליט"א / נפטר בש"ט בן נ"ג שנים כ"ג תמוז תרע"ז לפ"ק. זוגתו מרת חיה שרה בת הרה"ח ר' יעקב שטיינמעץ מבורשא נפטרה ביום ז' אייר תרע"ו ומנו"כ בסאמאטור. על מצבתה

נחרת: אשה חכמת לב וחשובה / במעלות ומדות טובות / עטרת בעליה ותפארת בניה / שגדלה אותם באורחות חיים / כפה פרשה לעני / וידיה שלחה לאביון / מרת חי' שרה / בת מו"ה יעקב שט"מ אשת / הרבני החסיד וכו' מו"ה פינחס / הכהן רובין ז"ל נפטרה בת נ"ד שנה / ז' לחודש אייר תרע"ז לפ"ק. צאצאיהם נולדו בבורשא. חתנם היה הגה"צ רבי **שמעון ישראל פאזען** זצ"ל אב"ד שאפראן.

בתם מרת שרה, נישאה בשנת תרל"ג לר' **אליהו ב"ר נחמיה וויס** יליד אוהעל תר"ז. נפטרה ביום ג' שבט תרס"ט בת נ"ג שנים. על מצבת בעלה נחרת: איש ישר וחסיד אמת / לזכר עולם יהי שמו ברוך / יוצאי חלציו גדל לתורה ויראה / הלך בדרכי אבותיו / הישרים והחסידים / ובכל עת קבע עיתים לתורה / מו"ה אליהו בן / מו"ה נחמיה ז"ל / עלתה נשמתו למרום ט"ו כסלו / תרפ"ב(?). שניהם מנו"כ בסאמאטור.

בתם Zseni נישאה בשנת תרמ"ג לר' **אברהם**(?) **פריעד** יליד מאד תר"כ, בן ר' ישראל מאיר פריעד משם וזו' מרת ליבא לבית ליכטענבערג [אולי בת הג"ר שמעון ליכטענבערג משם]. התגוררו בסאמאטור וכנראה שאח"כ עברו לסערענטש שם נולדה בתם.

לרבי שאול הכהן רובין היתה בת אשת ר' שמואל צבי עקשטיין מאוהעל. בתם ראזי [ילידת תרכ"א] נישאה בשנת תרמ"ב לרבי אליעזר וואלד יליד Alsoorlik תר"כ, בן מארקוס וזאלי לבית זופניק. בנם היה הרב **אליקים געציל וואלד** אב"ד באנסקא-ביסטריצא. בתם סאלי ילידת תר"ט נישאת בשנת תרכ"ט למארטון בן ר' שאול עקשטיין הנזכר לעיל. בקו' 'דברי שיר' (ג' עמ' 37) כ' ששם בתו של ר' שאול, מרים גאלדא, אך ברישומים שונים נמצא שמה 'האני' וזה בדר"כ לא מתאים למרים גאלדא. כן נמצא רישום פטירת גאלדא רובין בסאמאטור בגיל 84 ביום כ"ט ניסן תר"מ [10 אפריל 880], ולכאורה היא אשת ר' שאול רובין שכנראה היא זו ששמה מרים גאלדא. כמו"כ ישנה מצבה ישנה שם של 'אשת חיל מוכתרת בכתר שם טוב מרת מרים גאלדא' ובהמשך נראה שכתוב בת פינחס.

חותנו של ר' שאול רובין ה"ה הצדיק רבי פנחס סאמאטארער נפטר ביום כ' ניסן תרי"ג ומנו"כ באוהעל. מצאצאיו ידוע גם על חתנו רבי קלונימוס קלמן כהנא מסיגעט, ראה 'זכרון לראשונים' (גרינוואלד עמ' 43), ועל בנו רבי אברהם אבלי הכהן מאוהעל. בנו של ר' אבלי היה הג"ר **מאיר אלעזר הכהן רפפורט הארטשטיין** מאוהעל מח"ס 'שלשלת זהב' לתולדות זקנו הגה"ק בעל 'סמיכת חכמים' [חתנו בזיוו"ר הג"ר גבריאל געשטעטנער דיין ור"מ בסאמבאטהעלי]. בן נוסף שלו לכאורה הוא רבי **דוב בער הכהן הארטשטיין** מסאמאטור, הוא נפטר שם ביום י"ח אלול תרמ"ד [8 ספטמבר 884] בן מ"ט שנה. על מצבתו נחרת: מטע ... מגזע ישישים / דרך בעקבי אבותיו הקדושים / ויקח חלק בלוחמי מלחמה השערה / בעד תורתינו הקדושה ניתנה בסערה / בכל מאודו לחם מלחמתו בגבורים / נגד שונאיו מסביב אותה מצירים / אהבה לאלוקיו ללאומו ועדתו / בכל עת נגדו והמה מטרתו / רבים נהנו ממנו עצה ותושיה / הזיל זהב מכיסו למבקשי ישועה / משכורתו תהי שלמה משוכן זבול / כהנה וכהנה בלי קץ וגבול / הה הכהן הגדול מאחיו הרב הגדול / בתורה ושלם במעלות ומדות חכם / ועניו נגיד ומצוה לאומו מהור"ר / **דוב בער במהור"ר אברהם אבא הכהן** / ... ויגוע וימת ויאסף אל עמיו ... על מצבת זוגתו מרת שרה בת הנגיד ר' **נפתלי הירצקא [ב"ר חיים אליעזר] קרויס** מניר מאדע [ראה עליו במאמרי על משפחת קרויס בעלה 24] נחרת: אשת חיל עטרת בעלה / מושכלת ויראת ה' הי' אוצרה / ראתה ערום כסות הלבישה / וכפה לעני פרשה / מלחמה השביעה רעבים / ועל ברכי התורה והיראה גידלה בנים / אוצרה אוצר עולמים בשמי מרומים / **מ' שרה** / בת הרבני המפו' מו"ה **נפתלי הערצקא** / אשת הרבני המפורסים בתורה בש.. / ... טובים **מו"ה דוב בער ה[כהן]** ...

מצאצאיהם: א. בנם [כנראה] ר' חיים אלעזר הכהן הארטשטיין לימים רה"ק במונקאטש. ב. מיהאלי [יחיאל?] יליד תר"כ לערך. ג. פנחס יליד תר"כ לערך, נשא בשנת תרמ"ח באוהעל את זוגתו רעזי בת מוריץ ווייס ולעני קליין, ילידת מ. איזשעפ, והתגוררו בטשעקע [ע"י אוהעל]. ד. שאמואל [כנראה שמואל] יליד תרכ"ב לערך, התגורר במאלי אויליאק. זוגתו הראשונה לבית מילער, ובשנת תרנ"ד נשא את זוגתו השנייה מרת אסתר בת יאנוש פריעד וזלי רוטמן. ה.

בעטי ילידת תרכ"ה לערך. ו. חיה ילידת תרכ"ו. ז. יולי ילידת תרכ"ז, כנראה שהיא מרת יוטא זוגתו השנייה של הג"ר **שמואל בראך** אב"ד ניר מאדע. ח. ר' נפתלי הירצקא, יליד תרכ"ח לערך, נשא בשנת תרנ"ה בליסקא את זוגתו מרת אלטע לאה ילידת תרל"ה, בת הג"ר **יוזף גולדברגר** חתן הרה"ק **ר' צבי הירש מליסקא**. התגורר בליסקא ונספה בשואה, זוגתו נפטרה בשנת תרצ"ה (רצו"ב צילום מצבתה בליסקא שקיבלתי מהרב חיים שמואל פרידלנדר). ט. עמנואל [רבי מנחם הכהן הארטשטיין רה"ק דהעלמעץ וגלילותיה] יליד תרל"א, זוגתו רבקה לבית רייכהארד. י. האני ילידת תרל"ה. בסאמאטור התגורר גם מוריץ הארטשטיין שזוגתו היתה (ראזי/רעזי) לבית טשענדעש ילידת קיש לעטא, אולי גם הוא בנו של ר' דוב בער. כמו"כ רבי אברהם דוד הארטשטיין הי"ד מראשי הקהלה בקאשוי היה יליד סאמאטור ואולי גם הוא בנו.

[אגב, במאמרי הנ"ל על משפחת קרויס, נשמט מחוסר ידיעה שמו של ר' דוב בער הארטשטיין מרשימת צאצאי ר' נפתלי הערצקא קרויס. כן לכאורה יש להוסיף לרשימה את בתו מרת טשארנא אשת הג"ר **שלום קליין** זצ"ל אב"ד האלמין בן הגה"ק בעל 'צרור החיים', כפי שהעירני לנכון הרב יצחק דוד בראוער מלונדון שכ"כ בס' 'רבי שמעלקא סיפור תולדותיו של רב וגאון' בעל 'צרור החיים', שר' שלום היה חתן ר' נפתלי הירצקא מניר-מאד שהשתדך עם כל גדולי הדור.]

בעיר טערצאל התגורר הרה"ח ר' **יעקב יצחק צימענט** ז"ל, לפי מה שכתב נכדו הג"ר ברוך גרינפעלד זצ"ל בגליון שו"ת 'ערוגת הבושם' שלו, היתה זוגתו מרת יהודית בת הרה"ח ר' יצחק אהרן ז"ל וזוגתו מרת מרים גאלדא בת רבי פנחס סאמאטארער. אם נכונה השערתי לעיל שאשת ר' שאול רובין היה שמה מרים גאלדא, אולי מדובר בשני זיווגים והיתה מקודם אשת ר' יצחק אהרן. כמו"כ יצויין שלפי מפקד התושבים משנת תרכ"ט בטערצאל, היתה מרת יהודית לבית אקערמאן. עוד חשוב לציין שבניו ר' יחיאל ור' אפרים צימענט מבערעגסאז נולדו מזוגתו הראשונה מרת שרה ב"ר מיכל הערשבערג מזשעמיגראד (מחותנו של הג"מ חיים יוסף גוטליב מסטרופקוב), ואינם צאצאי ר' פנחס סאמעטער.

אגרות מרבי יהושע גינז הי"ד אב"ד אפץ
אל רבי יונתן שטייף זצ"ל

ב'עלי זכרון' עלה 9 (חשון תשע"ו) עמ' נ"ט מוזכר תולדות הגאון רבי יהושע גינז אב"ד אפץ. הג"ר יהושע היה קרוב ומקושר מאוד עם הגאון מהר"י שטייף רב"ד פעסט, כמו רוב רבנים הצעירים בהונגריה, והתכתב בשו"ת עם הג"ר יונתן, כמו"כ הג"ר יונתן נתן הסכמה על ספרו גאולה וישועה (תש"ג). קשרים אלו הי' עוד מבית חותנו אב"ד פיללעק שהתכתב הרבה עם הגר"י שטייף, ואף מוזכר בשו"ת מהר"י שטייף.

במסגרת עבודתי בס"ד על תולדות וסידור כתבי מהר"י שטייף, מצאתי בגנזיו שני מכתבים מהגר"י גינז אליו. במכתב הראשון הוא מבקש ממנו שישלח התרת הוראה, ומעתיק את תעודות התרת הוראה שקיבל מהה"ג ר' מנחם מענדיל טענענבוים אב"ד טארנא, מהה"ג ר' שלום אברהם אטלאס אב"ד יאלשאווא, ומהיגל יעקב ממישקאלץ. בסוף המכתב הוא מעיר הערה על מה שכתב רבי יונתן שטייף בספרו לימודי ה' (בודאפעסט תרפ"ז). במכתב השני הוא מודה על קבלת תעודת התרת הוראה, וכן מפלפל עמו אודות הערת מהר"י שטייף במכתב הקודם. בשולי המכתבים גם תשובת מהר"י שטייף על דבריו בקיצור (התשובות המקוריות ששלח לשואל באריכות אינם בידינו). המכתבים כנראה משנת ת"ש, כפי שרושם בתחלת המכתב הראשון 'שת'. אמנם לא מובן מה שבתחלת המכתב השני הוא מציין 'שנת כן ישיש' שהוא תר"צ, שכן מזכיר את היגל יעקב, שנפטר בשנת תרצ"ו, בברכת המתים. תודה להרב חיים ארי' ריניץ על חלקו בהעתקת המכתבים.

צבי יונתן מארטאן - יו"ר מכון הספר, ברוקלין

יהושע גינז

בלא"א מו"ר הרהגאה"צ מוה"ר יי"ג זצללה"ה

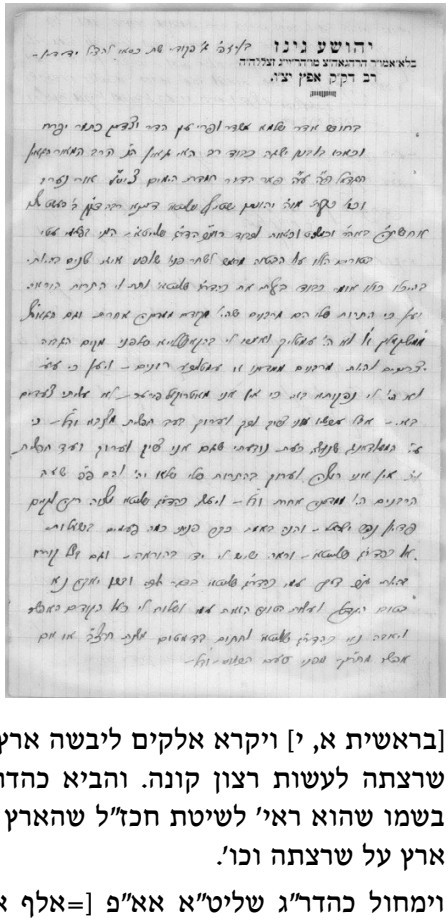
רב דק"ק **אפץ** יצ"ו

בעזה"י ג' פקודי שת כסאו להציל ידידו.

בחודש אדר שלמא אשדר לפרי עץ הדר וצדיק כתמר יפרח וכארז בלבנון ישגה, כבוד רב האי גאון ה"נ הרב המאור הגאון הגדול פ"ה ע"ה פאר הדור חמדת הימים ציס"ע אור נערב וכו' כקש"ת מו"ה **יהונתן שטייף** שליט"א דיינא רבא דק"ק **ב' פעשט** יצ"ו.

אחדשת"ה באה"ר ובמשפט וכיאות לכבוד רומ"כ הדר"ג שליט"א. – הנני בפעמי עטי בטורים הללו על הבטחה מראש לשחר פניו שלפני איזה שנים בהיותי בהיכלו כולו אומר כבוד, בקשתי את כהדר"ג שליט"א לתת לי התרות הוראה, יען כי התרות שלי הם מרבנים שהי' מקודם ממדינה אחרת וגם הגאה"צ ממישקאלץ ז"ל לא הי' עמטליך [=רשמי] ואמרו לי בהקאנצלייא שלפני מקום הגבוה צריכים להיות מרבנים ממדינה זו עמטלכע רבנים, ויען כי ע"ע [עד עתה] לא הי' לי נפקותא בזה כי

אין אני מאטריקעל פירער, לא עשיתי צעדים בזה, אבל עכשיו אני צריך לכך לערוך בעד חפשית מצבא וד"ל, כי ע"י המעלדונג שנעשה כעת נודעתי שגם אני צריך לערוך בעד חפשית, ע"כ אין אני רוצה לערוך בהתרות שלי שלא יהי' להם פ"פ שזה הרבנים הי' ממדינה אחרת וד"ל, ויעשה כהד"ג שליט"א מצוה רבה לקיים פדיון נפש ישראלי, והנה באמת כבר פניתי כמה פעמים בשאלות אל כהדר"ג שליט"א, וראה שיש לי יד בהוראה, וגם בצל קורתו בהיותי ג"כ דיבר עמי כהדר"ג שליט"א בדבר הלכה, ובכן יאבה נא בטובו הגדול לעשות הטובה הזאת עמי לשלוח לי כעל הקודם האפשר ויאבה נא כהדר"ג שליט"א לחתום בדאטום משנת תרצ"ב או אם אפשר מתר"ץ, מפני טעם הכמוס, וד"ל.

ואני בתודה מקודמת עבור טובתו וחסדיו וד' הטוב בודאי ישוב גמוליו ולכל ישראל ויפדה אותנו פדות עולם מתחת שובינו בקרב ובמהרה דידן אכיה"ר.

והנני שולח העתקות התרות שלי, והנני בתקוה שכהדר"ג שליט"א בודאי ימהר למלאות שאלתי.

דובשת"ה באה"ר ובלונ"ח מוקירו ומכבדו כערכו הרם והנשא.

יהושע גינז
הרב דפה ק"ק הנ"ל

וכדי שלא לבוא בביאה ריקנית, הנני בביאה בשפילי היריעה בהערה אחת, מה שראיתי שכהדר"ג שליט"א כתב בספרו [למודי השם] ח"א צד קל"ח, עה"פ [בראשית א, י] ויקרא אלקים ליבשה ארץ ובמדרש [ב"ר ה, ח] למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה. והביא כהדר"ג דברי היעב"ץ (מעמדות ליום ג') וכה"ג בשמו שהוא ראי' לשיטת חכז"ל שהארץ מהלכת במעגלה ואינה עומדת, דהא נקרא ארץ על שרצתה וכו'.

וימחול כהדר"ג שליט"א אא"פ [=אלף אלפי פעמים] אבל היעב"ץ שיהי' מזה ג"כ סעד לדעת בעלי תכונה חדשה שהארץ סובבת, וצ"ע לי מ"ש ואין סתירה מהכתוב והארץ לעולם עומדת, כמ"ש במכתב א' מאד הי' אותה נפשי למצוא מקום זה, כי באמת בכל מקומות שהש"ס דיברו מזה נראה להיפך. ובספר מעשי טובי' בחלק עולם הגלגלים אמר שזה דעת מין יע"ש, וייעין בזוהר חי סוף פ' ויקרא וכל ישובא

מתגלגלא בעיגולא, היינו שהכדור הוא כגלגל עגול אלון אנשי אמעריקא [לתתא] נגד כפות רגלינו ואנחנו עומדים במקום א"י וביהמ"ק וקה"ק והר סיני אנחנו לעילא וכל דברי רב המנונא אמיתים הם על צד הפשוט והארץ לעולם עומדת, ולשון מתגלגלא, היינו שהוא כגלגל עגול עומדת לעד ככדור ברוח פיו של הקב"ה. [ע"כ]. ותמי' לי שכהדג"ק שליט"א לא הביא דבריו אלו בסה"ק.

[**תשובת רבי יונתן שטייף**]

ב"ה. ועיין בחת"ס הנדפס בסוף ספר עט סופר [קידוש החמה כלל ק"י פרט א, פרק שלישי] שהביא שיטות קפרניגוס, וציין להיעב"ץ מעמדין לאות ב, וסיים אין בידי להכריע. א"כ ח"ו אין זה מינות בדרך טבעי. - והעתקתי בעמוד קיג דברי הר"מ ובעל המאור. והנני ברגשי כבוד ויקר

ידידו **יונתן שטייף**

ב"ה, העתקה מהגאה"צ האב"ד ק"ק טארנא שליט"א

מוכ"ז כבוד ידידי הרב הגדול בתורה ויראת ד' טהורה כקש"ת מו"ה **יהושע גינז** נ"י בן הגאה"ק מו"ה **יעקב יוסף גינז** זצללה"ה שהי' אב"ד דק"ק **בוסערמין** וחתן הגאה"צ **דפולעק** שליט"א, נתגדל מנעוריו על דרכי תוה"ק וכעת זה איזה שנים יושב עה"ת הק' בבית חמיו הנ"ל נ"י ודרשנו לתהות על קנקנו ולהסמיכו ודברתי עמו בענין הלכה ומצאתי שהוא בקי בדיני ש"ע יו"ד ודיני נדה ומקוואות, גלל כן ידי תכון עמו לעטרו ולהסמיכו שיהי' מורה הוראה בישראל, יורה יורה וידין כדת וכהלכה, ונוצר תאנה יאכל פרי' שיהי' חלקו ממזכי הרבים, וזכות אבותיו יעמוד לו להרים דגל תוה"ק וד' הטוב ירום קרנו, ואקוה שיהי' לשם ולתהלה ויתענגו בו בעזה"י.

כה דברי הבאע"ה לכבוד תוה"ק ולומדי' **טארנא** יום שנכפל בו כי טוב לס' תצוה תר"צ יעא"ס.

ה"ק **מנחם מענדל טענענבוים**
האב"ד דק"ק **טארנא**

העתקה מהגאה"צ מיאלשאווא זצללה"ה

הן בא לפני הרב האברך המופלא ומופלג גדול בתורה וביראה מו"ה **יהושע גינז** נ"י בן להמנוח הגאון הצדיק מו"ה **יעקב יוסף גינז** זצוקללה"ה שהי' אב"ד דק"ק **בוסערמין** חתנא דבי נשיאה כ"ק הגאה"צ מו"ה **שמואל בנימין הלוי יונגרייז** שליט"א האב"ד ק"ק **פולעק** והגליל יצ"ו, ושיחר אותי לעטרו בעטרת חכמים ונבונים, ויען שאני מכירו היטב שהוא יר"א מבטן אמו, נענתי לו ראשי, בחנתיו אף נסיתי דברתי עמו מענין לענין וראיתיו כי ידיו רב לו בפלפול וסברא, יש לו יד גדול ושם בדיני איסור והיתר, ע"כ כל מן דן סמוכי לנא יורה יורה ידין וילבש מדא חולקא דרבנן, וד' יתי"ש יקרה במהרה לפניו מקום מנוחה להיות מנהל ומנהיג עדת ד' בנחת וחיבה ובטוח אני ביראתו הטהורה שיהי' מתון בהוראה ומסיק שמעתתא אליבא

דהלכתא, ומן השמים יסייעוהו כי הבא לטהר מסייעין אותו, ויעלה מעלה מעלה על במתי הצלחה ויגדיל תורה ויאדיר'.

וע"ז באע"ה פה **יאלשווא** יום תענית אסתר שנת **כן ישיש** [תר"צ] לפ"ק

שלום אברהם אטלאס
אבדק"ק **יאלשאווא** והגליל יצ"ו

העתקה מהגה"צ דמישקאלץ זצללה"ה

וענתה השורה הזאת לעד במוכ"ז הרב האברך הגדול בתורה החו"ב ירא שמים מרבים כש"ת מו"ה **יהושע גינז** נ"י בן לאותו צדיק הגאון המנוח מו"ה **יעקב יוסף** זצללה"ה אב"ד דק"ק **בעסערמין** יצ"ו אשר בא לפני לתהות על קנקנו בדיני או"ה נדה ומקוואות ודברתי אתו בענינים שונים ארוכות וקצרות בשאלות הנוגעים להלכה למעשה ומצאתי כי שקד על דלתי התורה ואהני לי' קמרא דאבוה ז"ל לאסוף בחפניו מלא העומר למשקל ולמטרי' בהלכתא גבורתא נוסף על יראתו הקודמת כאשר הכרת פניו ענתה בו כי הוא מזרע ברך ד', אמרתי כל מן דין סמוכא לנא, בשגם שכבר איתמחה גברא מאת הרבנים הגדולים דק"ק **טארנא ויאלשווא** שליט"א לאמור יורה יורה וידין, ע"כ גם ידי תכון עמו אף זרועי תאמציהו לעטרתו בעטרת הרבנות להיות לרב ומורה בישראל, וראוי הוא להשיבו על גפי מרומי קרת כי נחת ינחתו בו, והשי"ת יהי' בעזרו להנחילם על מי מנוחות כדת של תורה ונחת ינחתו בו.

הכ"ד הכו"ח למען כבוד התוה"ק ולומדי' היום ים ד' לס' ויק"פ תר"ץ **מישקאלץ** יצ"ו.

ה"ק **חיים מרדכי יעקב ג"ל**
אב"ד דקהל **ספרדים מישקאלץ**

*

בעזה"י, ב' ויקרא **כן ישיש** לפ"ק **אפץ** יצ"ו

אלקים יענה את שלום כבוד קדושת הרב המאה"ג הגאון הגדול צדיק יסוד עולם פ"ה ע"ה אור ישראל ותפארתו וכו' וכו' כקש"ת מו"ה **יונתן שטייף** שליט"א דיינא רבא דעיר הבירה ק"ק **ב' פעשט** יצ"ו.

אחדשת"ה באהבה וכמשפט וכראוי וכיאות לכהדר"ג שליט"א, הנני במפתח בבא במודים דרבנן ותו"ח עבור טובתו וחסדו ועבור טרחתו הכי יקרה בעד שליחת כתב המבוקש. והנה אני שולח אותו בחזרה כי כבוד הדר"ג שליט"א שכח ליתן חותמו עליו ובכן יאבה נא כהדר"ג שליט"א בטובו הגדול ליתן עליו חותמו ולשלוח אותו לי בחזרה והנני בתודה מקודמת גם על זאת.

והנה אודות מ"ש כהדר"ג שליט"א לעיין בספר עט סופר בקונט' קידוש החמה מרן בעח"ס ז"ל, ראיתי, והי' פלא דבריו הקדושים בעיני, ואולי כוונת מרן בעח"ס ז"ל רק בזה אין לדחות דעת קופארניקוס שגם להארץ יש תנועה, כאשר הסביר המד',

מארץ שרצתה לעשות רצון קונה, אבל זה שאומר שאין לחמה ולבנה שום תנועה, הוא מתנגד לכמה מקראות ולדעת חכז"ל בש"ס.

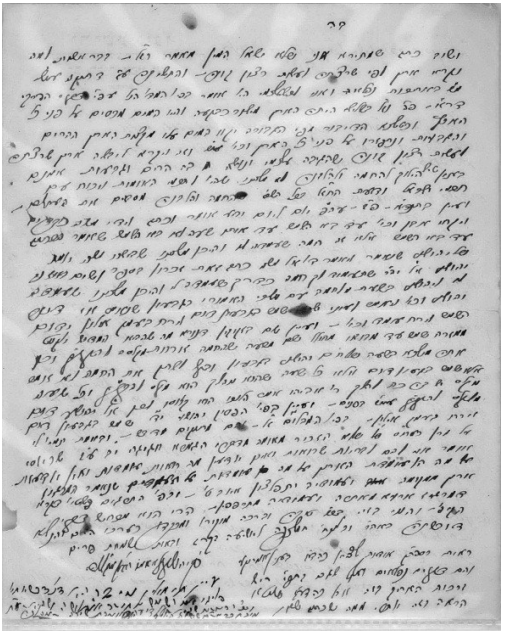
ואם לא נמצא הספר מעש' טובי' במחיצת כהדר"ג שליט"א יאבה לבקשו מאת הה"ג מו"ה **שלמה ברוך שמאהלהויוען** שליט"א כי ראיתי אצלו הספר הזה, וכל דבריו להכחיש דעת קופירניקס, בזה שאומר שאין לחמה שום תנועה והוא קבועה במקומו, וז"ל, בהכרח ראוי לכל פילוסוף אלקי שיבטל דעת קופפירניקוש והנלווים עליו, כי כל [אותן] ראיות שהביא הוא [וחבריו] הם נגד כתבי הקודש ודברי נביאי אמת הנאמנים בדבריהם, מפני שכתוב בקהלת [א, ד] והארץ לעולם עומדת, אבל כפי דעת קופ' איננה עומדת כלל והשמש לא יזרח ולא ישקע ואינה סובב ואינו נוטה לשום צד רק שתמיד עומד במקומו כי אין לו משפט בתנועה, ואם כדבריו כן הוא למה כתיב [קהלת א, ה-ו] וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף וזורח הוא שם. הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך וכו'. וביהושע [י, יג] ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא, בישעי' [לח, ח] ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה, הנך רואה שבכמה מקומות הפסוקים יתנו עידיהן ויצדיקו שהשמש והירח ויתר הכוכבים מסבבים סביב הארץ ולא שהארץ מסבבת סביב השמש וכו'. ע"ש באריכות מ"ש לראי' להכחיש סברתו עפ"י טבעיות.

ושוב כתב שמתירא אני שלא ישאל המין מאמר רז"ל בבראשית [ב"ר ה, ח] למה נקרא שמה ארץ, לפי שרצתה לעשות רצון קונה, והתשובה ע"ז דחיקה עיי"ש מ"ש באריכות נפלאה.

ואני לכשעצמי הייתי אומר בפירוש המדרש הנ"ל עפ"י דברי הפרקי דר"א פ"ה וז"ל, בשלישי היתה הארץ מישור כבקעה והיו המים מכסים על פני כל הארץ, וכשיצא הדבור מפי הגבורה יקוו המים, עלו מקצות הארץ ההרים הגבעות ונתפזרו על פני כל הארץ וכו', עיי"ש, וזה ויקרא ליבשה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה שהגביה עצמו ונעשה בה הרים וגבעות.

אמנם בענין שיש הילוך להחמה ולהלבנה לא מצאנו שהי' לחכמי האומות ויכוח עם חכמי ישראל, ודעת החז"ל בכל הש"ס שהחמה והלבנה מסבבים את העולם, ועיין בתנד"א [בתנא דבי אליהו] פ"ב, עה"פ יום ליום יביע אומר [תהלים יט,], וכתב וידי משה כבדים ויקחו אבן וכו' עד בא השמש, [וכי] עד אותה שעה לא בא השמש, שאמר הכתוב עד בא השמש, אלא זה חמה שעמדה לו למשה, והיכן מצאנו שבישר משה יומו של יהושע שנאמר [שמות יז, יד] ויאמר ד' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, א"ל יהי רצון שתעמוד לך חמה כדרך שעמדה לי, והיכן מצאנו שעמדה לו ליהושע בשעה שעשה מלחמה עם מלכי האמורי בגבעון, שנאמר אז ידבר יהושע וכו' ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון וידום השמש וירח עמד וכו'. ועיין שם בזקוקין דנורא מה שהביא המדרש ילקוט [יהושע

רמז כב] ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ד', משעה שהחמה זורח עד שהוא שוקע מקלס להקב"ה, וכן את מוצא בשעה שעמד יהושע בגבעון ובקש לשתק את החמה, לא אמר שמש בגבעון עמוד אלא שמש בגבעון דום, אלא כל שעה שהוא מהלך הוא מקלס להקב"ה וכל שעה שהוא מקלס יש בו כח להלך [תנחומא פ' אחרי ט']. ר' אבהו אמר הלוכו הוא קלוסו [מדרש תהלים יט], לכן א"ל יהושע דום מלקלס להקב"ה. עיי"ש בפנים, ועיין בפי' הפסוק [יהושע י, יב] שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, בפי' המלבי"ם א', והם מתוקים מדבש.

ובאמת תמי' לי על מרן בעח"ס ז"ל שלא הזכיר מאומה מדברי הגמרא חגיגה י"ב ע"ב שר' יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעין מה רואות, עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות, הארץ על מה עומדת על העמדים שנאמר [איוב ט, ו] המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון, ובפי' התרגום פשטי' דקרא, "דמרגיז ארעא מאתרה ועמודהא מתרפפין", הרי הוא מכחיש דברי הקופ'.

והנני בזה בש"ש [בשים שלום] טובה וברכה. מוקירו ומכבדו כערכו הרם והנשא. דובשת"ה באה"ר ובלונ"ח המצפה לישועה בקרב ובאות שמחת פורים.

הק' **יהושע** בלאאמו"ר ריע"י זצלל"ה

ראיתי בספה"ק אודות שציין כהדר"ג בענין אמריקע, והם דברים נפלאים ואף שגם בתפ"י ריש ברכות האריך בזה אבל כהדר"ג שליט"א הראה בזה יותר ממה שכתוב שם.

[תשובת רבי יונתן שטייף]

עיין ת'[וס'] חולין מ. ד"ה הא דנ'[ראה] דרש"י ות[וס'] פליגי אם השמש מחובר או תלושה ושהיא בע"ח [=בעל חי – נפש] וכ"כ הרמב"ם [יסודי התורה פ"ג ה"ט] שהיא בעל דיעה ואומרת שירה במהלכה [עכ"פ] מוכח ברמב"ם שיש לה הילוך.

עוללות

לעלה 32 - הג"ר אליקים געץ באדאנסקיא אב"ד קערמענד

מצאתי תמונת המצבה של זוגתו **הרבנית מרת שיינדל** בת רבי איציק שפיטצער ומנו"כ בקערמענד. וזה נוסח המצבה [בראשי החרוזים: הרבנית מרת שינדל בת ה' איצק שפיטצער]:

יצאה נשמתה בטהרה ביום ד' ב' דר"ח אדר ראשון שנת ה.../ פה נקברה אשה יקרה בכתר שם טוב מעוטרת הצדקת/ הרבנית מרת שינדל / ... אליקים געץ באד[אנצקי]...

הילילי שער **בת** עמי וזעקי בנפש מרה
ראשך לעפר **ה**ורידי על מות הרבנית היקרה
בהלקח אותה **א**לקים פנה הודך זיוך והדרך
נטלה אהה! **י**[צא]ה זהרך ותפארת נזרך
יוצאי חלציה **צ**עקו בבכיה ופניהם חמרמרו
תאניה ואניה **ק**ראו בחוצות ומתהלתה ספרו
מרת נפש **ש**חה לעפר בעזרתה הקימה
שמרה פתחי **פ**יה ודל שפתיה מדבר מרמה
ימינה תמכה **י**די אביון במנה אחת אפים
נער וזקן **ט**ף ונשים באו לספוד ולבכותה
דור לדור **צ**דקתה יגידו ויפארו ענותה
לה המנוחה **ע**רבה נחלתה בארץ החיים
תנצבה

כן יש לציין מה שמובא בספר ילקוט סופר (קרית יואל תשע"ד - מכת"י) בסופו בתוך דרוש לבר מצוה באידיש (בכת"י של הג"ר אברהם יעקב סופר אב"ד טעט), לאחד מנכדי הגאון רבי געץ זצ"ל וז"ל:

אשא עיני אל ההרים, זאגען חז"ל (ב"ר ס"ח ב) אל ההורים, פאר מיינע אויגען זעה איך מיינע זיידעס פון ווי איך שטאם, די תמימים וישרים וואס האבען זייערע קינדער ערצויגען צו לימוד התורה וקיום המצוות, אשא עיני אל ההרים וועז איך דערמאן זיך פון דעם גרויסען **גאון רבי געץ באדאנצקי** וואס דער הייליגער **חתם סופר** האט אזוי פארהרט, די דאזיגע גדולים וצדיקים לעבען נאך היינט דורך זייערע קינדער און איינקלעך וואס גייען און זייערע וועגען וכו', עכ"ל.

וואלף ראזענבערג - קרית יואל-ניו יארק

לעלה 32 - משפחת בעהם

תודה למר שאנדור באטשקאי (עלי זכרון 32) על שפע התאריכים והפרטים שהעשיר אותנו בקשר למשפחת בעהם. אך רצוני לדייק בכמה פרטים (שידועים אצלינו במשפחה).

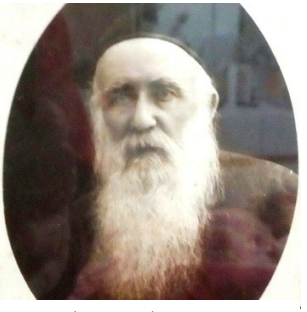
תאריך הפטירה של זקני ר' מנחם בעהם ז"ל הוא ל' אב תרע"ח כפי שכתוב בספר ראשי בשמים לחתנו רבי יוסף שמעון פאללאק. נכתב אודותיו בעלי זכרון 19 עמ' מ"ט, רק אוסיף שהיה תלמידו של ר' שמואל עהרנפלד ז"ל ממטרסדורף בעל ה'חתן סופר'.

רבי מנחם בעהם

תאריך הפטירה של אשתו זקנתי חוה בעהם (גראס) ע"ה, אמנם כן הוא 22 בינואר 916, אך התאריך העברי הוא י"ח שבט תרע"ו, כמו שנכתב בעלי זכרון 19 (ולא י"ז שבט כפי שכתב). בקשר לזמן לידתה של זקנתי חוה ע"ה יש סתירה ברישומים שהביא, ברישום הפטירות במירק כתוב שהיתה בת 75 כשנפטרה, ולפ"ז נולדה בשנת 841. אך להלן הביא מפנקסי הרישום של ואיא מפקד יהודי משנת 848 ושם כתוב שחוה היא בת 4, אם כן נולדה ב- 844.

תאריך הלידה של סבי רבי יוסף שמעון פאללאק זצ"ל, אינו כמו שכתוב ברישומים, אלא אור לח' מרחשון תרל"ד (1873). ואמו מרת רחל (זילבער) נפטרה כמה חדשים אחר לידתו בכ"ד סיון תרל"ד (1874) כמו שכתוב בספר ראשי בשמים.

מר שאנדור באטשקאי כותב על זמן לידתו של צבי בנו הגדול של ר' מנחם בעהם, ולפי מה שכתוב על המצבה הרי ברור שנולד בשנת תרכ"ג. ואין ספק שהוא לא נולד לפני ח' אדר תרכ"ג, משום שנקרא ע"ש סבו ר' צבי ב"ר יצחק בעהם שנפטר בתאריך זה כמו שכתוב על מצבתו בקראלי. לר' צבי ב"ר מנחם הנזכר היו כמה בנים שנספו בשואה, יצחק ויונה הי"ד, שלש בנות שלו ניצלו והגיעו לארה"ב.

רבי ישעי' ליב רוזנבליט

במכתבו של מר שאנדור נזכרת בת של ר' מנחם בעהם בשם "סאלי" (אשת ר' ישעי' יהודה ליב רוזנבליט, רצ"ב תמונתו) שמה היהודי הוא שרה, כנראה ע"ש סבתא שרה גראס, הנזכרת במכתבו. נספתה בשואה הי"ד. וצאצאים מהם נמצאים באר"י, יר"ש ות"ח.

בת נוספת של ר' מנחם בעהם הנזכרת במכתבו בשם "מארי" שמה היהודי הוא מרים, אשת ר' יצחק אייזיק גרינפלד שנפטר בדמי ימיו

בשנת תרע"ז. היא היתה אשה טובת לב, גדלה בניה לתורה, וכל בניה למדו בישיבות והיו יר"ש. היא ובנותיה פרומט ויהודית ובן נוסף נספו בשואה. בנה הר"ר אהרן עוזר (ששינה שם משפחתו לטסלר) ניצל והגר לארה"ב, וכל משפחתו שם חרדים ויראי ה', כמו כן ניצלה הבת חוה, ולא ידוע לי פרטים עליה.

בן נוסף של ר' מנחם בעהם הנזכר במכתבו הוא 'שאמועל בעהם', שמו היה בצלאל, ואשתו 'פאני', שמה היה פיגה מבית וייסהויז מניר-באטור (Nyírbátor). בצלאל היה בן הזקונים, הוא נהל את העסקים של הסבא, אחר פטירתו. במלחמת עולם הראשונה נלקח לצבא ונפל בשבי הרוסי והיה במחנה באוקראינה, בסביבת קיוב, הודות לכך וליהודי עשיר תושב קיוב הצליח להשתחרר מהשבי בתור נכה, והגיע הביתה בעיצומה של המלחמה. נולדו להם שלש בנות, וכן היה לו בן בשם משה שלמד בישיבה בנירבאטור. לא ידוע לי אם נשאר שריד ממשפחה זו, הי"ד.

מלבד אלו הנזכרים, היו לזקננו ר' מנחם בעהם עוד כמה ילדים: **בנו ר' דוד בעהם** הי"ד [שלמד בישיבות והיה גר בסאניסלו (Szaniszló), היתה לו משפחה גדולה ורבים נספו בשואה, ובחסדי ה' נשארו מהם לפליטה]. **ובתו פיגע** אשת ר' יהושע רוז [היא היתה שולחת לסבי רבי יוסף שמעון פאללאק מדי שנה בשנה חיטה שמורה משעת קצירה לפסח לשם אפיית מצות שמורה, היא נפטרה בשבת הגדול (תרע"ו) באופן פתאומי. היו להם אחד עשר ילדים תשע בנים ושתי בנות, וגם מהם רבים הומתו בשואה הי"ד]. הבן **ר' חיים בעהם** נכתב אודותיו כבר בעלי זכרון עלה 19 עמ' מ"ח-נ', רק רצוני להוסיף שהוא היה פאר בניו של הסבא ר' מנחם, למד בישיבות והתנהג בחסידות, הוא היה תלמידו של סבי ר' יוסף שמעון פולק זצ"ל. נולדו להם שלושה ילדים, רבקה, יצחק נספו בשואה, והבת חוה פיגעלע, דודי ר' חיים יהושע פולק ז"ל כתב לאמי בשנת תש"ז שהוא פגש אותה ודיבר איתה.

מנשה יוסף הלוי מילר - ירושלים

לעלה 32 - רבי דוד אלי' קטינא

כהמשך למה שכתב הרב ישכר בעריש ווייס בעלה 32 על רבי דוד אלי' קטינא מו"צ באויפעהערטא בן רבי יעקב קטינא דומ"צ חוסט בעל 'רחמי האב', מצורף בזה כמה קטעים מתוך ספר "תולדות יעקב" - על זקני בעל ה"רחמי האב" וצאצאיו עד דורנו אנו היו"ל בעז"ה.

מעשה מופלא מובא בספר "ויתילדו על משפחותם" שי"ל ע"י הרה"ח **הרב שלמה זלמן פרידמן** שיחי', וכדלהלן:

כידוע, היה לבעל "רחמי האב" בית עקד ספרים גדול ומפואר וכתבי יד עתיקים. בימים ההם שספרים היה מצרך יקר, ואף בבתי מדרשות היו חסרים ספרי יסוד

רבים היו אשר באו הימנו לבקש רשות בכדי לעיין בספר זה או אחר. במאור פניו, היה עושה את ביתו בית ועד לחכמים, והיה כל מבקש ה' בא אליו לעיין בספרים.

רבי **יצחק ווייס** זצ"ל מאיקריטא - זקנם של משפחת פרידמן - בעת למדו אצל המהר"ם שיק בחוסט היה רגיל להיכנס לביתו של בעל ה"רחמי האב" תמידין כסדרן בכדי לשזוף עינו באוצר הספרים הענק, אשר היה ברשותו.

באחד הפעמים בהם שהה בבית ה"רחמי האב", הוא מעיין בספרים, וה"רחמי האב" יושב והוגה בתורה, והנה נער בוכה, הוא הנער הקט **דוד אליהו**, בנו הבכור אשר שכב בעריסתו שבחדרו, ופצח בקול בכי מרעיש.

היות וקול בכי התינוק הפריע מלהתעמק בלימודו, ביקש ה"רחמי האב" מרבי יצחק וייס שישקיט מעט את הילד. והוסיף לומר לר' יצחק דברים אלו: "השגח עליו, היות וילד זה עלול עוד להיות מחותנך!..."

רוח הקודש נצנצה לבעל ה"רחמי האב", כי ברבות השנים התגשמו דבריו במלואם, רבי דוד אליהו נתקשר בקשרי שידוכין עם רבי יצחק וייס, ונעשה חותנו של בנו **רבי משה שמואל ווייס** זצ"ל (הוא אביו של הגה"ח **רבי שמעון עוזר ווייס** ז"ל בעמח"ס "זכרון שמעון").

ה"רחמי האב", כידוע היה נוסע אל מרן הרה"ק בעל **"דברי חיים"** מצאנז, היה לעתים לוקח עמו את בנו זה אל הרה"ק מצאנז לראות פניו ולקנות שם תורה ויר"ש. אם כבר מגיל קט החדיר בו אביו מניחוח צדיקי הדור, לא פלא, איפוא, כי כאשר גדל רבי דוד אליהו, המשיך את דרכי אביו הנפלאות. אחר פטירת הרה"ק מצאנז זי"ע הסתופף בצל בנו הרה"ק ה"**דברי יחזקאל" משינווא** זי"ע. רצ"ב צילום שער של שו"ת דברי ח"א שהיה ברשותו. מצד ימין רשום: "יקר המחברת הנוכחי שייך להרבני המופלג בתוי"ר החו"ש ... כש"ת מו"ה דוד אלי' נ"י קטינא", ובצד שמאל כתב ידו של רבי דוד אליהו: "חנני ה' בזה הספה"ק – דוד אליהו קטינא מחוסט".

חת"י של רבי דוד אלי' קטינא

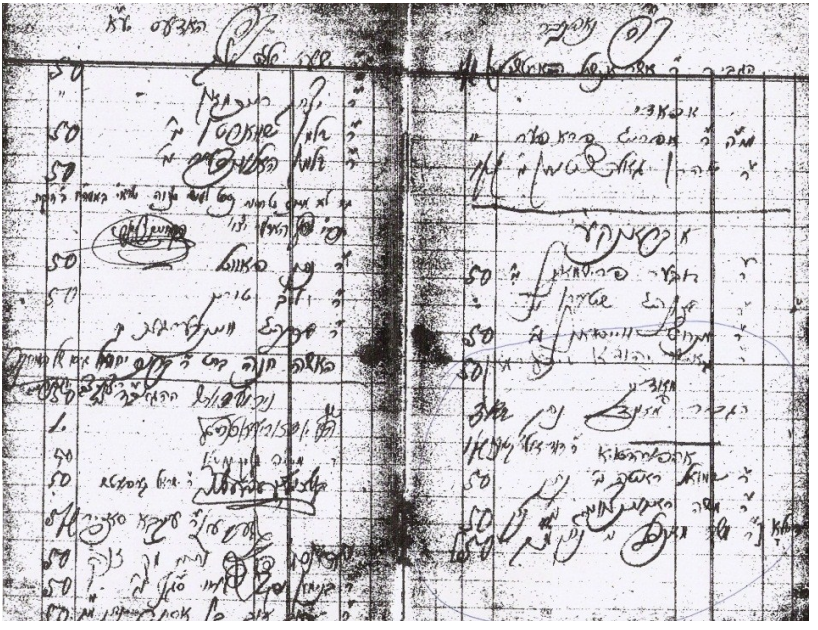
עם הסתלקות אביו בעל ה"רחמי האב", נתייתמו יהודי חוסט מדיין קהילתם המפואר, אשר מלבד היותו גאון ומורה ודאין היה מקובל ואהוב ונחמד על כולם.

טובי העיר התכנסו לדון אודות רב שיוכל למלא את החלל הגדול שנוצר, ההחלטה שנפלה היתה על רבי דוד אליהו, בנו הגדול של לבעל ה"רחמי האב", שדר באותה שעה באויפהערטא. אולם מה נדהמו כאשר פנו ובקשוהו להיות עטרה לראשם,

למלאות מקום אביו, ולהתעטר עטרה לראשו בדיינות בעירם, נתקלו בסירוב מוחלט.

מה שעמד מאחורי החלטה זו? ה"ה דברי אביו הגדול שכתב בצוואתו בספר "רחמי האב" (אות י"ז) "...**ובכלל זה תפילתי שלא תהיו דיינים בשכר...**". דבר אביו ופקודתו שמרה רוחו, שלא יהין להתקבל כדיין ולעשות תורתו קרדום לחפור בה. גם לאחר שבני הקהילה שבו והפצירו בו בכל לשון תחינה ובקשה, הוא באחד ומי ישיבנו.

סוף דבר נותר בעיר מושבו "**אויפהערטא**". כאשר הקהילה דשם פנתה אליו לכהן שם כרב ומורה הוראה, ניאות לקבל תפקיד זה, וישב על כס ההוראה באיסור והיתר - שלא על מנת לקבל פרס.

רשימת תורמים בישובים שונים – באויפעהערטא נזכר הראשון רבי דוד אלי' קטינא

באחד הימים נתקף רבי דוד אליהו באופן פתאומי בחולי מעיים כבד ונפל למשכב, מחוליו זה לא קם, ונסתלק בה' אדר א' תרפ"ט. ונטמן שם באויפהערטא, סמוך ונראה לציון זקנו הגה"ק **רבי ישראל איסר באכטא** זי"ע. בשנת תש"ל עדיין עמדה מצבת רבי דוד אליהו שלימה, זאת על פי עדות נכדו **רבי דוד אליהו וויס** שליט"א (ב"ר יצחק שליט"א), אשר פקד את הציוה"ק בשנה זו, אז אף הותיר סכום כסף בידי אחד מתושבי המקום ע"מ לפקוח עין על הציון הקדוש ולהשגיח על שלמותו ותקינותו. אולם הלה, את הכסף שקל לעצמו, ולא זכר את דבר הציון הקדוש וישכחהו. ובצוק העתים וטלטלת הזמן חרבה המצבה ונשארה רק חציה.

בשנת תשס"ו, מצא אחד מיוצאי חלציו, שבר מן המצבה מתגוללת שם, ומסתבר שחציה השני נמצא באזור. בית החיים הוקף בגדר סביב, וצויין שם כי בו טמונים הצדיקים **רבי ישראל איסר באכטא** זצ"ל **ורבי דוד אליהו קטינא** זצ"ל.

ולסיום נצטט מה שמביא בעל ה"רחמי האב" בשם בנו עה"פ **אתם נצבים** (דברים כט, ט), אמר בני הגדול **מו' דוד אליהו בן חנה רבקה** תנצב"ה כי 'אתם' אותיות 'אמת', לומר כי במידת אמת יהיה לכם ניצב, ו"שפת אמת תכון לעד" (משלי יב, יט). אבל שקר אין לו רגלים (עיין שבת קד.), אשרי מי שזוכה למדה זו, וצריך להרגיל אף הקטנים שלא לומר שקר. וטוב לומר בכל יום מזמור ק"כ.

יהושע העשיל קטינא מו"ל ספרי בעל ה'רחמי האב' - אלעד

לעלה 32 - האחים גרוס מראאב

ב'עלי זכרון' 32 עמ' י מוזכרים האחים: רבי אליקים געץ, רבי שמחה ורבי יהודה ליב גרוס מג'ור [ראאב], בני רבי אהרן גרוס ומרת שבע בת הג"ר אליקים געץ בודנצקי אב"ד קערמענד. רציתי להוסיף ידיעות עליהם, בעיקר מה ששמעתי לפני כח"י שנים מהישיש רבי נח אברהם גרשון גרשוני ז"ל מתל אביב (ובסוף ימיו בבני ברק) נכדו של רבי אליקים געץ גרוס [בן חתנו רבי אליהו שפיצר] שנולד ביום י"ד אדר תרע"א ונפטר לפני פחות משנה ביום כ"א אייר תשע"ו אחרי מלאות לו ק"ה שנים לימי חייו, וכששאלוהו: 'במה הארכת ימים?' אמר: 'מימי לא החסרתי שנים מקרא ואחד תרגום!'.

האחים רבי שמחה ורבי ליב גרוס היו מנכבדי הבעלי בתים בג'ור, היה להם בית דפוס ואף הוציאו לאור עיתון שבועי. רבי שמחה היה בעל תפילה מעולה. רבי יהודה ליב היה בעל תפילה בפסוקי דזמרה עד המלך בימים נוראים בבית הכנסת הגדול בג'ור. הוא היה צדיק ומחמיר גדול, בפסח היה מכסה את הידיות של הדלתות בביתו. בקיץ אחד כשנסע ר' ליב לנופש בבאלאטון פירעד, נפלה דליקה וכילתה את כל מחסן הנייר שלהם. ר' שמחה שלח מברק לאחיו ר' ליב בזה הלשון: 'מאגאזין ברענט [-המחסן נשרף], שמחה גרוס'. ואמרו על זה שכוונתו, אף על פי שהמחסן נשרף עם כל זאת די שמחה איז גרוס [השמחה גדולה]. וכך הספיד אותו הרב של ג'ור בפטירתו שהיה מקיים מה שאמרו חז"ל חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה.

לרבי יהודה ליב [יליד תרי"ז] ולאשתו הראשונה מרת איידל בת רבי יעקב אליעזר שטיינר מיעמרינג, נולדו ארבעה ילדים. אחת מהם היא מרת ראכל [רעכיל] אשת רבי שלמה צבי [ב"ר אלעזר] קאפעל מוינר נוישטט (תלמיד ה'שבט סופר' בפרשבורג) גר בראאב, נהרג עקה"ש כ"ו אייר תש"ד. אבי רבי נתן קאפעל נפטר באוסטרליה בשנת תשס"ה [שמעתי ממרת לאה קאפעל מניו יורק] ורבי אליקים קאפעל באוסטרליה.

לאחר פטירת אשתו הראשונה נשא רבי ליב ביום י"ד שבט תרנ"ד בזיו"ש את הבתולה מרת בלימא [ילידת תר"ל] בת זקני הג"ר יעקב קאפל קרויס אב"ד אטש [ראה עליו ב'פנקס המוהל חת"ס' עמ' שמט-שנא]. רישום הנישואין במטריקל של אטש: 'ליפוט גרוס בן 37 סוחר ספרים מראאב, בן אדולף גרוס מראאב וזשופי בודנצקי - נישא ב-21 ינואר 894 ל-ברטה ילידת סערדאהעל בת 24 בת הרב קאפל קרויס'.

אחיה וגיסו רבי אהרן קרויס אב"ד איגלא כותב עליהם בהקדמת ספרו 'מטה אהרן' [בארדיאב תרפ"ג]: 'אחותי הצנועה והחסודה אשת חיל כאסתר ואביגיל מפורסמת בצדקה ובמעשי ידיה מרת בלימא שתחי' אשת הרבני הקצין הנשגב והנעלה הוא מפורסם בצדקו בכתר שם טוב שקנה לעצמו בנדבת לבו הטהור ובצדקת פזרונו, כי פיזר נתן לאביונים וביתו הוא פתוח לרווחה לכל עובר ושב כש"ת מו"ה ר' יהודא ליב גראסס שליט"א יושב בעיר ראאב. גידלו בניהם לתורה ויראה ונשאו בנותם לבני תורה סוחרים עשירים'.

ר' דוד ב"ר ליב גרוס

ידועים לנו בת ושני בנים שלהם: רעללא, יצחק ודוד. ראה מה שכתבתי עליהם בקונטרס 'תולדות יעקב' שבסוף ספר מגילת אסתר עם פירוש 'שושנת יעקב' [הוצאת מכון זכרון ב"ב תשנ"ט] עמ' קנד, ובהמשך. [מה שכתבתי שם שהיה להם בן דניאל, זו טעות, הוא היה בנו של רבי ליב מזיווגו הראשון, לדברי מרת לאה קאפעל הנ"ל ומרת חנה ראדו. לדברי רבי נח גרשוני הוא היה בנו של אחיו רבי שמחה].

ילדי ר' דוד ב"ר ליב גרוס שנהרגו עקה"ש

כאמור ב'עלי זכרון' 32 הנ"ל רבי יהודה ליב נפטר ביום א' דר"ח אדר ב ת"ש ומנו"כ בג'ור. [ולא כמו שכתוב בטעות ב'פנקס המוהל' שם עמ' שנ, [שהוא ואשתו] 'נהרגו עקה"ש בשנות החורבן', רק אשתו השניה וכל צאצאיהם נהרגו בשואה]. הוא נפטר אחרי אחיו רבי אליקים שנפטר בתרע"ה ורבי שמחה שנפטר בתרצ"ב.

בהקשר זה יש בנותן טעם לצטט מספרו של הרב יו"ט ליפמאן ראקאוו רב ביהמ"ד היכל התורה בלונדון – 'זכר זאת ליעקב' - עמ' לג: 'בשנת תרצ"ד יסד [האב"ד רבי בנציון סנידערס] עם בני הח"ק [בג'ור] בית החיים נפרד [לקהלה האורטודוקסית]. היה שם איש צדיק תמים, ר' לייב גראס, שהיה רוצה שיטמינו אותו אצל בני משפחתו אצל קברי אבותיו [בבית הקברות הישן], ואז דרש [הרב]

לבני הקהלה: תאמינו לי שגם לי יש בבית החיים הישן משכונות יקרים, אבל בכל זאת מוכרחים אנו להיפרד מהם מכל וכל'.

לאחים ר' יצחק ור' דוד גרוס [בני ר' ליב] היתה חנות ספרים. ר' דוד נולד בשנת תר"ס. בשנת תרע"ו למד אצל הגרי"צ דושינסקי. היה בעל תפילה מעולה והיה לומד בחברותא כל שבת עם רבי מרדכי שמואל [ב"ר יואל צבי] נייהויז שהיה ת"ח גדול גיסו של הגרי"צ דושינסקי.

לרבי דניאל גרוס [בנו של אחד מהאחים גרוס כנ"ל] היתה חנות למכשור חקלאי במרכז העיר ג'ור, היה לו בית ומעליו בית מדרש שהיה היחיד בעיר ג'ור עצמה. [בית הכנסת הגדול של הקהלה היה ברובע ראאב-סיגעט]. בבית המדרש של רבי דניאל גרוס כיהן כמגיד מישרים בשנת תרצ"ה רבי אהרן וייס בן רבי כתריאל שלום וייס מגיד במאקאווא חתן רבי חיים צבי שפרייזר [ראה עליו ב'עלי זכרון' 23 עמ' מ, 24 עמ' נד]. משנת תרצ"ה כיהן כרב ביהמ"ד רבי דוד יהודה פולק בן רבי ישעיהו פולק אב"ד וואדקערט וחתן רבי בנציון סנידרס אב"ד ראאב [ראה עליו: 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תרלו, 'זכר זאת ליעקב' עמ' ל. תשובה אליו: 'שתלי זתים' (לונדון תשכ"ד) עמ' יח].

שלמה וייס - מכון זכרון בני ברק

כהמשך למכתב הנ"ל, ארשום את צאצאי משפחת גראס הידועים לי.

ר' אליקים געץ גראס

לרבי אליקים געץ ב"ר אהרן גראס הנ"ל וזוגתו בריינדל לבית ליכטער נולדו שני בנים וששה בנות.

א. רבי דוד נולד בראאב י' אדר ב' תרמ"ג. זוגתו מרת גאלא בת רבי יוסף צבי מאיער ממאטערסארף נולדה כ"ז טבת תר"נ (רבי אליקים געץ גראס השתדך ג' פעמים עם רבי יוסף צבי מאיער כדלהלן). שניהם נספו באוישוויץ כ"ו סיון תש"ד. בניהם יועץ ויהודה נספו עם הוריהם, שאר בניהם שרדו ועלו לארה"ק ושינו את שם משפחתם ל'בן-דוד', ה"ה פרופסור יוסף (צבי) בן-דוד, רבי אליקים בן-דוד וסמ"ל אהרן גרוס הי"ד.

ב. רבי בנימין גראס נולד בראאב ז' תשרי תרמ"ט, ונפטר שם ה' טבת תש"ב. זוגתו מינדל בת רבי יונה גראסמאן נולדה בערך תרנ"ח ונפטרה בראאב ט' חשון תרצ"ד. בנם אליקים נספה בשואה כ"א שבט תש"ה, בתם ברכה אסתר נישאה לרבי יוסף צבי מאיער בן דודה רבי חיים מאיער גרו במאנטריאל ומנו"כ בשיכון סקווירא.

ג. מרת יטל נולדה בראאב י"ד אייר תרנ"ח, ונפטרה בבודאפעסט כ"ח אב ת"ש. בעלה רבי חיים מאיר מאיער בן רבי יוסף צבי ממאטערסארף הנ"ל נולד כ"ז

תשרי תרנ"ו במאטערסדארף, ונפטר בכלא בבודאפעסט בליל א' דראש השנה תש"ב. עצמותיהם הועלו לארה"ק בשנת תשמ"ז ומנו"כ בהר המנוחות. בנם רבי אליקים מאיר ממקימי הקהילה הדתית בסביון, בנם חו"ז רבי יוסף צבי נשא את מרת ברכה אסתר בת דודו רבי בנימין הנ"ל, גרו במאנטריאל ומנו"כ בשיכון סקווירא כנ"ל, בתם הבתולה בריינדל נעמי נפטרה בשווייץ בשנת תש"ה.

ד. מרת שרה נולדה בראאב ונפטרה בתל-אביב, בעלה רבי דוד מאיער בן רבי יוסף צבי ממאטערסארף הנ"ל נולד י"ח סיון תרמ"ו במאטערסדארף, ונפטר בתל-אביב ה' אלול תש"ג. בתם לאה (לילי) נישאה ליהושע (אימרה) רון (רויזנבוים) נכד רבי בנימין זאב וואזנער מסערדאהעל גרו במאנטריאל, בנם רבי אליקים נשא את בת רבי אלעזר אלי' שפיצער, בתם ברטה (פירי) נישאה לרבי משה (מישי) לב.

ה. מרת ריזל (טערעז) נולדה בראאב. בעלה רבי אליהו שפיצער, בנם רבי נח אברהם גרשון גרשוני <אשתו מרת יהודית. צאצאיהם: מרת רחל אשת הרב צבי דב מנדלוביץ מירושלים, מרת רות אשת הרב אהרן גרז מרחובות, הרב יצחק גרשוני מירושלים, הרב בן ציון גרשוני מב"ב, הרב אהרן גרשוני מב"ב>, בתם נישאה לרבי אברהם שמואל בנימין בן רבי אליעזר פריינד מפאקש <נולד בשנת תרנ"ד לערך, נפטר ברמת גן ביום י"ב סיון תשכ"ט>.

ו. מרת אסתר נולדה בראאב י"ט סיון תרמ"ג, נספתה בשואה כ"ד תמוז תש"ד, בעלה בזיו"ש אדולף רוזנטאהל, גרו בראאב.

ז. מרת לאה נולדה בראאב בשנת 882, נספתה באוישוויץ, בעלה רבי פנחס בן רבי שלמה זלמן ברייער, גרו בסערדאהעל. <נספו כ"ז סיון תש"ד. ראה בספר הזכרון לקהלת סערדאהעל עמ' 334, על צאצאיהם ומשפחתם>

ח. מרת רעלא נולדה בראאב, בעלה רבי יוסף צבי ניימאן מגאלאנטא. בנם רבי חיים יהודה אריה נפטר באוסטרליה בשנת תשנ"ד בלי זש"ק.

ידוע לי על בן אחד של רבי שמחה ב"ר אהרן גראס וזוגתו חנה. רבי דוד, גר בסאמבטהעלי. בתו של רבי דוד מרת שרה נישאה לרבי שרגא (פייש) ציממערמאן בן רבי אברהם צבי מראאב, וגרו במאנטריאל.

בנוסף לצאצאי רבי יהודה ליב גראס שהזכיר, ידוע לי שמו של בן נוסף שנולד לו מזיווגו הראשון מרת איידל. רבי נפתלי (אנטעל) נולד כ"ח אדר תרמ"ה, נשא את מרת רוזא בת רבי יעקב שטערן מסערדאהעל ילידת תרמ"ח, הם גרו בשארוואר, להם בת בשם שרה (שווארץ?), שלשתם נספו באוישוויץ ט"ז תמוז תש"ד.

לגבי דניאל גראס שהזכיר למעלה, בארכיוני יד-ושם יש דניאל גראס ילי‌ד ראאב 896 [תרנ"ו], בן ליפאט (יהודה) וברטה לבית קרויס. דהיינו שלרבי יהודה ליב היה בן בשם דניאל מזיווגו השני בת רבי יעקב קאפל קרויס אב"ד אטש. גר בראאב,

ונעקה"ש ב-15 יוני 944 [כ"ד סיון תש"ד]. הפרטים הנ"ל עפ"י "כרטסת של נספים מפלוגות העבודה ומגורשים מהונגריה".

מאידך יש דניאל גרוס עם תאריך לידה מאוחר יותר, וזה עפ"י 'דף עד' שרשם חתנו ר' פנחס שמלצר מירושלים, לפי הצהרתו: ר' דניאל נולד בראאב בשנת 906 [תרס"ו], גר בראאב ונעקה"ש באוישוויץ. זוגתו מרת שרה הי"ד לבית לובר [כנראה: לעוובר] ילידת טאפאלטשאן 910 [תר"ע].

אמנם כנראה שיש טעות בתאריכי לידה הנ"ל, שכן בהצהרות נוספות מר' פנחס הנ"ל, הוא רושם את ילדי ר' דניאל וזוגתו שרה שנספו גם הם: בנם ארנו גראס יליד ראאב 915 [תרע"ה], בנם נחום גראס יליד ראאב 917 [תרע"ז], בתם אדית (אדו/אדי) שמלצר ילידת ראאב 920 [תר"פ], אשת ר' פנחס שמלצר [וילדיהם חיים הי"ד יליד ראאב 940, דוד שמואל הי"ד יליד ראאב 942]. כך שיש להקדים את תאריכי הלידה של ר' דניאל ואשתו, וא"כ אפשרי שהוא זהה עם ר' דניאל ב"ר ליב הנ"ל שנולד בשנת תרנ"ו. חתנו ר' פנחס שמלצר הנ"ל הוא בנו של ר' חיים שמלצר מיאנקאוויץ (יאנושהאלמא) בן רבי אדוני' שמלצר דיין בפעטראווסלע מח"ס נפש אדוני'.

מה שהביא מספר 'זכר זאת ליעקב', שרבי יהודה ליב גראס רצה שיטמינו אותו אצל בני משפחתו אצל קברי אבותיו בבית הקברות הישן. למעשה נתמלא רצונו, ונטמן ליד אחיו בחלקה הישנה, [ממה שהבנתי גם הקהילה הניאולוגית לא השתמשו בחלקה הישנה רק בחלקה חדשה הסמוכה לה, והקהילה האורטודוקסית יסדו בית החיים במקום אחר].

מצורף תמונות מצבותיהם של האחים גראס ונשותיהם בביה"ח בראאב.

נוסח המצבות:

פ"נ / איש תם וישר / חרד לדבר ה' / כ"ה **אליקום** המכונה **גענץ** ע"ה / בן מו"ה **אהרן גראס** / נפטר ביום א' דר"ח מרחשון / תרע"ה לפ"ק / **אמת** מה נהדרו מעשיו בקודש / **לצפירת** תפארה צדקותיו בגודש / **ידיד** עליון אבדנו אבינו רועינו / **קרענו** לבינו מר מאד גורלינו / **והיתה** נחמתינו בטח תקותינו / **מעשיו** יגוננו ויסוככו עלינו / ת.נ.צ.ב.ה. / שם אמו שבע.

פ"נ / האשה החשובה והיקרה / עטרת ביתה / מרת **בריינדל** ע"ה / אשת הנכבד היקר / כ"ה **גענץ גראס** / שנפטרה בפורים תרע"ב / ונקברה בכבוד בשושן פורים / **בכו** ושפכו דמעות כל מכירי צדקתה / **רבות** בנות עשו חיל ועל כלם עלית / **יראה** ה' היתה וככה גדלה בני ביתה / **יספרו** ויגידו לדר אחרון תהילתה / **נעימות** מדותיה הטובות ירשו בנותיה / **דלים** ואביונים תמכה בכבוד בכפיה / **לשמים** עלתה לא כל פרי מעשיה / ת.נ.צ.ב.ה. / שם אמה יטל.

פ"נ / **שמחה** לאיש במעני פיו / **מנחה** מרו? אב ? ישיב / **חבר** אשר עשית לפניו יקריב / **המלא** ממצות נדבות ירהיב / ה"ה איש תם וישר ירא באמת / כ"ה **שמחה גראסס** ע"ה / נפטר בש"ט כ"ה טבת תרצ"ב לפ"ק / וש"א שבה / ת.נ.צ.ב.ה.

פ"ט / ותתפלל **חנה** ותאמר / ה' ממית ומחיה / מוריד שאול ויעלה / אותי העלה לשמי מרום / כי דרכתי דרכי בתום / עלץ לבי רמה קרני / כי שכחתי מאכול לחמי / הן שכחתיו ונתתיו / לאביוני ולעניי עמי / ה"ה האשה הצנועה / **חנה גראסס** / בת אסתר ע"ה / י"נ ג' כ"ח אדר תרצ"א לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

פ"ט / איש צדיק וישר / ר' **יהודה** המכונה ר' **ליב** / **גראסס** ז"ל / בן ר' **אהרן** ז"ל / נפטר ביום א' דר"ח אדר ב' ת"ש לפ"ק / **י**דיד עליון וידיד כל מכיריו / **ה**לך בתמימות לב דרכיו / **ות**יק היה צדיק היה משך ימי חייו / דרך פקודים רץ בלתי ליאות / **ה**וי כי אבדנו דבר יקר המציאות / ת.נ.צ.ב.ה. / ש"א שבע.

יצחק צבי מארגירעטען - מאנטריאל

לעלה 16, 32 - משפחת רבי יוסף קוטנער מגוטא

בנוגע לרבי יוסף ב"ר יעקב קוטנער מגוטא המוזכר ב'עלי זכרון' 16 עמ' ז-ח וב'עלי זכרון' 32 עמ' עט. הוא היה תלמיד חכם גדול, למד בישיבות סערדאהעלי וגאלאנטא, וידוע לי על שני חתנים שלו: רבי דוד יוסף אונגר <יליד פרשבורג תר"ס, נפטר בירושלים כ"א כסלו תשכ"ב. שנשא את בתו מרת רבקה, ילידת גוטא תרע"ד נפטרה ה' סיון תשס"א>, בנם: המלחין לבית ויזניץ רבי יצחק אונגר, <וחתנם: רבי שלום משולם ויינברגר אב"ד טשאבא-ירושלים>, ורבי יעקב פישר הי"ד מצעירי החבורה בגוטא שנספה בשואה.

חמיו של רבי יוסף קוטנר, אבי אשתו מרת ברכה המוזכרת בעלה 16 שם, היה רבי מנחם צבי פישר מגוטא. בנוסף לבתו מרת ברכה היה לו עוד בן: רבי בירך פישר הי"ד שנספה בשואה. אשתו היתה מרת רעלא לבית דויטש. בתם מרת מלכה היתה אשת רבי שלום שוטן, הורי מרת געלא אשת רבי ישראל גרוס <בן רבי מאיר גראס אב"ד שארקאד מח"ס אמרי לב> מיסודות <נולד כ"ב תשרי תרפ"ד ונפטר כ"ו סיון תשס"א>.

רבי יעקב ב"ר שמעון קוטנא הקבור בסערדאהעלי המוזכר ב'עלי זכרון' 16 הנ"ל בעמ' ז, הוא אכן אביו של רבי יוסף קוטנער מגוטא הנ"ל, <וכמו שמאשר גם הרישום שהתפרסם ב'עלי זכרון' 32 עמ' עח-עט>, אכן גם לי לא נראה שנפטר בשנת תר"ז, אולי נפטר בשנת תר"ל.

יחיאל בוים רב ביהמ"ד 'נוה הורים-שפע חיים' - קרית צאנז, נתניה

לעלה 30 - רבי ליב פרידמן מצאצאי ההפלא"ה

בעלה 30 [עמ' נ"ו - נ"ז] התברר בארוכה שהר"ר דוד פרידמן מפ"ק [אבי הגאון רבי ליב פרידמן רב"ד פרשבורג מח"ס 'שו"ת הריב"ד'] היה בנו של רבי יהודה ליב פרידמן דיין בפרויענקירכן, חתן הג"ר דוד העשיל הורוויץ אב"ד שם. עוד התברר

שם שהג"ר דוד שעפער דיין בפ"ק היה בעלה בזיוו"ש של מרת שרה אמו של ר' דוד הנ"ל.

ברצוני להוסיף עוד סימוכין לזה, ממפקד תר"ח בפ"ק שם רשומים בבית אחד: דוד שאפער בן 40 יליד kopceny (קיצע), זוגתו שרה שאפער בת 40 ילידת פ"ק, והילדים: דוד פרידמן בן 20, לאזאר פרידמן בן 15, והלנה פרידמן בת 12, כולם ילידי פ"ק. הרישום במפקד זה מאשר את שני הפרטים הנ"ל.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

בשולי המכתב: לאזאר פרידמן הנ"ל, הוא רבי אליעזר פרידמן בפרויענקירכן, בנו רבי שלום פרידמן בפ"ק היה חמיו של רבי משה הלוי שוורץ הי"ד בנו של הדיין רבי יצחק הלוי שוורץ הי"ד בהאלאש.

לעלה 32 - משפחת פריישטאט

בעלה 32 עמוד לה מוזכר הסתברות שרבי מיכאל אליעזר פריישטאט מפרשבורג היה חתן אצל משפחת מורפרגו (ולא בנו רבי יצחק לייב). זה נכון מאד, ידוע אצלנו במשפחה [שאני מצאצאיו] שרבי מיכאל אליעזר נשא את מרת אסתר טובה מאיטליה מבית מורפורגו, ומקובל במשפחה שהיו מצאצאי תלמיד הרמח"ל [איני יודע אם הכוונה לרבי שמשון מורפרגו בעל השמש צדקה שעמד בעוז ותעצומות למען ולימין הרמח"ל כשהתנגדו עליו]. בנו רבי יצחק לייב ממקימי השיף שוהל בוויען [שדודתי אשת דוד הרב רבי נתן בנימין שליט"א לוי הוא גם נכדתו] היה עוסק הרבה במסחר עם המשפחה באיטליה כפי ששמעתי מדודי הנ"ל שליט"א.

ישראל לוי בן הרב רבי דוד משה זלל"ה - ירושלים

נערך ע"י
הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער
כל הזכויות שמורות
את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il